

The Project Gutenberg eBook of Kylistä, kodeista ja vainioilta: Kertomuksia ja kuvaelmia, by Santeri Alkio

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kylistä, kodeista ja vainioilta: Kertomuksia ja kuvaelmia

Author: Santeri Alkio

Release date: December 22, 2012 [EBook #41686]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KYLISTÄ, KODEISTA JA VAINIOILTA:
KERTOMUKSIA JA KUVAELMIA ***

Produced by Tapio Riikonen

KYLISTÄ, KODEISTA JA VAINIOILTA

Kertomuksia ja kuvaelmia

Kirj.

SANTERI ALKIO

Helsingissä, Kustannusosakeyhtiö Otava 1894.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa.

SISÄLLYS:

Koivu karjatuvalalla.

Sisarukset.

Kreetaliisa ja Maijastiina.

"Kyllähän minä jo meinasin, mutta..."

Konkurssi.

Naapurukset.

Tuttava.

Kelvottomat.

Isäntä, hevonen ja koira.

Isä on Ameriikassa.

Ennen ja nyt.
Himojensa herra.
Katovuoden kevät, kesä, syys.
Miska pantiin kansakouluun.
Painajainen.

Koivu karjatuvalla.

Näyttää siltä kuin seuduilla, missä luonnonihanuudet ovat harvinaisempia, eivät ihmisetkään yleensä niitä kaipaisi. Heidän luonteensa kehittyy samanlaiseksi kuin luonto, jokapäiväiseksi, epärunolliseksi. Kun poikkeuksen tapaa, on se melkein kuin luonnonoikku. Se, vaikkapa olisi miellyttäväkin, herättää usein enemmän kummastusta ja ihmettelyä, kuin ihailua.

Se näyttää siltä. Mutta tarkemmin katsoessa huomaa useinkin, miten tuon jokapäiväisyyden kuoren alla elää luonnonihmisten vieno runollisuus salattua elämää. Maailmalle näkymättömänä se siellä ajatusten ja mielikuvitusten äärettömällä aloilla virkistää, voimistaa ja kasvattaa Jumalan kuvaa. Kovan, paksun kuoren alta tuo "Jumalankuva" pääsee ilmoille vaan varmojen, tarkoin määriteltyjen yleisten ohjeitten mukaan, taikka taas kokonaan mielivaltaisesti, satunnaisissa tunteen purkauksissa. Oikeudentunto se yleisessä mielipiteessä seisoo jaloillaan kuin ikihongan kanto, mutta sellainen tunne kuin rakkaus ja sen ilmiöt, niillä ei ole oikeutta julkisesti esiintyä. Kun ne ilmenevät, tulevat ne kuin varkain, purkautuvat esiin kuin äkkinäinen rajuilma, eli pilkistävät ujosti kuin auringonsäde vankihuoneeseen, kadotakseen jälleen jokapäiväisyyden jäykkään varjoon.

Jospa voisi edes käsittää miten syvästi joku, jonka koti on jossain kivikkomäen kyljessä tahi notkanteessa, hellii ja rakastaa vaivaistakin pihlajaa, joka elää kituvaa elämäänsä tuvan päätyikkunan alla tahi pihalla kaivon luona. Mutta sitä ei voi käsittää. Miksi ei hän, jos hän kerran puita rakastaa, ole istuttanut useampia? Ei, ne imevät nesteen maasta ja ovat jonkullaisena komeuden ja ylpeilemisen merkinä. Niin hän sanoo. Mutta tuo yksi, siitä hän puhuu, sen lehteen tulosta, kukkimisesta, marjoista, ja katselee kaihomielin, kun se syksyn tullen karistaa lehtensä ja varustautuu luisevana, laihana ja kuolleen näköisenä talvea vastaan. Se on perheen jäsen, jonka kanssa ajatellaan, tunnetaan, jopa puhutaan ja kärsitäänkin.

Lampelaisen karjatuvalla, noin kymmenen kilometrin matkassa kotoa, kasvoi koivu, yksi ainoa koivu tuvan edessä. Mutta minkälainen koivu! Se oli oikein jättiläiskoivu, joka keväisin pukeutui aina niin kainosti ja tarkoin, ettei auringon sädekään päässyt pilkistämään sen tuuheain lehvien lomitse. Ja sitten se oli niin tasaisesti sopusuhtainen, ei mitään virhettä, ei vähintäkään muistuttamisen syytä, aivan niin kuin Luoja olisi sitä erikoisella tavalla vaalinut, hoitanut ja kasvattanut ihmisten silmäruoaksi, lintujen laululinnaksi ja verrattomaksi yösijaksi, nukuntapuuksi. Kun puhuttiin kartanopuista ja kehuttiin näkemiänsä sanoivat kaikki, jotka tämän olivat nähneet, yksimielisesti, että se Lampelan karjatuvankoivu, se se kuitenkin on kaikista komein.

Lampelainen oli äreä äijä, olisi luullut hänen sopivan enemmän yhteen katajain kuin koivujen kanssa. Mutta hän rakasti tuota koivuansa niin hartaasti, että kun joku hänen omista pojistaan kerran ajattelelmattomuudessaan taittoi siitä muutaman oksan vastaksiksi, kun oltiin heinänteossa, antoi äijä empimättä sellaisen selkësaunan, että poika muistaa vielä vanhana kertoa siitä omille pojillensa, kun tahtoo oikein saada kuvatuksi isänsä luonnetta. Hän oli todella ylpeä koivustansa, se oli hänen niittynsä, talonsa, koko omaisuutensa erikoisuus. Kun hän sanoi "meidän karjatuvan koivu", sanoi hän sen niin kuin mies, joka tahtoo näyttää ymmärtävänsä asioita, joita muut ovat liian pintapuolisia ja yksinkertaisia käsittämään. — Mutta naapurit väliin nauroivat tuolle ihmeelle, heistä oli ihan hassua vanhan miehen kerskailla yhdestä puusta. Puu kuin puu! —

Mutta sitten tulivat maanmittarit, samosivat pellot, niityt, suot ja metsät ristin rastin. Avarain niittyjen poikki, tiheäin metsäin läpi vietiin koetuslinjat, jättiläiskuuset saivat kukistua ja jättää sijansa suorille, virallisen näköisille, valkoisille ja "teräväpäisille" linjakepeille, jotka ikäänkuin uudemman ajan tienviittoina ylpeästi jäivät kenottamaan ja katselemaan toisiaan silmästä silmään. Metsän juurevat eläjät, jotka siten suoralla linjalla erotettiin entisestä sukulaisuudesta ja suloisesta naapuruudesta "kummallekin puolelle rajaa", katselivat jonkunlaisella mahtavuudella ja kuiskailivat salaperäisellä huminallaan kummastustaan ikäänkuin hartioitansa ravistaen ja arvellen: "Saapa nähdä päättyykö tuo kaikki hyvään?"

Ja yksi sellainen linja meni suoraan kuin ammuttu Lampelaisen karjatuvan koivun keskirunkoon. Pieni taitelinja olisi voinut pelastaa sen. Mutta tuuli ja satoi, maanmittari oli kärsimättömällä tuulella.

"Hakatkaa pois koivu!" huusi hän miehille.

Nämät rupesivat vastaan panemaan. Sanoivat, ettei sitä äijää lepytä itse enkelikään, jos tuo koivu hakataan. Mutta kiivas herra, joka tunsikin lain olevan muka hänen puolellaan, tulistui, tempasi kirveen ja iski haavan komean koivun runkoon. Miehet ympärillä ravistivat säälien päitänsä ja puhelivat voivotellen, ikäänkuin hyvä juoksuri olisi siinä jalkansa katkaissut.

"Hakkaa sinä", käski maanmittari erästä miestä. Tämä totteli, otti kirveen ja alkoi tuhota Lampelaisen rakastettua, paikkakunnan kuuluisuutta. Tuuli vinkui koivun latvassa ja karjatuvan nurkissa ikäänkuin viheltäen vastenmieliselle näytelmälle. Koivu huojui, sen oksat riepottivat kuin vihollista vastaan epätoivoisina hosuen. Kun se vihdoinkin makasi maassa ja maanmittari kannon ylitse tähtäsi suoran linjan, seisivat useat miehet kaadetun koivun ympärillä vaistomaisesti surullisina kuin hautajaisissa. Joku paimen se lie ollut, joka juoksi Lampelaiselle tapahtumasta tietoa viemään. Tämä aivan mustui. Jos paras hevonen olisi ojaan kuollut, ei se olisi häneen sillä tavalla vaikuttanut: se olisi ollut tapaturma, mutta tämä oli ilkiteko. Työmaalta nousi hän heti hevosen selkään, ajoi karjatuvalle. Siellä paraillaan maanmittari apulaisineen päivällislomaa piti.

Tuhkaharmaana kasvoilta, sanaakaan ääntämättä sieppasi äijä kirveen maasta ja hirvuisen katse kohtasi herraa, joka karjatuvan seinustalla loikoi. Mutta miehiä juoksi hätään, ottivat kiinni kirveeseen ja puhuivat lauhduttaen, säälien, osaaottaen. Hän heitti kirveen, meni kaatuneen koivun luo ja purskahti itkemään...

Tuo mies, joka näytti niin paljon paremmin sopivan yhteen katajain kuin koivujen kanssa, itki koivun kaatumista. Mutta maanmittari makasi vielä tuvan seinustalla hiukan peloissaan ja kalpeana, ivallinen hymyily suupielessä katsellen miten raa'an talonpojan täytyy itkeä, kun hän on käyttänyt vaan laillista oikeuttaan, kaatanut hänen mielikoivunsa säästääkseen itseltään muutaman minuutin vaivannäön.

1894.

Sisarukset.

Muiden muassa oli Mikko Matkasen mökki tuossa kylän laidassa, mäen rinteessä, kivikossa, istuvain kivien päälle rakettu. Siinä olikin kyllä istuvia kiviä, toinen toisessaan kiinni; jos ei yksi sopinut nurkan alle, sopi toinen. Mökkiä ei Mikko ollut itse rakentanut, muilta osti, kun pesää rupesi tarvitsemaan. Ja silloin hän rupesi sitä tarvitsemaan, kun Maijaliisan kanssa yhteen meni ja rupesi ihmiskukua kartuttamaan.

Siinä eleivät päivästä toiseen, väliin paremmin, väliin huonommin, syötiin kun oli, ei syöty kun ei ollut. Mutta tarkoitustaan ihmiskunnan jäsenenä he uskollisesti täyttivät: syntyi, milloin tyttäriä, milloin poikia. Syrjäisistä asianhaaroista se luultavasti rippui, että yksi toisensa perään kuoli. Kaikkiaan kahdeksasta pikku Matkasesta kuusi oli kuollut. Ainoastaan kaksi tyttöstä näkyi jaksavan siksi elää, että siivet alkaisivat kasvaa ja kelpaisivat maailmalle lentämään. Vanhemman nimi oli Leena, nuoremman nimi oli Miina; ijän väliä oli viisi vuotta.

Kun Leena lähenei kymmentä vuotta, rupesi mieli tekemään ulos, avaraan maailmaan ... pesä alkoi tuntua ahtaalta.

"No niin", sanoi isä Mikko, kun asia puheeksi tuli, "menkään vaan. Onhan pois syömästä. Ja kylläpä tuo omansa pitää, oikea tikkukynsi onkin!" Äiti sanoi samaa. Leena lähti. Otti ensin lyhyen lennon — läheisiin naapureihin vaan. Kun siivet varttuvat, ehtii harjoitella pitempiä matkoja.

* * * * *

Kun Leena oli mennyt palvelemaan, tuntui pesä paljon avarammalta. Isä ja äiti luulivat, että nyt kait sitä tullaan hyvinkin toimeen. Paljonhan se jo syökin tuonlainen naakka! Mutta ei asia siitä paljoa muuttunut, parantunut. Puutetta oli yhä, vanhetessa kun ruvettiin vähin herroittelemaankin. Isä, näetten, hylkäsi kessut ja höyrytteli punakukkoja, väliin kaksiveikkosiakin. Äiti rupesi nuuskaamaan. Isä ei tosin ollut mikään juoppo, mutta ryypäsi kun sattui, kun tarjottiin, jopa joskus itsekin osti, — niinkuin muutkin miehet. Eukolla alkoi yhä useammin olla pää kipeänä, tarvitsi kahvitilkan. Näistä riideltiin väliin, kun leipä loppui.

Kun Miina ehti kahdeksan vuotiaaksi, ruvettiin kuulustelemaan, eikö tuo jo lapsenhoitajaksi kelpaisi? Kelpasi kun kelpasikin. Ja koska tytöllä itselläkin intoa oli, niin sai mennä räpytellä. Olikin hän kovin pikkuinen. Itku pyysi isältä — äiti itki. Jo teki mieli perään mennä, ottaa syliin, kantaa kotiin ja asettaa siellä isän ja äidin väliin ikuisiksi ajoiksi.

Siihen se kuitenkin jäi. Miina sai olla siellä, mihin oli mennyt.

Oppikoon!

* * * * *

Leena oli oivallinen ominpäineläjä. Tultuaan täysikasvuiseksi alkoi saada hyvät palkat, reima työhminen kun oli. Hyviä palkkoja hän sai ja säästi kitsaasti. Äiti pyysi toisinaan nuuskarahaksi viittä penniä; ei antanut. Isä joskus tahtoi tupakkarahoja lainata, väliinpä leivän apuakin, kitsaat kun olivat olot. Ei Leena antanut. "Ei riitä", sanoi. Vanhemmat väliin suuttuivat, haukkuivat kitupiikiksi, tikkukynneksi, hävittömäksi. Tämä ei auttanut. Tytär piti omansa.

Ja tyttönä tuli hän oikein kuuluisaksi kitsaudesta. Ihmiset sanoivat ihastellen: kas se, kyllä se ihminen maailmassa toimeen tulee! — Kosioita ei hänellä ollut aivan runsaasti, ikäisiänsä. Mutta sen sijaan oli kyllä tarjolla äitipuolen tiloja; vanhat pojat myöskin kosivat. Kaikki sellaiset, jotka tahtoivat kitsasta, tarkkaa emäntää. Vihdoin hän erään otti, Olli Pajalaisen. Tämä oli samanlainen kuin hän itsekin, piti omansa, ei koskaan ryyppännyt, eikä polttanut tupakkaa, oli niin kitsas.

Kyllä he rupesivat saamaan säästöön, keräämään kasaa heti ensi päivästä. Eivät he tuhlanneet koskaan. Jos toinen aikoi jotain ostaa, esti toinen. Jos hyvin sattui ja pitemmälle mentiin, niin riitelemään ruvettiin, ja pakattiin entisiäkin ostoja myömään, sellaisiakin, missä ei mitään myömistä ollutkaan. Mutta piti vaan toista kiukuttaa, härnätä: näin minä osaisin olla tarkka, en kaipaisi mitään, entisetkin möisin, sinä vaan tässä tuhlailet ja häviötä yrität. Kyllä Leena oli vielä parempi kuin Olli, vaikka ei Ollikaan mikään kelvoton ollut. Leena tämän kyllä käsitti ja Ollikin ehkä aavisti. Ohjokset kumminkin joutuivat Leenalle. Ja Olli joutui "tuhlauksiensa" vuoksi tohvelin alle.

Aikain kuluessa varttuivat siksi, että jaksoivat talonkin ostaa. Sitten vasta Leena oikein säästäväiseksi tuli, velkaa kun talosta jäi ja sitä piti maksuun saada.

* * * * *

Miinakin kasvoi ja varttui. Hänestäpä tuli oikein siro tyttö, poikain lemmikki. Hän oli iloinen ja tuhaavainen ja eli mukana. Äidille antoi nuuskarahaa ja isälle tupakaksi lainasi. Jopa väliin vehnäsiäkin vei kotiin: saavathan vanhukset kahviinsa topata. Hän juoksi kylää, kävi tanssissa ja pelkäsi sisartaan, tämä kun aina härnäsi ja nuhteli. Toisinaan sisar Jumalan sanan kautta neuvoi. "Syntiä teet", sanoi, "kun niin maailman perässä juokset. Muista se. Saat vielä karvaasti katua." Tällä tavoin sai pian Miinan itkemään; olikin tyttö raiskalla oikein hellä sydän. Itki, kun vähän tunteita kosketettiin. Sisar kerskasi uskostansa. Asetti itsensä esimerkiksi. "Katso", sanoi, "miten minä elän ja mieheni elää. Emme me maailman huvia kaipaa. Jumalassa vaan pysymme kiinni. Ja kylläpä Hän on siunannutkin meitä, niinkuin näet." Joskus Miina suuttui sisaren sanoista. "Mikä jumalinen sinä olet? oikea tavaran orja, nälkähinen, et työväellesi palkkaa maksa. Aina kinaat, aina halventelet. Onko se jumalista?" Silloin aina erosivat riidellen.

Miina juoksi ja lenti siksi, kun poltti siipensä. Muuan nuori mies kiekaili aikansa tytön ympärillä, niin kauan kuin se häntä huvitti, kehui rakastavansa ja puhui avioliitosta. Mutta yhtäkkiä teki tömin. "En minä ... en minä huolikaan sinusta, tuota"... Hän meni tiehensä eikä tahtonut enää tietää mitään Miinasta. Mutta Miinapa jäi raskaaksi ja synnytti poikasen. Kylän akat ryhtyivät asiaan, kävivät kiinni vietteliään ja ahdistelivat häntä: "Korjaa jälkesi!" sanoivat. Mies olikin kiljulla akkain käsissä, eikä selvinnyt muulla kuin sillä, että meni sovintoja tekemään. Meni juovuksissa.

* * * * *

Mutta Miina ei ollut mikään tarjokas. "Miksi nytkään tulit?" kysyi. "Tulin vaan", sanoi toinen, "akat soittavat niin hirvittävästi". — "No kun siitä syystä tulit, niin mene pois, en minä sinusta huoli ... en ole hätivara... Jumala on petettyjen Jumala." —

Miina pani siskoa kummiksi pyytämään. Kukapa muu kuin lihainen sisko tulisikaan äpärälapsen kummiksi! Kylän eukko, joka asialla kävi toi terveisiä: "sisaresi käski terveisiä sanomaan, että ei hän ole mikään äpärain kummi!" Miina rupesi itkemään. Mutta muut lohduttelivat: "älä nyt siitä itke, pyydä muita ihmisiä ... eihän sisaresi olekaan mikään ihminen". Hän tuli lohdutetuksi. Ensimmäiset, joita sitten pyysi, tulivat kummiksi. Toivatpa tuliaisikin, pitivät oikein kuin ihmisenä.

Isän ja äidin pikku mökissä täytyi uudelleen olla tilaa neljälle hengelle. Siellä oli ensi aikoina itkua ja karkeitä sanoja tulvalta, leipää kovin niukalta. "Kun et ottanut sitä roistoa mieheksesi", sanoi äiti toisinaan, "olis leipää edes hankkinut. Nyt. nälkään kuolet ja tapat lapsesikin... Hakisit edes elatusta". — "En", sanoi Miina, "en sittenkään ole hätivara, enkä lain kautta elatustakaan hae. Millä tuo elättää, joka tuskin itse elää: juo ja ryyppää kuin sika. En kirotuilla rahoilla elätä lastani, en vedä enempää päälleni Jumalan vihaa. Minua on Jumala rangaissut, minä kannan ristini nöyryydellä. Teen työtä, kyllä yhden lapsen elättää jaksan, jos Jumala suo". Äiti murisi ja isäkin murisi, mutta mitäs siihen nyt tehtiin. Täytyi asettua olemaan.

Mummo rupesi hoitelemaan pikku poikasta, Miina kävi ukon kanssa työssä. Yhdestä syötiin ja yhteen pantiin tulokset. Aikoja kului. Kallu kasvoi, tuli ukon iloksi ja muorin iloksi. Miinan käsissä oli vahvuutta ja näppäryyttä, kykeni monenlaiseen työhön. Hän oli tullut hiljaiseksi ja nöyräksi. Ihmiset pitivät hänestä paljon, antoivat työtä aina. Ja olipa omituista: näytti väliin siltä kuin Kallu olisi tuonut mökkiin kaikenlaisia tuomisia, iloa ukolle ja muorille, sekä vielä nuuskaa, tupakkaa ja leipää ja vellijauhoja.

* * * * *

Leena eleli yhä miehinen ja kokosi rikkauksia. Kaksi lasta heillä oli, molemmat tyttäriä. Niille piti perintöä hankkia. Kyllä heillä oli tiedossaan kaikki välikappaleet. Kun puotiin meni, sanoi kauppiaille: "Voi kun on kallista, muualla saa huokeammalla. Pane siihen ja siihen hintaan, en minä sano kellekään. Ota sitte muilta enemmän!"

Runsaasti käskei punnita ja mitata, tahtoi paljon kaupan tekiäisiä. Suutarin palkkoja piti vuoden maksamatta, räättälin samoin. Unohti sillä välin muutamia nuttuja, joita oli tehty, samoin pieksuja. Riiteli niistä mestarien kanssa, eikä maksanut kaikkia koskaan. Jos myi kotitekoista palttinaa, erehtyi mitatessa, jos myi villoja, erehtyi punnitessa, jätti aina vähän vaille. Kun siitä jälestäpäin joskus huomautettiin, pyysi anteeksi, vahingon sanoi tulleen ja lupasi toiste korvata. Mutta oli huono muisti, unohti pian ja jätti korvaamatta.

Sisarukset eivät paljoa yksissä olleet. Toisinaan talvisaikoina täytyi Miinan sisareen turvautua, pyytää jyvää kesätyön päälle. Kyllä sisar antoi, mutta hyvin rajoitetun määrän. "Jos kuolee?" sanoi, "niin kuka ne sitte maksaa?" Ei koskaan antanut mitään ilman isälle, ei äidille, ei sisarelle. Kaikki tarvitsi tarkoin itse. Aina hänellä oli härnäämistä Miinalle, pisteli yhdestä ja toisesta. Jumalan nimen kautta hän useimmiten puhui. "Olet suuri syntinen sisar parka", sanoi ja "mitähän hyvä Isä tarkoitti, kun piti mun sukukuntaani sellainen risti, häpeäpilkku tuleman, kuin sinä olet. Saa nähdä saatatko pitää, ettet toista laita. Koreilet ja komeilet, ikäänkuin mikä tyttö. Saunan tukkoon sellainen sais pukea. Häpeä! Kaikki ihmiset sinusta puhuvat". Miinalla myöskin oli suuta. "Sisar kulta, avaja oma povet, katso sinne", sanoi hän. "On ehkä yhtä pitkä taivaaseen, kuin minullakin, vaikka olenkin"...

Sitten rupesi Leena aina itkemään ja tuomaan esiin nuhteetonta elämäänsä ja jumalisia tekojansa.

Kerran Miina juonillaan puki oikein huonot ryysyt päällensä, kun sisaren luo meni. Silloin sisar haukkui niistä. Miina rupesi nauramaan, "no hyvä ei kelpaa sulle, eikä huono!" sanoi hän ja meni ilvehtien tiehensä.

* * * * *

Aikojen kuluessa kuolivat vanhukset tuolta mökistä kivien päältä. Ensin kuoli akka ja sitten kuoli ukko. Vierasmiesten aikana olivat "kaiken omaisuutensa" Miinalle testamentanneet. Siihen kuului tupa, pannu ja pata, vähän huonoja pöytäkaluja, vaaterääsyjä j.n.e.

Ukko oli sanonut kuollessaan: "Leenalla on kyllä, on liikaakin omaisuutta, ei hän tällaisia tarvitse kun meillä on ja Miinapa tässä on elättänytkin".

Mutta Leena ei tiennyt testamentista. Kun isä oli kuollut, sanoi hän sisarelle: "Sinun pitää toimituttaa kalunkirjoitus ja maksaa minulle osani tuvasta ja irtaimesta, jos pitää tahdot". — "Ei tarvitsekaan", sanoi Miina, "minun on kaikki, minulla on testamentti".

"Häh? mikä testamentti?"

"Oikea testamentti. Isä lupasi minulle kaikki".

Nyt rupesivat sisarukset oikein aikalailta riitelemään. Leena uhkasi käräjään viedä. "Ainakin äidin osan saan, äijän osasta en huolikaan"...

Hän valitti ja itki tunnotonta isää, jolle ei yksi sormi ole niin kipeä kuin toinen.

Viikkokausia kesti riitaa, syrjäisetkin ihmiset siihen jo osaa ottivat. "Mitä sinä tuolla romulla teet", sanoivat Leenalle, "kyllä sinulla tavaraa on. Miina parka tarvitsee. Älä ole niin mammonan orja." Leenan mieskin rupesi jo häpeämään ja suuttumaan akkaansa. Jo täytyi Leenan asettua, kun koko maailma oli vastaan. Sanoi kuitenkin: "Menen ja otan jotain sieltä, pitäköön sitte saaliinsa." Meni sitten sisaren mökille, meni kuin ruhtinatar. "Tulin ottamaan jotain muistoa", sanoi, "pidä sitten saaliinasi". Hän otti äitivainaan parhaan hameen ja huivin, isän virsikirjan, ainoan kirveen ja lapion, sekä vielä jotain pikkutavaraa. Miina itki. "Ota jos sydäntä on, ja näkyypä sitä olevankin". Kallu rupesi itkemään, pelkäsi tättä, kun tämä niin paiskeli esineitä, ja kun näki äidinkin itkevän. "Mitä kakara raakuu", tätti sanoi, "joutaisit kuolla ihmisten vaivoista!" Sitten hän meni, vei tavarat, ei kiittänyt, ei hyvästikään osannut.

Sisarukset elivät monia vuosia erillään toisistaan. Lapsetkin sillä aikaa kasvoivat. Leenan tyttäret Annikka ja Suska venyivät aivan täysikasvuisiksi ja saivat kumpainenkin miehen kuin hyllyltä ottain. Hätäkös oli saadessa, eivät he rumia olleet, ei kelvottomiakaan. Ja talo oli velaton: oli siis sievästi myötäjäisiä toivossa. Mutta vävyt eivät tulleet toimeen talossa, vaikka sitä kyllä koettivat. Ensin Annikka miehineen koetti. Mutta kun Jukka oli vähän aikaa ollut, kävivät välit riitaisiksi. Anopin mielestä oli kovin laiska mieheksi. Renkiä olisi helpompi pitää. Ensin mummo sitä takanapäin jutteli, sitten jo suoraankin sanoi: "Jos talossa meinaat asumaan ruveta, niin älä jorjottele. Tee työtä. Sitä tässä muutkin tekevät". Jukka ei kärsinyt tuollaista kauan. Olihan hänkin talosta! Pani kapineensa kokoon, sai Annikan mukaansa ja muutti pois.

Sen jälkeen Suska pian menikin naimisiin ja toi miehensä kotiin. Kovin piti mummo ensin Kaaposta, Suskan miehestä. Kaapo olikin roima työmies, mummo sanoi, että hän tekee niinkuin hevonen. Mutta kun Kaapo rupesi kodistumaan, tuli hän rohkeaksi ja rupesi isännöimään. Silloin taas tuli riita. "Et sinä mikään ole", sanoi mummo, "meidän on tavara, me sitä hoidammekin. Mun on pirtti, sun on portti. Jos tahdot talossa olla, ole hiljaa, jos et tahdo hiljaa olla, mene tiehes!" Kun kerta riita alkuun tuli, repesi se suureksi. Kaapo pani tavaransa kokoon, puhutteli muoria pirun eukoksi, ja lähti pois vieden Suskan muassaan.

* * * * *

Leena ja Olli, hyvin he olivat aina terveet olleet. Mutta vanhaksi tultua eräänä talvena tuli eukko sairaloiseksi. Vaikka Olli oli vanterampi alkoi hän talouden puuhiin ennen väsyä kuin eukko, rupesi näetten ehdottelemaan, että talo annettaisiin jommalle kummalle vävyistä. Ensin eukko suuttui. "Itse minä olen tavaran koonnut, itse sen viljelenkin loppuun asti!" sanoi. Mutta kun yhä huonommaksi kävi ja väsyi, tuskinpa enää jalka toisen edelle pääsi, — silloin suostui.

Vävyt ja tyttäret kutsuttiin. "Kumpi ottaa talon?" kyseli muori. Molemmat olisivat kyllä ottaneet, mutta ei tahdottu sopia hinnasta. Muori suuttui, kun niin perin vähästä olisivat kumpanenkin ottaneet. Hän alkoi haukkua. "Maksakaa te enempi", sanoi Annikka Suskalle ja Kaapolle.

"Hoo, mitä varten? Maksakaa te jos kannattaa", huusi Suska. Nyt alkoivat sisarukset riidellä.

Muori oli vallan hurjana. Hän oli kuvitellut että ainakin 7 tuhatta heidän kumpasenkin tyttärensä perintö tulisi olemaan. Nyt taritsivat vävyt vaan 9 tuhatta talosta. Tuota muori itki. Niinkö vähäksi hänen omaisuutensa arvataan! Ei olisikaan heidän tyttärillä siis enempää perintöä kuin toiskankaan tyttärillä! — "Kaksitoista tuhatta!" kiljui hän, "kaksitoista tuhatta pitää maksaa! Hävetkää! ... tällaista taloa halvemmalla"... Vävyt nauroivat. "Ei muori", sanoivat, "ei sitä kannata. Ja mitä te välitätte? Meidän välinen asiahan se on, kun me siihen suostumme ... molemmin olemme tyytyväisiä".

Tuota ei vävyjen olisi pitänyt sanoa, muorinhan tavara oli. Se teki muorin hulluksi. Hän hyppäsi tasajalkaa lattialla, kirosi, alkoi juosta ulos ja huusi mennessään:

"Järveen menen! järveen menen!"

Olli ja nuoret hymähtivät, rupesivat yhteen suuhun surkuttelemaan ämmäraukkaa. Menivät pihalle perään, näkivät että hän kiersi navetan taakse piiloon. Siellä antoivat he muorin kuljaella, eivät olleet tietävinäänkään, muista asioista vaan alkoivat jutella. Kylläpähän tulee kun aikansa kuljalee! — Vävyt ja tyttäret menivät kotiansa.

* * * * *

Leena ei enää leppynytäkään. Hän teki kirjallisen testamentin, määräsi omaisuutensa lastensa lapsille. Vanhempain ei pitänyt saaman mitään. Sitten pian hän sairastuikin sängyn omaksi. Silloin tuli hätä. Oikeinkohan tässä kuolema lähistelee? Naapuripitäjäässä oli erinomainen hieroja; se haettiin, mutta ei ollut apua. Haettiin vuoron tiestä kolme noitaa, yksi erältään. Ei siitäkään apua. Oman kylän kuppari sai konstinsa koettaa, ei apua. Jo oikein alkoi pelottaa muoria. Väliin porotti jalkaa, väliin kättä; toisinaan oli rinta kipeä, toisinaan pää. Ruoka ei käynyt laatuun: perin huonosti olivat asiat.

Sattui eräänä päivänä, että kylään tuotiin lääkäri erään köyhän vaimon luo. Olli ei ollut kotona silloin, muori joutui kiusaukseen. Hakisinkohan tohtorin? Kylän akat houkuttelivat: "hullu olet jos et hae nyt, kun niin saatavillakin on!" Leena kutsui kupparin ja pyysi häntä menemään tohtorin luo. Käski sanoa, että köyhiä ollaan. Kuppari alkoi huoneita siivota, — tohtori kun tulee. Mutta muori ei antanut. "Älä siivoa", sanoi, "luulee meitä pian rikkaiksi. Antaa olla niinkuin on". Hopeamaljankin pöydältä käski pois korjata.

Kuppari meni tohtoria hakemaan. "Ottakaa vaan palkkaa niin että kannattaa. Ne ovat rikkaita, mutta

niin saitureita", hän kertoi.

Tohtori tuli, määräsi lääkkeit ja 10 markkaa palkkaa.

Leena-muori rupesi rukoilemaan:

"Tohtori kulta ... me olemme köyhiä... Eikö riittäisi 3 markkaa? Ei meillä ole rikkauksia ... valehtelevat ihmiset niin kovin paljon ... ei meillä ole ... ja ... ja ... jos ei vielä apuakaan ole". Tohtori oli tuosta kovin huvitettu, naureskeli, kehui ja lohdutteli muoria eikä helpottanut, otti vaan 10 markkaansa ja meni pois.

Muori tuli kipeämmäksi.

Olli tuli kotiin. Leena kertoi koko jutun. Olli joutui raivoon. "Kymmenen markkaa!" huusi hän, "roisto! Missä hän nyt on?" Hän rupesi juoksemaan ja löysi vielä tohtorin kylästä.

Hän hohuutti ja kieli sammalsi kun rupesi tohtorille asiaansa selvittämään: "kuolee se kuitenkin ... se meidän eukko, ette te sitä voi auttaa... Ja kymmenen markkaa otitte!... Minä tahdon takaisin puolet..." Olli ähki ja puhki, oli kovin kiukussa ja hämillään. Roistoksi teki mieli tohtoria sanoa, kielellä jo sana pyöri, mutta ei uskaltanut. Tohtori nauroi, kiusasi ja piinasi Ollia ja huvitteli itseänsä... Hiton hauskoja ihmisiä! Olli se vaan aina puolta takaisin tahtoi, toisinaan seitsemääkin markkaa, oikein jo itkua lopulta väänsi. Tohtori kyllästyi vihdoon, pisti 10 markkaa äijän käteen. Olli tuli siitä kovin iloiseksi, kiitteli tohtoria ja tarjosi markkaa takaisin. Mutta sitten tohtori jo suuttui ja potki äijän ulos huoneesta.

* * * * *

Leena oli nyt noin 60:n iässä eikä hän enää parantunut, sängyssä täytyi maata, vaikka kovin paljon olisi työtä ollut. Tuosta hän voihi kaiket päivät, oli kiukussa, pureskeli ja haukkui väkeänsä sängystä päin. Ensin palvelijat totella koettivat, mutta sitten rupesivat tottelemattomiksi, jopa härnäisivätkin väliin, naureskelivat ja pistopuheita nakkelivat.

Eräänä päivänä tuli sisarkin katsomaan. Silloin sairas näyttikin hyvin huonolta.

"Kovin huonolta näytät", sanoi Miina, "taidat matkamies olla .. Mutta oletko sielusi tilaa ajattelut?"

Sisar käänsi selkensä kiivaasti, ei puhunut pitkään aikaan.

"Koskas minä olen sun tiellä ollut", ähkäsi vihdoon. Miina rupesi itkemään ja voivottelemaan.

"Voi kun sulla on paatunut sydän", sanoi.

Leena sai nyt jutun päästä kiini.

"Ei mulla olekaan huoran syntiä seljässäni, Jumalan kiitos", sanoi. Sitte vielä hän jatkoi samaan suuntaan. Kehui aina Jumalan silmänsä edessä pitäneensä, ei ollut varastanut, ei valhetellut. Katkonaisesti puhui, kuumeen tapaisella kiireellä, riemuiten sanainsa ja ajatuksensa terävyydestä.

Sisar itki ensin, mutta rupesi sitten hymyilemään. Oli kai löytänyt lohdutuksen, sopivan vastauksen.

"Muistatko", kysyi sitten kun suunvuoroa sai, "muistatko mitä Jesus sanoi syntiselle vaimolle?... Hän sanoi: mene piikani, äläkä silleen enää syntiä tee".

Leena ei vastannut. Miina jatkoi:

"Ei minulla ole mitään, jota maailmassa niin rakastaisin, etten Jumalaa saattaisi enempi rakastaa ja hän antaa syntini anteeksi. Mutta: huokeampi on kamelin käydä neulan silmän lävitse, kuin rikkaan tulla taivaan valtakuntaan".

Leena oli jo ähkinyt kauan, kun katseli sängystä rengin päälle, joka söi ... tuskin ensinkään kuuli, mitä Miina puhui.

"Koko päivänkö sinä nyt siinä syöt, Mikko?" huusi vihdoon. Renki vastasi pöykkimällä. Rupesivat riitelemään. Kun renki meni tuvasta, loppui riita. Miina rupesi taas puhetta yrittämään. Ei se tahtonut onnistua. Leena oli kovin vihoissaan.

"Maailmassa olet vielä kovin kiinni, sisar parka, tavaraasi rakastat... Mutta mihinkäs nyt panet kaiken sen, mitäs koonnut olet?" kyseli Miina. "Ei tavara mahdu ahtaasta portista", jatkoi Miina, kun ei vastausta kuulunut. Mutta sairas ei vaan puhunut. Miina rupesi pois hankkimaan. "Vihassako eroamme?" kyseli sisarelta. "Tehdään sovinto, ennenkuin kuolet", pyyteli. Mutta toinen makasi seljin, eikä puhunut mitään. Ja niin he erosivat.

* * * * *

Kuolema tuli sitten pian ja vei Leenan. Kylän akkoja oli kokoutunut loppua katsomaan ja veisailemaan. Kun oli veisaamasta laattu ja sanottu (melkein jokainen sanoi siihen tapaan) "joo, niin sitä tästä maailmasta mennään" — sanoi Olli tolkussaan:

"Noin turhaan olisi rahaa tohtorille mennyt ... eipä hänen mitään auttanut. Mitä kuoleman edessä auttaa!" Kukaan ei sanonut siihen sitä ei tätä. Olli luuli, etteivät mahdollisesti tiedäkään koko juttua.

"Kun raato otti 10 markkaa, mutta minä hain pois", koetti hän selvittää. Toiset rupesivat suhdittelemaan "älkäähän nyt siitä puhuko", sanoivat. Olli sanoi, ettei hän puhukaan, sanoohan vaan.

Tässä tuli nyt puuhia. Molemmat tyttäret tulivat valmistelemaan rakasta äitiä hautaan. Nyt vasta sattumalta saivat kuulla, että äiti oli heidän lapsilleen testamentin tehnyt, heille ei itsille mitään tulisi. Siitäpä suuttuivat. Menivät miehiänsäkin hätään hakemaan. Mutta asia oli kun olikin sellainen. Päätettiin testamentti kumoon hakea. Kuka nyt tuollaista sietäis!

Hautajaisista sitten riideltiin. Oli ensin aijottu aimolliset pitää, kahden aterian kanssa. Mutta kun testamentti tiedoksi tuli, ei kukaan enää ajatellutkaan. "Yksi ateria vaan", sanoi Suska. "Ei yhtään!" tiukkui Annikka. "Ketä sinne kutsutaan?" uteli Olli. Ei sitä kutsuta ainakaan, eikä sitä, luettelivat tyttäret useampia.

"Lakeerataankos arkku?" kyseli Olli. Siitäkin nousi kinaa. "Kelpaa se ilmankin", väitteli toinen sisar. Toinen oli suostuvainen. Vielä monesta muustakin asiasta riideltiin ja kinasteltiin, aivan pienistä turhanpäiväisistä asioista. Pahin riita oli maahanpaniais-pidoista. Toiset tahtoivat vieraille yhtä ateriaa antamaan, toiset eivät olisi ollenkaan antaneet. Viimeiset voittivat.

Se testamentti se oli, joka riidan teki ja kiukkuuonia kutkutteli. Testamentin todistajia käytiin usein tutkimassa. Arveltiin, aprikoitiin: meneekö myttyyn? Myttyyn menee, päättivät vävyt lopuksi, ei sellainen pidä: muori ei ollut täydessä järjessä, kun testamentin teki.

* * * * *

Miina täti tuli hautajaisista. Mennä hytysteli mökkiä kohden mäelle. Tapasi matkalla poikansa lapsia, pikku tytön ja pikku pojan. Mummon luokse menossa olivat. "Äiti lähetti", kertoivat, "lämmintäleipää tuomaan". Olivat luulleet että mummo oli jo hautajaisista kotiin ehtinyt. Tyttö otti esiliinasta leivän ja antoi mummolle. Leipä oli kaunis, hyvin noussut ja hyvästä viljasta leivottu. Miina pisti leivän povellensa, otti pojan toiseen, tytön toiseen käteensä taluttaaksensa ja vei kotiansa.

"Tulkaa lintuseni", sanoi taluttaessaan, "tulkaa, mummolla on hyvää viiliä, oikein hyvää. Saatte rääpiä koko pytyllisen. Eikös äitinne lehmä ole nyt ummessa?"

Ummessapa kuului vielä olevan, mutta sitten kun kantaa, oli äiti juustonpuseroa luvannut paljon, oikein paljon ja Liinu tahtoi tuoda mummollekin ja Mikku myöskin tahtoi.

Tultiin mökin luo. Ränsistynyt se jo oli, eikä korea, mutta kyllä laatuun käypä. Lapset juoksivat riemuiten sisään, menivät heti kaivelemaan muorin komeroita. Hupaista oli ja kaikki paikat vanhoja tuttuja. Muori valitsi kauniimman viilipytytensä, nosti pöytään ja asetti lapset syömään ... käski rääpiäkin.

Sitten vasta hän otti miniän lähettämän kauniin kyrsän poveltaan, katseli sitä, suuteli sitä; pani sen hyllylleen ja pyyhkäisi silmäkulmiaan.

1891.

Kreetaliisa ja Maijastiina.

Hyvässä sovussa olivat ennen eläneet Maijastiina ja Kreetaliisa. Naapuruksia olivat mäellä ja molemmat melkein yhden ikäiset. Paljon he olivat yksissä ja lainailivat toinen toiseltaan mitä milloinkin tarvitsemaan satuttiin. Kreetaliisa oli hyvä hieroja ja oivallinen kuppari sekä muutamia vuosia ennen Maijastiinaa naimisiin mennyt — jotka seikat ehkä yhteensä olivat vaikuttaneet sen, että Kreetaliisa oli hiukan varakkaampi miehineen, kuin Maijastiina miehineen. Tuo ei kuitenkaan mitään epäsopea saanut aikaan, sillä Maijastiina ei kadehtinut Kreetaliisaa, vaan arveli, että jahka mekin eletään yhtä kauan ... ehkäpä sitä meillekin karttuu.

Mutta edellä näkyi pysyvän Kreetaliisa, sillä kupparin ammatti on kerrassaan oivallinen, siitä saattaa

panna kasallekin, kun on mies, joka muuten pitää huolen jokapäiväisestä leivästä. Niinpä he olivatkin jo useita vuosia sitten saaneet mökkinsä velattomaksi, jotavastoin Maijastiinalla ja hänen miehensä oli velkaa.

Vaan sittenpä päättikin Maijastiinan mies mennä Ameriikkaan ... mitenkäpä sitä mökkiä muuten saisikaan maksetuksi! Siinä oli tullut vähän liiaksikin, kun oli saunakin tehty, pääasiallisesti vaan sitä varten, että kun naapurissakin oli sauna. Naapurin emännälle se oli viran puolesta tarpeellinen! ... ja siellä olisi kyllä saanut kylpeä ihan tarpeeksensa.

Akat sopivat varsin hyvin sittenkin vielä, kun Maijastiinan mies oli Ameriikkaan mennyt. Kreetaliisa puhui useinkin Maijastiinan kanssa tämän miehestä ja toivotti sen matkalle Jumalan siunausta. Mutta sitten tuli Maijastiinalle rahaa. Hän maksoi miehensä matkarahat sekä 25 markkaa Kreetaliisalle, jotka oli tältä lainannut hätätarpeeseen mieheltään rahoja odottaessa. Omituista kyllä: aivan kohta, kun Maijastiina oli maksanut viisikolmatta markkasensa ja lähti pois Kreetaliisan mökiltä, rupesi hän ajattelemaan, että hän on nyt yhtä rikas kuin Kreetaliisakin ja ettei hän enää viitsi joka näkemä Kreetaliisalle kahvia kyhöstää ja että hän ottaa itseänsä hieromaan Jaakon Kaisan, kun sitä niin hyväksi kehutaan — sanokoon Kreetaliisa mitä ikinä tahtoo!...

Kreetaliisa ajatteli että "kovinpa se oli...", vaikka ei Maijastiina suinkaan ollut näkemältä sellaiseen ajatukseen mitään aihetta antanut; päinvastoin tuvassa ollessaan vielä oikein siunasi ja kiitteli. Mutta tuollainen ajatus nyt tuli vaan Kreetaliisan päähän eikä hän päässyt siitä erilleen ollenkaan, ennenkuin jo ajatteli — yhä Maijastiinaa tarkoittaen — että "älä nuolase, ennenkuin nokahtaa! ... on niin kovin..."

Ja huomaamattaan oikein missä mennään oli hän yht'äkkiä ruvennut ajattelemaan vanhasta ystävästään oikein ilkeästi, ja hän olisi — hän tunsu sen itsessään syvästi — sanonut Maijastiinalle, jos tämä olisi sattumalta palannut, että "ei sitä, kuule, nyt pidä kohta niin kovin nenäänsä nostaa, ei sitä tiedä vielä maailmassa kuinka käy". Hyvää suoden vaan olisi niin sanonut ... aivan hyvää. Eihän hän ollut ikänä Maijastiinalle pahaa tahtonut!... Mutta kun kahviakin on ruvennut juomaan niinkuin ... kerrassaan aivan hulluuden päähän. Mitä sitä köyhän ihmisen sillälaila kannattaa ... hui hai! Kyllä sitä ovat muutkin maailmassa eläneet, ovat hyvinkin ... ja paremmatkin tässä saavat kaikkensa koettaa ... saavat jo...

Aivan samana päivänä, kylässä kulkiessaan, tapasi Maijastiina Jaakon Kaisan ja pyysi itseänsä hieromaan huomiseksi. "No mutta onhan siellä", sanoi Kaisa, "Kreetaliisa, mikset sinä sitä?"

"Onhan se, mutta en minä tahdo siitä ollenkaan tykätä, se on sen hierominen sellaista nytyyttämistä, että kipeäksi siitä vaan jälestäpäin tulee." Sitten hän vielä kertoi, että oli aikonut jo monasti ennen pyytää Kaisaa, mutta ei oikeastaan ollut uskaltanut, kun se olisi kuitenkin Kreetaliisaa suuttuttanut ja hän on niin hidas riitelemään. Mutta nyt hän ajatteli, että "suuttukoon jos paikkansa" ei hän elä Kreetaliisan armoilla...

"Kyllähän se ... en minä tiedä", rupesi Kaisa sanomaan sivuillensa hämillään tirstistellen, "mikä hänessä lie syynä, mutta kaikki ne ovat ruvenneet mua hierojaksi hakemaan, joita se Kreetaliisa ennen tapasi hieroa... Mutta vaikka mä sen itse sanon niin kyllä mä avun aina olen saanut, jota mä olen hieronut... Jumalan avulla! Jumalan avulla sitä saa aikaan. No koetaan nyt sitte sinuakin huomenna, jos Jumala voimia antaa, ei suinkaan tässä itsestään ja omalla hyvydellensä mihinkään mennä."

Maijastiina sanoi, että se ihminen on niinkuin vesirakko Jumalan kädessä.

"Niin se on ... niin se on."

Tehtiin lopuksi päätös saunan lämmittämisestä y.m. seikoista ja erottiin.

Samana päivänä sai Kreetaliisa jo kuulla kylässä, että Maijastiina oli pyytänyt Jaakon Kaisan hieromaan.

"Noo", sanoi Kreetaliisa, "hyvin suotu ... kovin hyvin suotu." Mutta ihmiset luulivat huomaavansa, että hän oli tulla aivan hulluksi harmista.

Menessään kotiin, ajatteli itsekseen monta kummallista seikkaa Maijastiinasta. Vihdoin hän lähti kylään, meni Moilaseen, jonka emännän kanssa hän oli hyvänlainen tuttu, mutta joka kuitenkin enimmäkseen hierotti itseänsä Jaakon Kaisalla. Kreetaliisa kutsui emäntää huomiseksi heille tulemaan ja sanoi, että hän lämmittää saunan ja hieroo emännän, jos emäntä vaan tarvitsee. Emäntä mielistyi heti asiaan. Sanoi, että tuo Kaisa häntä on tavannut hieroa, mutta ei hän tiedä mikä sen Kaisan on tullut, ei sen hierominen tahdo enään olla mistään kotoisin.

"Niin ne tahtovat sitä valittaa ihmiset, että se on tullut niin huolimattomaksi, vaikka en minä tiedä, mutta niinhän sanotaan", virkkoi varoen Kreetaliisa. "Sitä täytyy jokaisen, joka kerta jonkun ammatin

ottaa, hoitaa sitä tunnollisesti, ei siihen auta." He sopivat hyvin sanoissa, Moilasen emäntä ja Kreetaliisa. Seuraavana aamuna aikasin savusivat jo Kreetaliisan ja Maijastiinan saunat. Kaisa tuli myöskin aikaisin.

"Näkyypä savuavan tuo Kreetaliisankin sauna."

"Niin, niin se savuaa, mutta en minäkään tiedä ketä se sinne nyt on hankkinut."

"Joo ... jopahan sitä ihmiset tarvitsevat aina... Ei se monella ole se terveyskään sellainen, ettei hieromista tarvitsisi aina väliin."

Mutta nyt näkyi Kreetaliisa tulevan mökistään suoraan Maijastiinan mökille päin.

"Tulee tänne nyt Kreetaliisa", virkahti Kaisa.

"Näky tulevan... On nähnyt saunan lämpenevän niin tulee jo katsomaan, saa nähdä mitä se nyt sanoo?"

Kaisa arveli, että sanokoon mitä tahtoo ja Maijastiina sanoi, että niinpä hyvinkin, mitäs tuosta tarvitsekaan huolia.

"Hoh ... hyvää huomenta, tääläpä on virkaveliikin!" huudahti Kreetaliisa jo ovesa niin ystävällisesti, kuin hän olis tavannut parhaimman ystävänsä.

Maijastiina punastui ja katsahti arasti Kreetaliisaan, mutta Kaisa istui vakavana, ruumistansa heilutellen penkillä, loi tulijaan pitkän, tutkivan katseen ja virkahti:

"Joo, niin on ... niin on."

"Istumaan", kutsui Maijastiina.

"Joudakaan istua, minä oon lämmittänyt saunan ja pitäisi Moilasen emäntää hieroa." Tässä hän loi suloisen syrjäkatseen Kaisaan. "Mutta ei sitä emäntää ole vielä kuulunut ... tiedä missä se oikein viipyy. Eilen kun olin sielläpäin kulussa, pyysi saunan lämmittämään... Hieromasauna täälläkin varmaan lämpiää?"

"Niin kyllähän se sitä varten..." Maijaliisa naurahti kuin anteeksi pyytäen ja Kaisa katseli lattian rakoon. "Kun tässä tapasin eilen Kaisan kylässä niin pyysin tulla tänne, kun olemme vanhoja tuttavikiin ja muuta... Pistin sitten samalla saunan lämpiämään, ajattelin että kun sullakin aina tahtoo olla niin kiireitä, että..."

"Noo, mitäs kiirettä mulla nyt sitten on, ainahan minä olen ollut valmis sinua hieromaan milloin vaan olet tahtonut, mutta ... mitäs siitä nyt ... kaukaa vesikin parempaa..."

Mutta nyt hän purskahti niin korkeaääniseen ivanauruun, että toiset oikein sävähtivät.

"Kaukaa vesikin on parempaa, sanotaan", jatkoi hän yhä nauraen.

"Mutta kovinpa se nyt käy sun aatamilles..."

"Aatamilles? Älä usko jotta se mun aatamilleni käy, älä jo. Mutta minua vaan niin kovin naurattaa."

"Tottapa sun on niin kovin hyvä olla."

"No mun on, kuule, niin hyvä olla, kuin olis pää taivaassa ja jalat penkin alla ... vaikka ei olekaan mieheni Ameriikassa... Mutta soon niin hyvä, kun on mies kotona, joka pitää huolen leivästä, että ei tarvitse keneltäkään odottajaisia kerjätä..."

"No onko minun sullen velkaa ... ja mitä sulta on kerjätty?"

"Jos ei nyt ole niin on ainakin ollut... Eikös se ole hyvä kun on sellaisiakin joilla on, kun hätä tulee. Mulla ei ole, Jumalan kiitos, ollut hätää eikä taida tullakaan niin kauan kun on konsti... Ja se onkin sellainen konsti, että ei tarvitse työn hakuun mennä, kotio vaan tullaan ja tuleekin komeita talon emäntiä niin että keikkuu."

"Tuo oli luultavasti mulle?" kysäsi Kaisa.

"Se oli sulle, eli muille, vaikka kelle."

"Kyllä minä sen sulle sanon Kreetaliisa, ettei ikänä sun kyntes ole kelvannut mun kätteni jälkiä parsimaan." Hän nousi vihasta hehkuen ja käveli uhitellen Kreetaliisan luo.

"Ka ihminen käsiä!" hän huudahti ja löi kämmenet yhteen että räjähti. "Niillä käsillä on jo monta hierottu, mutta ei yhtään vielä sairaaksi kahmittu."

"Sys siunatkoon ... älä nyt vaan päälleni tule muutama!... Onpa kuin kädetkin! niinkuin olis toukka kymmenen vuotta konttien välissä toliansa kalunnut. Mutta katsos käsiä, ihminen ... ka: niinkuin pakarin simpuloita, että oikein mieli tekee syödä."

"En minä ole ikänä itseäni kehunut, minä olen aina antanut muiden..."

"Kehuako? ... muidenko olet antanut kehua? Mutta vähälle ne ovat sun kehumises jättäneet, ryökäleet! En minä ole kuullut kenenkään sinua kehuvan..."

"Yhtä vähän kuin minä sinua..."

"Kaikki mua kehuvat ja minä kehun muita, sinuakin seitsemässä kestikievarissa, joissa ei ole kuin kissat kotona ja..."

"Mutta minä oon emäntä täs mökis, minä!" kiljahti Maijastiina ja hypähti kohoksi, "enkä minä kärsi tuonlaista helvetin melskettä",

"Emäntä!? Mikä emäntä? Koturi sinä olet, et sinä ole vielä sitä maksanut. Korkulaiselle on vielä velkaa puolitoista sataa. Katso vaan, koska on mäntä katolla... Ja jos olisitkin, niin et ainakaan omalla kunnollas..."

"Tuopa nyt pirunmoinen ihminen on!" tuumaili Kaisa, kun ei enää tahtonut vuoroa saada.

"On se pirunmoinen ja ihmistenmoinen, ja aina se on aikaan tullut ja tulee vastakin! Se tulee aikaan niinkuin linnan lehmä, eikä sillä ole hädän uitua, vaikka ei se pakkaakaan toisen pellon pientareelle. Kupattavia sillä vaan on niin, että väliin seisoo saunat ihmisiä täynnä kuin sarapistoa. Ka tuollaisiakin! Tuolla tulee Moilasan emäntä. Sellaisia sitä viitsikin hieroa ja kupata, ei siinä kohta luut käsissä kolaja niinkuin muutamain, että väliin luulee hierovansa jotain kantoläjää, niin että sormet tahtovat tilaltansa nyrjähtää... Mutta mitäs siitä, täytyyhän niitä sellaisiakin hieroa, kun ei ole muuta työtä, eikä ansiota..."

"Ja itsekin hierot kun vaan pääset", keskeytti Maijastiina.

"No armootullen, armootullen, hyvä ihminen ei suinkaan ansion tähden... Ei, mutta nyt minun pitää mennä." Ja hän lähti. Ovesta pisti vielä päänsä sisään:

"Mulla kulkee niin komeita vieraitakin, että mua oikein hävettää, kun on tällaisia naapureita. Mutta hiero sinä vaan Kaisa köyhiä, kyllä minä hieron rikkahia ... sinä oot parhaan nolo siihen virkaan ... minä meinaan, että tappamaan köyhiä pois rikasten jaloista. Prassai!"

Maijastiina sieppasi napallisen likavettä, juoksi perään ja viskasi portailta, mutta yletti ainoastaan hameen helmoihin.

"Takka praa, takka praa!" huusi Kreetaliisa juostessaan. "Kun on oikein köyhä, niin täytyy likavettä heittää, kun ei taida haukkua. Mutta mitäs mun siihen auttaa... Takka mykky praa! Voi tuhannen kun sinä ootkin jo ruma ja kun Kaisa nyt vielä sun kyntää ja kraapii rotankynsillänsä, niin oot sinä sitten elävä ... oot aivan mykky praa!"

Hän juosta lekotti kotoansa kohti minkä kintuista lähti, ja ehti samassa pihaan kuin Moilasan emäntäkin ja kertoi tälle että Jaakon Kaisa oli hänelle ruvennut haukahtelemaan, kun kuuli, että Moilasan emäntä tänne tulee.

* * * * *

Kumpasessakin saunassa toimitettiin päivän tehtävät, sekä ruumiillisesti että henkisesti sangen perinpohjaisella tavalla. Ilta lähenei, pimeys saavutti, Kreetaliisan mies saapui päiväkunnalta kotiin ja akkoja tuuditteli uneen muistelmät päiväntapauksista.

Mutta noin 11:n ajoissa yöllä heräsi Maijastiina ja synkeästä pimeästä yöstä leimahti hänen silmiinsä omituinen valo. Hän kavahti siunaten ylös, luullen sitä ensin noidan nuoleksi, mutta ikkunaan ehdittyään huomasikin, että tulikieli kiikutteli naapurin saunan luukosta. Hän siunasi uudestaan ja pelästyi niin kovasti, että oli vähällä valahtaa lattiaan. Ensimmäinen välähti hänen mieleensä käsittämätön ilon ja kauhun sekainen koston tunne. Mutta se teki kohta takaperaisen ikäänkuin oksettavan vaikutuksen ja hän joutui niin hätiinsä, että tuskin ehti hiukan vaatetta päälleen heittää, kun jo juoksi kohti Kreetaliisan mökkiä ja oitis ikkunan alle kopistamaan.

"Sauna palaa!"

Valkea ei sopinut näkymään Kreetaliisan ikkunaan. Mies nukkui eikä kuullut huutoa, mutta Kreetaliisa kuuli.

"Hoo ... no anna palaa onpa sulla rikas mies Ameriikassa", virkkoi Kreetaliisa laiskasti haukotellen.

Eukko luuli, että Maijastiinan sauna se onkin, joka palaa.

"Häh?" huusi Maijastiina kun ei oikein kuullut mitä toinen sanoi.
"Sauna palaa!"

"Anna palaa, mitäs se niin rikkaille on!"

"Palakoon vaan sitte ... ei se mun asiani ole..." Hän jo aikoi poistua ilkeä koston tunne taas sydämmessä, mutta jokin voima tuntui vetävän häntä huutamaan vielä:

"Mutta se onkin sun, eikä mun saunani!"

Nyt hän kuuli, kuinka Kreetaliisa loikahti sängystä lattialle ja kiljahtaen siunasi, niin että mieskin heräsi.

"Meidätkö sauna se onkin?" kiljui hän häiriössään menen sille ikkunalle, jonka takana Maijastiina oli.

"Meidätkö sauna se olikin?" matki Maijastiina Kreetaliisan äänellä.

"Sys minkälainen ihminen sinä olet!... Hermanni, joutuun! ... sauna palaa... Härre... No menhän nyt, kuuletkos, ihmisiä hätään hakemaan Maijastiina... Herra Jumala armahda!" Hermanni oli jo mennyt juosten ulos ja Kreetaliisa seurasi perässä huutaen:

"Apuhun! ... apuhun! ... ihmis-kullat! ... apuhun, kun meidän ainut sauna palaa!..."

Maijastiina jo silloin vei vettä Hermannin kanssa ja häneltä pakkasi nauru ihan väkisten.

* * * * *

Viikon kuluttua istuivat akat taas Kreetaliisan tuvassa yhdessä kahvilla. Kreetaliisa itki ja sanoi, että kun hänellä on niin kovin paha ja ilkeä luonto ... mutta kun ei hän voi sille mitään. Maijastiina myöskin sanoi, että johan se on se aatami kaikilla, niin hänellä kuin muillakin.

1892.

"Kyllähän minä jo meinasin, mutta..."

Tappuraisen äijä oli jo ollut kaksikymmentä vuotta leskenä. Nyt oli ikää jo puoliväliin kuusikymmentä hartioilla. Varsikin oli jo koukkuun käynyt, pieksun kannat alkoivat maata laahustaa, päälaki oli paljastunut, kasvoille oli aika uurtanut puumerkkejään, — ainoastaan nenä oli vielä täyteläinen ja lihava. Poskilla ja leuvassa törrötti karhea valkoinen parran sänki ryppyjen pohjalla, sinne kun ei koskaan veitsi osunut, saivat sänget siellä seista suloisessa rauhassa.

Muutenkin oli äijä rojuluontoinen: välitti hyvin vähän siivosta. Piti enimmäkseen huonoja pieksuroukkosia ja kuluneita housuja pyhäpäivinäkin. Harvoin kävi veitsen kanssa partansa kimppuun ja antoi tupakanjäljen puutua suupieliinsä.

Sen lisäksi oli hän rikas ja kitsas kuin synti.

Ja kun lapset, — joista nyt nuorin, ainoa kotona oleva oli kahdenkymmenen ikäinen tyttö, joskus, kun äijän kanssa riitautuivat perintöasioista ja tämä uhkasi ottaa nuoren, uuden vaimon ja näyttää heidän perintötuumilleen pitkää nenää, — katsoivat tuohon nenään, leukaan ja koko rakennukseen, purskahtivat he melkein aina nauramaan; ei pelkokaan saanut heitä uskomaan!

* * * * *

Talossa oli piika, kahdeksantoistavuotias iloinen Littu, isätön ja äiditön orpopyttö, nätti ja sopiva siihen määrään, että vaikka olikin pukunut luttinsa lainavaatteilla, siellä kuitenkin renkipojat kävivät kopistelemassa.

* * * * *

Eräänä sunnuntaina, kun talosta olivat muut hajonneet, tytär Miina mennyt kirkkoon ja palvelijat mikä minnekin, että äijä yksin vaan oli jäänyt kodin vartijaksi, näkyi hänelle yksinäisyys tuovan varsin omituisia ajatuksia. Sillä kun oli aikansa istunut kessumaassa ja poiminut kukkia kessun latvoista, sitten käynyt tarkastelemassa humalistoa, kääntänyt tervattujen rekien ja kärryn pyöräin kuivamattoman puolen aurinkoa kohti, ja korjannut tarharinnin, meni hän tupaan, otti seinästä vanhan peilin ja rupesi tarkastamaan naamaansa. Luultavasti tuo suorapuheinen kumppali hiukan loukkasi, koska hän niin tyytymättömästi muristen pani sen paikoilleen, meni kamariin ja otti hyvän viinaryypyn. Mutta siellä turvasi kohta toiseen samanlaiseen kumppaliin, joka upeissa kullatuissa raameissa riippui seinällä tytär Miinan palvelukseksi. — —

Ettemme tarvitsisi vanhusta loukata, kertomalla miten hän siinä koetteli turhaan tavoitella muinaista ryhtiä, merkitsemme sen kohdan vaan kahdella viivalla, jotka merkitsevät niitä kuluneita kahta vuosikymmentä, joiden menettämistä hän nyt niin katkerasti katui, että meni taas kaapille ja otti viinaryypyn.

Se olikin varmaan parempi ystävä kuin tuo ulkokullattu kultapuitteinen, joka seinällä riippui, sillä poskille alkoi nousta hieno puna ja liikkeistä päättäen palautti se mieleen uuden elämantoivon. Hän meni vieläkin kerran sitä suutelemaan ja vältti katsomasta peiliin, mutta meni sen sijaan tupaan, teki valkeata takkaan ja asetti sinne vesipannun.

Sillä aikaa kuin vesi kuumenee, hakee hän yliseltä verkahousut ja saappaat. Pukee ne päällensä ja mustaa saappaat vielä nokitukolla. Sitte vie veden kamariin suurella savivadilla, hioo partaveitsensä. Löytää vielä jostain saippuan palasen ja asettuu tuon kullatturaamisen eteen ja käy säillensä kanssa urhoollisesti partansa kimppuun. Mutta miehuullisesti pitää sekin puoliansa, johdattelee luontaisella juonikkaisuudella surmaavan aseensa rypyjien selkään saaden siten aikaan turmiollisen verenvuodatuksen. Äijä älähtelee tuskallisesti, pullistelee poskiaan mitä luonnottomimmilla ponnistuksilla. Hän kokoilee riepuun veritippaset ja kyselee kultapuitteiselta valloituksen tuloksia. Se alkaa kehuskella, äijä riemastuu, käy uudella innolla kalpaansa käsiksi... Veri vuotaa, tuskitellen väkättää vanha leuka uhraten hurmettaan lihallisen uudestasytymisenpeson alttarille.

Ja vähän ajan kuluttua seisoi hän siinä verkahousuissa ja kuivaneen ravan päältä mustatuissa saappaissa, kasvot kuin suolahapolla voideltuna vehkeillen ja pöyhistellen. Lähti vihdoin köpöttelemään ulos, heitti kivellä Litun lutin oveen ja käski alas tulla. Littu tulikin pikapuoliin unissa silmin ja löysi äijän tuvassa valkean touhuissa. Äijä hymyili ja katsoi Littua sukkelaasti silmiin, kun käski kahvia keittämään ja rupesi sitten toimittamaan kauniista ilmasta, kyselemään, pahoinko nyt nukuttaa ja että hän on tässä niin ikävissään että...

Littu ei tahtonut ihmettelemästä lakata: millä se nyt on tuon naamansa voidellut? mitä se nyt verkahousuihin on pukenut? saapaskohjaleetkin on jalkaansa vetänyt ja noennut? ja kahvia sydänpäivällä keitättää ja noin sukkeloita puhuu ja nauraa ja...?

* * * * *

"Te olette niin vanha ja..."

"Vanha! No saamari katso nyt ... näytänkö minä niin kovin vanhalta, kun partani ajoin?"

Littu purskahtaa nauramaan ja painaa pään käsiinsä.

He istuivat toinen toisessa ja toinen toisessa päässä kamarin pöytää, jolla ovat kahviaseet levällään. Äijä joutui kovasti hämilleen: hänhän oli kysynyt, eikö Littu tahtoisi tulla hänelle akaksi. Mitä sitä nyt sitten niin nauraa tarvitsisi? Jos hän nyt onkin vähän vanha, niin onpa hänellä rahaa ja rukiita ja...

Hän kiivasi pöydälle rahalompakkonsa ja piirongin laatikko, jossa oli velkakirjoja ja sanoi, että jos hän nyt onkin vähän vanhempi, niin hänellä on sellaista, jota ei ole renkinulikoilla. Kas tässä on rahaa ja tässä on velkakirjoja...

"Niin, mutta kun minä olen niin nuori", väitti Littu, mutta ei enää niin nauranut. Herra isä! ... kun onkin paljo rahaa tuolla äijällä ja velkakirjoja ... ja minäkö olisin emäntänä tässä ja..."

"Nuori? Älä sinä siitä huoli, kun en minäkään huoli... Nuori sun pitääkin olla ja korea ja iloinen, en minä mummoista huolisikaan. Ja minäkin nuorennun... Mennään kaupunkiin ja ostetaan mullen uudet trikoovaatteet. Mutta katso: kun ei minusta ole kukaan välittänyt, niin minä olen olla rojuuttanut, en ole siivostanikaan enkä vaatteista välittänyt... Mutta nyt minä rupeisin kohta pitämään arkina niitä uusia puolivillaisia housuja ja sullen ostaisin musliinia ja karttuunaa. Eikä sun tarvitsisi muuta kuin vähän minusta huolta pitäisit, olla ja huutaa ja narukengissä kävellä... Ei Miinaa tarvitse pelätä, se sais pitää suunsa kiinni ja olla hiljaa, sinä emäntä olisit..."

"Voi Jumala siunatkoon!"

"Häh?" äijä kysäsi vaikka kyllä kuuli, mutta hänestä kuullosti, että tuohon perään pitäisi oleman tulossa joku myönnytys.

"Mutta minä en osaa millään tavalla olla niin vakava, kuin te tahtoisitte, ei vaikka..."

Äijä pamahti ylös kuin tulissa ja tauloissa ja alkoi hullunkurisesti konkaroida ikäänkuin tanssien, että Litun täytyi taas katketakseen nauraa. Äijä sanoi, että jos sä rupeaisit istua mörröttämään kuin vanhat akat, niin siitä hän suuttuisi. —

Mutta oli jo aika lopettaa nämät vehkeilyt, sillä kirkosta tulon aika alkoi lähestyä. Littu korjasi kahvitamineet ja karkasi puoliväkisten äijän käsistä luttiin. Äijä meni taas kaapille, otti ryypyn ja kopautti nyrkkiä pöytään virkahtaen leveästi nauraen:

"Saamari soikoon, olenkin vielä vanha Jussi!" Mutta siinä hän yht'äkkiä muisti, että hänen olisi pitänyt sanoa Litulle, ettei sen saa enää poikia luttiinsa laskea. Hän lähti perään aikoen kutsua Litun sieltä uudestaan ulos ja sanoa sille ... mutta Miina tuli jo ovesta vastaan. Äijä vähän säikähti ja nyreissään virkahti: "No mikä saamarin hätä sieltä kirkosta nyt oli kotiin!"

Miina katsoi pitkään ja matki:

"Hätä?"

Mutta äijä ei sanonut mitään, hämillään vaan itsekseen mutisten palasi kamariin, pani oven lukkoon ja oikasi sänkyyn makaamaan.

* * * * *

Äijä Tappurainen oli rakastunut todella korvia myöten, mutta sitä eivät talossa tienneet muut kuin Littu. Kuitenkin heti ensi päivästä, kun tunnustuksensa oli tehnyt, näkivät kaikki, että hänessä oli tapahtunut kummallinen muutos: oli näetten niin epätasainen. Ennen oli tasaisen hienoinen luonnostaan eikä juuri paljon puhellut. Nyt sitä vastoin aika ajoin pälpätti ja laverteli oikein hullutuksia, toisinaan taas yhtäkkiä ärhenteli ja karjui kuin raivoissaan. Palvelijat ja muu väki katsoivat monta kertaa pitkään päälle ja kuiskittelivat, että mikähän lempo tuon äijän on tullut?

Miina luuli että se on hulluksi tulossa. Aikoi jo lähteä sisarten luo kertomaan, mutta jätti vielä toistaiseksi. Ehkä oireet paremmin alkavat näkyä, tuumaili.

Sitten eräänä päivänä tuli Tappuraisen äijälle vieraaksi toinen äijä, vanha tuttu ja "trastukampraatti"; leskimies muuten hänkin. Muulloin ei Tappurainen paljoakaan välittänyt vanhoista tutuista, jopahan nyt istumaan käski tuvan penkille, toi siihen kessupöntön ääreen ja käski piippuun panna, harvoin niin pitkälle meni, että viinaryypyn antoi. Vaan nyt meni jo pihalle vastaan naureskellen, huuti Litulle, joka siinä jotain Miinan kanssa teki, että tois heiniä Rotevaisen vaarin hevoselle. Koetti siinä jutuillaan Rotevaista pihalla viivyttellä, niin kauan kuin Littu tuomaan ehtisi ... näkishän siinä Rotevainenkin. Mutta Rotevainen ei näkynyt mitään näkevän, — Tappuraisen täytyi huomauttaa:

"Eipä sitä Littua nyt yhtään laulata."

Rotevainen jo katsoi, että mikäs se Littu nyt on, kuin sitä niin pitäis laulattaa ja sitte hän katsoi Tappuraista. Mieleen vilahti: onkohan se juovuksissa?

"Vai on tämä niitä laulaja-Littuja", sanoi.

"On se sellainen laulaja-Littu, että ... ja hutikatti", todisti Tappurais-äijä hymyillen katsellen Littua, mutta vilautti samalla katseensa vauhkasti Miinaan. Miina seiso siellä joutilaana ja katseli heitä, Äijä hiukan niinkuin säpsähti, kääntyi heti tupaan päin ja kehoitti Rotevaistakin tulemaan.

Nyt mentiin oitis kamariin ja otettiin ryypyt suihin. Tappurainen tuli kovin vierasvaraiselle tuulelle, meni porstuan ovelle ja huusi Miinan ääreensä.

"Pitäisi tulla kahvia laittamaan", sanoi, "jos et sinä jouda tulla niin kärke Littu... Kärke vaan Littu, saat olla touhuissasi sinä".

"Littu?" Terävasilmäinen tyttö tutki vanhus parkaa katseillaan luita ja ytimiä myöten. Äijä rupesi hätäilemään:

"Littu, niin ... mä vain ajattelin, että jos sulla on kiirettä niin..." Mutta siinä vasta äijä huomasi, ettei se ollutkaan Miinan työtä, vaan talon. Mukavampihan sitä olisi kaikessakin tapauksessa ollut Littu tekemään ja Miina taas kahvia keittämään...

Miina ryntäsi tupaan posket hehkuvina. Äijä lähti päätä kynsien perään:

"No keitä sinä, sama se mulle on kuka sitä..." Äänen väre oli surkean epävarma. Äijä pelkäsi tarkoituksen tulleen ilmi.

"Ei sitä ole Littu meillä ennenkään keittänyt!" ärhenteli Miina, kun pelliä aukoi. Äijä puikki käsistä kamariin. Kun Miina jäi yksin, heittäysi hän uunin penkille istumaan, löi käsillä polviinsa ja tuskallinen ilme kasvoissa ohahti:

"Sitäkö se hulluus olikin!"

* * * * *

Ensin otti Miina Litun "kirkkoon". Kyseli, että onko teillä sellaisia touhuja. Littu hämmästyti, ei osannut aavistaakaan, että siitä jo muut tiesivät. Koetti kierrellä. Mutta eihän siinä pitkälle päässyt.

"Puhui se isäntä siitä", sanoi vihdoin vaitoisesti, "mutta en suinkaan minä ole ajatellutkaan..."

"No olet sinä ajatellut! ... kyllä minä sen näen sun päältäsikin. Hyvä isä sentään! ... ja sinä ottaisit tuollaisen vanhan kroosun?"

Littu ei tiennyt mitä sanoa; rupesi itkemään.

"Heitä nyt Jumalan nimessä sellaiset", uudisti Miina.

"En suinkaan minä ole sitä niin ajatellutkaan", ruikutti toinen.

"Onko se jo aikaakin ollut vireillä se juttu?"

"Kaksi viikkoa".

Littu itki ja kertoa sopersi, että ei suinkaan hän sitä ollut niin ajatellutkaan juuri, mutta kun se vaari oli sanonut että hän pääsee emännäksi, eikä tarvitse mitään tehdä, niin oli hän ajatellut, että kun se niin tahtoo, niin... Ja eikä Miinan sitä tarvitsisi peljätä, vaikka hän tuliskin ... että hän rupeaisi häjynkuriseksi... Jumalakin sen tietää ettei hän y hyy hyy yy...

Miinasta oli tuo kaikki niin verrattoman hullunkurista että asia yhtäkkiä alkoi näyttää lasten leikiltä. Kun hän vertaili isäänsä ja Littua toisiinsa ja ajatteli tuota Litun vakuutusta, ettei hänestä tulisi paha äitipuoli, tahtoi hän pakahtua naurusta. Ja Littu itkeä kollotti kilpaa, kun toinen nauroi. Naurunsa välistä sai Miina sanottua:

"No elä nyt poraja, kyllähän minä ja Perttalan emäntä ja veli Juho, Savion lautamies äitipuolen tarvitsemme".

Toinen yltyi vielä kovemmin älättämään.

Miina jätti hänet heinälatoon itkemään ja meni itse tupaan. Kävi heittävässä vaatetta yllensä ja lähti veli Juhon luokse.

* * * * *

Vähän sen jälkeen kun Miina oli mennyt, lähti pois Rotevaisen vaari ja oli hiukan toisella kymmenellä. Tappuraisen äijän "kulmiin" niinikään oli mennyt ja siinä lähdon hommissa pihalla äijät kaikellaisia joutavia jaarittelivat. Mutta sitte vasta kun Rotevaisen äijä jo oli kärryillä, äkkäsi hän kysyä:

"No mutta, Jussi, koska me lähdemme akkametsään?"

"Hääh? Mitäs saamaria... No mennään vaikka huomenna!"

"Huomenna?" naureskeli toinen.

"Niin, lempoako se viivyttelämällä paranee".

"No niin, tule sinä meille, lähdetään sieltä. Kyllä tällaiset pojat vaan kelpaa".

Molemmat nauroivat.

"Kelpaa ne! Saat' ei ainakaan tarvitsisi 'plikuskien' nälkäkärriihin istua". Jo oli tulla ja tulla Tappuraisen äijältä, että hänellä on jo täällä tämä ... ja korea onkin... Mutta jäi se kuitenkin sanomatta, kun toinen äijä yhä jatkoi:

"Ei niitä vain joka oksalta putoile tällaisia poikia. Mutta kuinkas vanha sinä nyt olet Juho?"

"Alanhan minä jo olla tuossa puoli välissä kuuttakymmentä".

"No on sulla päiviäkin, mutta pahoin se on kanssa jo parkittu tuo sun naamas".

Se ei ollut Tappuraisen mieleen.

"Noo, jopa ... sinä oletkin pysynyt hyvänä".

"Minä olen niinkuin simpula vaikka olenkin jo kuudenkymmenen. Katso, ei ole ryppyjä poskilla". Rotevainen taputteli poskeansa.

"Ei siinä pahasti ole, saamaristi sinä ootkin säilynyt", tuumaili Tappurainen kateellisesti katsellen toisen pullottavia poskia.

"Ei maar, mutta hyvästi nyt Juho. Kyllähän se taitaa meiltä jo jäädä se akan touhu. Vanhat ovat meille liika rumia ja nuoret lukevat mieluummin ikävuosia kuin velkakirjoja". Toinen lähti ja Tappurainen jäi lukemaan "saamariansa", että mistä sinä sen tiedät mitä ne lukevat!... Meni sisään ja otti taas harmissaan ryyppyn. Lähti sitten tyttöjä etsimään. Tarhan puolesta löysi Litun, mutta ei Miinaa. Matkan päässä seisoen kyseli Miinaa, oli niin aralla hengellä, ettei tohtinut likelle mennä. Sai kuulla, että se oli jonnekin kylään mennyt. Vai meni, ajatteli.

"Mihinkähän meni?" kysyi. Littu vastasi tuikeasti, ettei tiennyt.

Äijän kasvoilla kuvastui harmi. Hän astui likemmäksi Littua ja vääntäen suutansa teennäiseen hymyilyyn, kysyi kuiskuttaen: "Puhuiko se sulle mitään?"

"Puhui se... Johan minä sen tiesin!" Littu hyrskähti itkemään.

"Vai puhui. Mitä sanoi?" kyseli äijä tyhjänpäiväisen nolosti. Littu kertoi itkien ja sinkuen, ikäänkuin äijä olisi siihen ollut syyllinen, että se sanoi sitä ja sitä.

"Kuule saamaria..."

Yhtäkkiä nousi äijän luonto lovesta. Hän ryähti karskisti, sanoi että hän on isäntä talossa ja...

"Tule tupahan Littu, keitetään kahvia... Minä näytän niille, että minä olen meiltä, mutta muut ovat meidän krannista. Tule nyt Littu!"

"Kissa!"

"Häh?"

"Kissa!"

"No mikä sun on?"

"Ei mikään, en minä tule".

"Et tule?"

"En, en!"

"No saamari..." Äijä astui likemmäksi, tarttui käsikynkkään ja rupesi leikkiä laskien vetämään. Littu riuhtoi itsensä irti ja pakeni edellä. Äijä kompastui rioon ja kaatui. Nousi sadatellen ylös ja huusi Litulle, lakkiansa ylös hapuillen:

"Tule nyt! ... mikä sinun on?"

Mutta Littu luimisteli vaan vihoissaan nurkan takana ja katseli jostain raosta, miten tupakan kura vaitonaisena juoksi suupielistä. Tyttöparkaa jo puistutti. Se näytti muutenkin tuo äijä niin avuttomalta kräkkylältä...

"Mihinkähän se meni? Tule nyt Littu!"

Ei näkynyt Littua.

"No ole sitten", murisi äijä ja lähti tupaan.

Miina tuli iltasella, löysi isänsä nukkumasta. Veljeänsä ei ollut tavannut, tämä kun oli ollut viikkokunnalla takamailla. Mutta emännän kanssa oli asiasta nauranut, molemmat olivat tehneet johtopäätöksiänsä ja tulleet vihdoon siihen, että ennen pitkää se äijän touhu siihen kuolee. Eihän se Littu nyt saattaisi olla niin hassu ... ja eihän se äijäkään nyt aivan täysi mieletön vielä ole, tuumivat. Ja

vaikka asia näytti olevan niin vakavaa laatua, eivät he saattaneet mitenkään olla yhä uudestaan nauramatta.

* * * * *

On varhainen sunnuntaiaamu. Tappurainen on kuitenkin jo noussut ja kävelee pihasalla kaunista aamua ihaellen.

Yht'äkkiä: pitkä pojan vekara tulla roikkailee Litun lutista ja puikkelehtaa tarhanpuolesta vällysien kautta vainiolle.

"Mikäs saamari?" pääsee äijältä ääneen ja ilman aavistamatta löytää hän siinä itsensä seisomassa mustissa sukissa korvia myöten. Ei saata olla, vaan menee vielä nurkasta perään katselemaan, että kuka se oikein oli. Se se oli sittenkin, joksi luuli, joku renkiroikale!

"Mahtoi olla lainahousutkin pitkäin säärrien suojana ... ja olikin!"

Jo nyt saat Littu vasikannahkoja odottaa! Äijä tuntee sinut jo. Kun kehtaatkin rakastaa ja paremmin pitää tuollaisesta roikaleesta, jolla on lainahousutkin...

Äijä on kovasti suuttunut, menee sisään, ottaa hyvän ryypyn, ei hae peiliä, ei saappaita eikä verkkahousuja, vaikka onkin pyhäaamu.

Mutta Miina on lasista nähnyt hänen vehkeensä pihalla.

Hänkin innostui juoksemaan, juoksi ylös kamariinsa ja siellä hän nyt vasta oikein nauraa.

* * * * *

Päivemmällä tuli Poika-Juho, Savion lautamies emäntineen ja lapsineen vieraiksi. Äijä oli vähän hämillään, kun pihaan vastaanottamaan mennessään äkkäsi poikansa suusopissa juonikkaan hymynkierteen. Kun vieraiden kanssa kamariin tuli ja sinne Miinakin ehti, rupesi Juho tolkussaan juttelemaan:

"Tulimme tänne katsomaan, koska ne häät pidetään, että jos apuihin pitäisi joutaa".

"Älä nyt siinä", ärähti äijä kärsimättömästi.

Miina ja Savion emäntä kamppailivat äärettömästi tukkivan naurun käsissä. Juho oli vakava ja totinen.

"Saamari", ähki äijä hämillään päätä kynsien.

"No mitä?" kyseli Juho.

Miina jo purskahti, mutta se olikin vaan yskä.

Äijä katseli lattiaan.

"Kyllähän se tässä tarpeeseen olisi äitipuoli tuolle Miinalle, hoitaisihan edes tuota yskää ja saisinhan minäkin siltä aina jotain neuvoja ja olishan siinä uusien veikkojenkin toi..."

Mutta nyt naiset jo nauroivat oikein huutamalla ja vatsojansa pidellen eikä Juho saattanut olla mitenkään jatkamatta lausettaan tällä tavalla:

"— u-hu-huusien ve-he-heikkojen to-ho-hoivo ha ha hahahaa!"

Miina nojasi ryömällään vuoteen päänalusiin ja Savion emäntä turvasi tuolin nojaan.

Äijä ei voinut vastustaa kohtausta: kun nousi tuoiltaan ja nosti sulhaskasvonsa, nauroi hänkin että silmistä vedet juoksivat, lihakas nenä kimmoili ja tärisi kuin kumipallo, taas pitkällä töröttävä parran sänki tutisi syvien poskirypyppujen pohjalla ja harjalla...

Aluksi äijä rupesi nauramaan oikeastaan sillä, että ne toisetkin niin nauroivat. Mutta sen ohessa joutui ajattelemaan Jussin puheita äitipuolen tarpeesta, uusien ve-heikkojen to-hoivosta ja sitten vielä sitä toissunnuntaillista parranajotouhua ja peilailemista...

"Kyllähän minä taisin olla niin hullu ja jo meinasin ... mutta..." pääsi häneltä kuin itsestään.

Toiset löivät käsiä yhteen ja alkoivat oikein ulvoa. Jo olisi äijä ulos mennyt, mutta pelkäsi, että jos siellä tuvassa on joitakin niin näkevät nekin tämän pulan. Lapset ymmärsivät jo, että tässä oli

vasikannahat valmiiksi naurettu.

* * * * *

Äijän "mutta" havaittiin pian niin todelliseksi että lapset ymmärsivät jutun saatavan sulkea perhesalaisuuksien joukkoon. Se suljettiinkin niin tyysten, ettei kukaan vieras sitä saanut tietää. Kerran Miina ja Littu asiasta sitten vielä keskustelivat ylikamarissa. Littu nauroi niinkuin hupsu, kun selitti Miinalle kosioimapäivän merkilliset tapaukset.

* * * * *

Äijä sattui vielä näkemään, kun tuo "lainahousu" taas muuanna sunnuntai-aamuna yritti takapihalle puikkia. Mutta nyt huusi äijä perään ja otti kiinni. Vei kamariin ujostelevan pojan ja tarjosi ryyppyn naureskellen ja puhellen: "Otas ryyppy, vävymies... Ota vaan meidän Littu, se onkin sulle saamarin sopiva". Hän katseli sukkelan juonikkaasti nuorta miestä, joka hämillään ja punasissaan laitteli piippuaan ja ajatteli, että tämäpä on jotenkin sopiva äijä.

1893.

Konkurssi.

Pesänhoitajat hiljentävät hiukan käyntiänsä, kun lähenevät konkurssin tekijän asuntoa. Puhelu laihtuu hajanaisiksi huomautuksiksi ja jonkunlainen arkuuden värähdys äänissä ja epävarma katse silmissä astuvat he eteiseen.

Ovi saliin on raollaan. Epävarmana katsahtaa vanhempi heistä toveriinsa, kumpaseenkin oveen, ja seisauttaa. Käy vihdoin kurkistamaan raollaan olevasta salin ovesta. Siellä sisällä näyttää kaikki olevan jonkunlaisessa epäjärjestyksessä. Ikäänkuin siitä rohkeutta saaden vetää hän oven hiukan enemmän auki ja kurkistaa sinne.

"Tule pois, mennään sisään", virkahti hän toiselle ja kumpainenkin astuu saliin.

Vastaisesta ovesta tulee keski-ikäinen mies.

"Jassoo!" huutaa hän teeskennellyn iloisesti, rientää tulijoita vastaan, toivottaa tervetulleiksi ja kehoittaa istumaan, pyytäen samalla anteeksi, että täällä on hiukan epäjärjestyttä...

"Vaimoni, näetten, on hiukan väsyksissä tänä aamuna". Hän naurahtaa väkinäisesti, ikäänkuin velvollisuudesta ja katsahtaa molempiin vieraisiin, jotka tavoittavat mitä ystävällisintä hymyilyä ja vakuuttavat kahden kilpaa, että epäjärjestyttä ei ensinkään huomaa.

Saadaan tupakkaa. Päästään käsiksi keskustelemaan pääasiasta.

Konkurssin tekijän nimi on Hernström, nuori virkamies. Nuoruuden syntien ja nyt sattuneen rahapulan hedelmä on konkurssi. Vasta äsken, vuosi sitten meni naimisiin.

Hän puhelee konkurssiasioistaan aivan kuin olisi kysymyksessä tavallinen kauppa-asia. Huolen painoa tuskin nimeksikään huomaa. Pesänhoitajainkin ujous vähitellen poistuu. Saattavat jo tehdä ehdotuksiansa, eivätkä turhia arkaile...

Pesän luettelot ovat käsissä. Vanhempi pesänhoitajista nousee.

"Ehkä alamme tarkastuksen?"

"Aivan oikein. Odottakaas. Ehkä alamme tuosta kaapista. Avaimet lie vaimollani".

Hän poistuu sivuhuoneeseen. Viipyy kotvasen. Alkoi vihdoin sieltä kuulua kiivasta kuisketta. Kohta sitten tuli nuori rouva, lapsi sylissä. Käveli, vieraisiin katsahtamattakaan, heidän ohitsensa kaapille ja avasi sen ovet, poistui nurkkaan ja jäi selin vieraisiin sinne seisomaan.

Vanhempi ei tahtonut saada katsettaan pois rouvasta: hän olisi niin kovin mielellänsä tahtonut tietää: itkikö se. Nuorempi oli loukkautunut: mitä pahaa olen tehnyt, ettei tuo edes tervehti?...

Hernström tuli vähän jälkeen sivuhuoneesta, astui kaapin luo, jonka oven rouva oli avannut.

"Tehkää niin hyvin"...

Molemmat nousivat epäröiden ja silmäilivät tuonne loukkoon, missä rouva yhä seisoj ja lapsi hänen

syllissään yksinään jokelteli.

Luetteloa alettiin tarkastaa. Mutta se rupesi kohta käymään kovin vaikeaksi ilman rouvan apua.

"Kuuleppas Elli!" virkkoi Hernström.

Rouva ei päättään käännä. Mies menee luokse, laskee kätensä vaimon olkapäälle.

"Elli, autappas meitä hiukan", kuiskaa ja naurahtaa. Hyvä ystävä, tähän on ohi menevää laatua, pitäisi naurun sanoa. Mutta isä saa pienen jokeltelevan tyttönsä ja äiti kiirehtii toiseen huoneeseen. Hernström luo kysyvän katseen hänen peräänsä ja alkaa kauniin lapsen kanssa leikkiä.

"Katsokaas tätä tytärtä, se tukistaa niin hirveästi", hän sanoo ja menee vieraiden luo, jotka tupakoiden, kiirehtimättä odottavat.

"Kas"...

Tulevat molemmat lähelle. Tahtovat kättä lapselta. Se nauraa, yrittää partaan. Yks, kaks: se on vanhemman "sedän" sylissä ja nuorempi "setä" melkein kadehtii... Hernström menee sivuhuoneeseen...

Sedät huvittelevat tytön kanssa, mutta ajattelevat sen ohessa yhteen jaksoon: miksikähän ei se rouva tervehtinyt?... Nyt se varmaan jo *hymyilee*, kun tulee ja näkee, että me otamme asian näin perheelliseltä kannalta...

Miksi hymyilee? Mitä he rouvan hymyilystä? Ovathan he "pesän hoitajia"!...

Ne tulevat taas peräkkäin, rouva edellä, mies perässä.

Nyt ... nyt se... Molempain vierasten katse, samalla kun lapsen kanssa vehkeilevät, seuraa rouvaa.

Ei silmäystäkään!

Nuoren, kauniin rouvan tukka on hajalla, kasvot pesemättä, vaatteet epäjärjestyksessä, — tämän kaiken huomaavat vieraat tarkoin. Rouva ei siis välitä heistä, ei rahtuakaan!

Yht'äkkiä nuorempi, joka on lapsen saanut, toivoo, että rouva tahi itse Hernström tulisivat ja ottaisivat lapsen, kun häntä pitävät lapsen piikana. Onko tämä loukkausta vai huomaamattomuuttako?...

Hernström on mennyt rouvan luokse kaapin tykö, ja kuiskuttelee jotain sen korvaan...

Pesänhoitajista alkaa tuntua, että olisi varsin erinomaista, kun keksisi syyn, jonka perusteella voisi tämän lykätä toiseen päivään.

"Antakaa anteeksi", tulee Hernström nöyrän näköisenä pyytäen, "vaimoni on hiukan pahalla tuulella... Kultuseni", alkaa hän lapselle, joka on nuoremmalla sedällä, "oletko jo tukistanut setää? Tukistappas, kas tällä tavoin ... noin?... Ha haa! ... se osaa jos jotain"...

"Onko se vanha?" kyselee vanhempi hymyillen.

"Kuuden kuukauden. Kas noin se tekee... Se on hyvin hauska veitikka".

Nyt nosti rouva esiin piirongin laatikosta vaatteita.

"Tehkää niin hyvin. Kas tässä on"...

Rouva läheni kuin tuulessa nuorempaa, otti lapsen, mutta ei puhunut mitään ... aivan kun se olisi vaan jokapäiväinen tapaus, että lasta näin pidellään! — —

Siinä oli lakanoita, hienoja, isoja, siroasti ommellut nimet nurkissa. Molemmat pesänhoitajat joutuivat ajattelemaan, että nämät ovat hyvin uusia ja tehtyjä morsius-aikana...

Senhän nyt siitäkin arvaa, kun niissä on muutamissa molempain nimikirjaimet!

Vanhempi on onnellisessa avioliitossa, nuorempi kihloissa. — —

"Kultakello", ääntää Hernström. Ääni oudosti vavahtaa. Vanhempi katsoo kädessään olevaa luetteloa, mutta silmät varastauvat väkisten rouvaan, joka irroittaa sitä rinnoiltaan.

— Jos olisin rikas, en seisoi tässä! Hyvä Jumala, siihen jättäisin, se on katkeraa, hirveätä, ajattelee vanhempi.

"Rouva on hyvä ja antaa olla vaan päällä", sanoo nuorempi.

Mutta rouva laskee sen pöydälle sanaakaan sanomatta...

"Hopeakello ... neljä ... kultasormusta".

Pariskunta riisuu niitä päältään.

"Antakaa, antakaa olla", pyytää vanhempi. Nuoremmalla on kova kiire ulos.

Rouva laskee kultasormukset pöydälle, miehensä sormuksen rinnalle...

Mutta, mitä? Yskähtikö hän?... Hän rientää toiseen huoneeseen. Sieltä alkaa kuulua vaitonainen, äänekäs itku...

"Oh, hoh, pappa tanssittaa Lilliä!" Ja totta puhuen, hän pyörähtää lapsen kanssa polkantahtidissa, mutta — kyynelethän hänen silmistään juoksevat!...

Vanhempi pesänhoitaja sytyttää paperossiaan kakluunin luona ja pyyhkii nenäliinallaan hikeä otsaltaan, vaikka huoneessa on lämmintä vaan 11 astetta.

1893.

Naapurukset.

Sitä ei kukaan tahtonut kieltää, ettei Tuomilahden Esko olisi yleensä ollut hyvin kelpomies, vieläpä varsin oivallinenkin. Sen muuten oli seurakunnan enemmistö jo tunnustanutkin asettamalla hänet lautamies-ehdokkaaksi, kunnallislautakunnan jäseneksi, y.m. Kyläläiset häntä pitivät varsinaisena syöttö- ja ojansyynimiehenä j.n.e. Esko oli siis "ylösotettu mies". Ja tottapuhuen: huonompiakin sitä ylösotetaan!

Esko ei olekaan joka tuulen ajeltavana, ei omista kohta kaikellaisia uusia aatteita, joita nuorten hulivilien toitottamana joskus hänenkin korvaansa saapuu. Hän sanoo itse olevansa miehuullinen mies ja myöskin vanhoillinen mies.

Siis — kerrassaan oiva mies!

Niinpä, kun raittius-asiasta ruvettiin Eskon kotipitäjässä puhumaan, arveli Esko, että se on kyllä hyvä niille, jotka ovat *juoppoja*. Mutta kun sanottiin, että Eskonkin pitäisi esimerkin vuoksi ruveta raittiuden harrastajaksi, rupesi Esko nauramaan:

"Vai hänenkin!" Onko hän mikään juoppo? Ja jos joskus maistaakin niin siihen ei tule kenenkään mitään. Omaansa hän ryppää, sanoi Esko.

Niin perin viisaasti ja järkevästi hän haasteli. Eskolla oli naapuri, Mikko, se Tuomilahden Mikko. He olivat aina eläneet hyvässä sovussa, saaneet riitelemättä toisensa raja-ojille, eivät kumpanenkaan koskaan kadottaneet metsänrajoja, eikä toinen rikastunut juuri paremmin kuin toinenkaan. He istuskelivat iltasin toistensa tuvissa, jaarittelivat kaiken maailman asioista ja tilasivat yhteiset sanomalehdet. Eskon ja Mikon nimipäivinä he yhdessä ryypiskelivät toistensa kunniaksi ja terveydeksi, tulivat iloiselle tuulelle, rallattivat poikana-olon aikuisia laulunpätkiä, naureskelivat ja iloitsivat elämästä ja hyvästä naapuruudesta.

Se oli hauskaa, oikein hauskaa naapuruselämää. Niin Esko kuin Mikkokin pitivät siitä. Mitä kumpasenkin emännät siitä sanoivat silloin, kun miehet nimipäiviä ja kaupunkituliaisia pitivät, se ei oikeastaan miesten mielestä saa muuttaa asiaa, sillä se on vaan akkain puhetta. Mikko ja Esko sanoivat sen monta kertaa, että akat nostavat melua turhasta. Ja kun se on miesten puhetta, niin sitä kai meidän uskoa täytyy.

Mutta sitten... Mikä lie Mikon päähän pistänyt, kun hän erään kerran, Eskon kanssa siitä neuvottelematta kirjoitti nimensä raittiusseuran kirjoihin. Siitä päivin oli naapurusten välillä jotain niinkuin sumuista ja sakeaa. Kun ensi kerran sen jälkeen tapasivat toisensa, sanoi Esko suoraan että: "Jopa naapuri nyt rupesi lapsittelemaan".

Mikko oli hiukan hämillään. Tunsi, että Esko asettui hänen suhteensa isälliselle kannalle. Muistui ehdottomasti mieleen, miten silloin kun hän oli ollut ensikertaa yökulussa, isävainaja oli aamulla sanonut:

"Jassoo, Mikki se meinaa ruveta akantouhuihin".

"Akantouhuihin", oli Mikko silloin matkinut, oli hiukan suuttunut, kun isän huomautus oli niin pureva. Mutta ei sentään suuttunutkaan kovin pahoin, vaan meni pihalle, päästäkseen pois isän käsistä sillä kun oli niin ivallinen hymy suupielessä.

Nyt, kun Esko sanoi hänelle, että "jopa naapuri nyt rupesi lapsittelemaan" teki hänen mielensä jättää naapuri siihen, kun ei oikein löytänyt mitään puollustuskeinoa teolleen ja Esko näytti niin rehevältä ja miehuulliselta.

Esko tarjosi sitte ryyppyä ja sanoi ilkeästi kikattaen:

"Ota ryyppy naapuri, äläkä turhaile".

"En otakaan", sanoi Mikko, "kyllä minä nyt ainakin puolen vuotta olen ottamatta. En minä sentään niin lapsi ole, että heti rikon".

Ja niin he erosivat. Siitä lähtein rupesi Esko jokaisessa sopivassa tilaisuudessa tekemään ilvettä Mikon raittiudesta. Mutta siitä Mikko ehti jo suuttumaan siksi, että toisinaan janttina muodostui pisteliääksi väittelyksi.

Toistensa luona käynnit harvenivat. Esko otti silloin tällöin Mikon uhallakin pitempiä ryyppyjä kuin ennen. Vaan Mikollepa tuon johdosta selvisikin vähitellen kantansa. Eskon esimerkki sai hänet ajattelemaan: se oli totta tosiaan viisas teko, että hän aikansa luopui alituisesta Eskon seurasta.

Eräänä päivänä sitten levisi huhu, että Mikko oli ottanut ryyppyn, yhden ryyppyn jossain, se nyt on sama missä. Esko sai sen kuulla. Niinkuin hän olisi saanut suuren lahjan, otti hän heti puolen päivää haltuunsa ja lähti naapureihin kiertämään ja kertomaan:

"Jopa se on mennyt naapurin Mikonkin raittius, mennyt on. Luuli olevansa sellainen siveyden apostoli ja niin se nyt on mennyt. Ei sitä pitäisi ryhtyäkään sellaisiin, kun ei kerran ole miestä pitämään."

Tuota Esko kulki kuuluttaen. Mikkokin sai sen kuulla. Lähti Eskon luoksi.

"Mitä sinä sellaisia juoruat", sanoi Mikko nyreissään, "lakaise ensinnä oman ovesi edusta ja tule sitte vasta meille. Sinä olet levittänyt hävytöntä valhetta. Minä en ole ottanut ryyppyä, enkä ota."

Esko häpesi ja rupesi leikiksi lyömään. Mutta Mikko ei tyytynyt siihen. Jatkoivat vaan, että ei se ole mitään miehuullista levittää toista alentavia juoruja.

Mikko laittoi muuten todistetuksi, että tuo juttu hänen raittiuslupauksensa rikkomisesta oli väärä. Mutta Esko se nauroi asialle vielä jälkeempäinkin ja koko Mikko pilasi arvonsa hänen silmissään yhä enemmän, mitä useamman kerran hänen täytyi jäädä pois Mikon kaupunkituliaisilta.

Vaan erään kerran teki Esko itse kaupunkireisulla pieniä hullutuksia, pudotti laukkunsa ja matkavakkansa y.m.

Kun asia piikain kautta aamulla naapureihin ehti, tulivat isännät pienessä kiusanhengessä itse Eskolta asiaa kyselemään. Esko häpeissään ja kohmelossa vielä sängystä kurkisteli.

"Olitko juovuksissa?" kyselivät toiset. Esko koetti kiertäin kaartain selittää:

"No ei, en minä juovuksissa ollut, mutta saatoin nyt vähä liikuttuna olla, kun siinä lähteissä join pullon olutta ihan syömättömään ruumiiseen. Mutta kun olin koko vuorokauden valvonut, niin olin niin väsyksissä ja rupesi nukkumaan..."

Toiset kun tulivat pois, naureskelivat:

"Ei vaan sekään tunnustaisi juopottelemistaan, silloin kun vahinkoja tulee. Mielellänsä nyt olisi kävellyt Mikon housuissa, kun se olisi vaan laatuun käynyt, väittänyt ettei hän ollut ottanut olutlasiakaan."

Niin ne naapurit arvelivat. Mutta Esko hautoi kotona kohmeloista päätänsä, muisteli menetettyä laukkuja ja matka-arkkuja ja kuunteli emännän pistopuheita.

"Naapurin Mikko", sanoi emäntä muun muassa, — "se se kulkee reimasti kaupungissa, eipähän pudottele laukkujaan, eikä eväsvakkojaan."

"Tuki sinä!" — huusi Esko, "en suinkaan minä nyt ainakaan ryyppäämisen tähden niitä ole pudottanut, en jo."

"Hoo", sanoi emäntä, "no selvällä päälläkö sinä tavaroitasi vierittelet reestä maantien ojaan, rakas Esko?"

Eskolta tahtoi jo oikein kärsivällisyys loppua. Ja totta puhuen ei se mikään kumma ollutkaan. Vähemmästäkin pistelemisestä ja kiusanteosta on jo monta kertaa tukkanuottasilla oltu. Eihän se nyt mikään Egyptin kumma ole, jos riski ja reima mies joskus niin paljon ryyppää, että laukkunsa ja arkkunsa pienessä ilonpuuskassa heittää maantielle muiden ihmisten korjattavaksi! Ja varsinkin kun on sellainen mies kun Esko, joka on maailmassa ollut jo monessa paikassa, on saanut kätellä kuvernööriä ja mitä kaikkea onkaan saanut tehdä...

Eskon täytyi kuunnella akkansa pistoksia koko pitkän päivän, kun ei ilennyt kyläänkään mennä. Iltapäivällä seisokeli pihalla, katseli kaupungista tulevia ja toivoi sydämensä salaisuudessa, että joku nyt tulisi sieltä oikein rääsyllänsä, aika sikana. Hän aavisti, että sellainen tapaus tuottaisi hänelle jotain omantunnon rauhaa ja iloa: kun muutkin juopottelevat. Eipä aikaakaan, hän näkee vähän etäämmällä tulevan naapurin Mikon. Aikoi ensin piiloon pistäytyä, vaan äkkäsi sitten paremmin ja puheli itseksensä: "Katsonpahan, eikö ole ryyppyä ottanut. Kummapa on, jos ei ole!"

Vaan kun Mikko tuli portin kohdalle, kampasi alas reeltään ja nosti kuormaltaan Eskon arkun ja laukun, niin Esko meni punaiseksi ja valkoiseksi.

"Mitäs saamaria", murisi hän, "mun jälkiänikö se nyt korjaamaan rupeaa?" Sitte lähti Mikon luoksi saapastamaan.

"Jassoo", sanoi Mikko, kun Eskon näki, "katsos täällä on sun arkkusi ja laukkusi."

Esko tutkii ja tuijottelee eikö tuo vietävä ole vähääkään juovuksissa.

Mutta ei se ollut.

"Onko nämät sinun?" kysyy Mikko ja hymyilee.

"Ky-ky-kyllähän ne vis-vissiinkin."

Mikko ei tahdo saattaa nauruansa pidättää, kun toinen niin äkältelee ja hämillänsä on.

"Mihinkä sinä ne jätit?" kysyy tuo kurillinen Mikko.

"Häh?" tuumii Esko...

"Mihinkä sinä ne jätit?"

"Häh? tuota noin, noo ... mistä sä oot ne saanut?"

"No tottahan sinä tiedät, mihinkä sinä kapineitas heittelet?"

"Tuota, tuota", panee Esko, "se nyt oli sellaista, tuota..."

Mikko rupeaa nauramaan ja selittää, mistä hän on ne saanut.

Jopa tulee siihen Eskon emäntäkin.

"Siinä se oli!" huutaa jo matkan päästä, kun isäntänsä kapineet näkee kotiin tulleiksi. "Mutta meidän isäntä olis nyt mielellään naapurin isännän housuissa, olis jo!" jatkoi vielä.

Eskon pistää oikein hartaasti vihaksi, kun akka ja naapurin Mikko molemmat hänelle nauravat, eikä hänen auta muuta kuin kuunnella ja päätä kynsiä. Eikä se olekaan, suomeksi sanoen, miehelle mitään leikkiä, kun kaksi raavasta ihmistä vastasilmiä nauraa. Mutta pään kynsimisestääkään ei lähde apua. Hämillään Esko tuijottelee pitkin nenänsä vartta, kun Mikko nousee rekeensä koirankurisesti kehuja ja lohdutellen että:

"Noo, miehelle sitä vahinko tulee ei vasikalle".

Mutta tämän erän perästä ei Esko enää laskenut leikkiä Mikon raittiudesta. Jopa kuuluvat naapurukset taas toisissaankin käyvän ja kehuvat välin olevan entistä paremmankin.

Muutamat tietävät, että Esko jo on omannut niin paljo Mikon mielipiteitä, ettei hänkään muka olisi enää viime jouluksi tuonut pisaraakaan viinaa; — josko hänessä sitten perää lienee, minä en tiedä, enkä mene takaamaan.

Tuttava.

Monista tuttavistani, kertoi muuan ystäväni, on Heikki Nierulainen, eräs omavarainen talonmies paikkakunnallamme, omituisimpia. Hän ei käy luonani usein, selvällä vesipäällä tuskin koskaan, mutta milloin vaan ryyppähtäneenä sattuu ohi kulkemaan, silloin poikkee hän aina sisään.

Hän kertoo olleensa isävainajani kanssa oikein erinomainen ystävä ja puhuu aina eräästä hevosesta, jonka hän oli isälleni myynyt; ja minä luulen, että koko ystävyys perustuikin tuohon ainoaan hevoskauppaan, pysyen sittemmin samallaisena, kuin nyt on minun ja hänen välinen ystävyys.

Aina kun näen hänen tulevan, pistää vihakseni ja ajattelen: "senkin pölhö, käyt tässä tyhmyyksilläsi ihmisiä kiusaamassa!" Mutta välttämättömyyden vuoksi koetan ottaa asian hupaisemmalta kannalta ja minä en koskaan voi oikeastaan häneen suuttua. Sillä minua niin kovin huvittaa, kun hän luulettelee itsellään olevan etuoikeuden isäni kanssa olleen "ystävyytensä" perusteella minua kiusata ja hännäillä ja pitää minuakin kesti-ystävänä.

Hän on muuten varsin kelpo mies, niin hidaskävyinen ja vakainen liikkeissään, että äkkinäinen voisi hyvin helposti laskea hänen tarvitsevan elääksensä vähintään kaksisataa vuotta, jos luulisi hänen ehtivän suorittaa noin tavalliselle talonmiehelle aiotun elämäntehtävän. Ja kun hän, erittäinkin selvällä päällä ollen, rupee jotain juttelemaan, loppuu kuulijalta kärsivällisyys kesken melkein aina ja on pakotettu kiirehtimään: "no-no, mutta mitäs lopuksi?"

Mutta kun hän on juovuksissa, silloin juoksee hänen kielensä hiukan vilkkaammin, sillä hän on hirveän epäluuloinen ja paha haukkumaan. Kaikki muutkin sanovat hänestä sitä samaa. Vaan kaikki antavat hänelle sen anteeksi, sillä eipä hän selvällä päällä, herra paratkoon, liaksi huvita itseään puhumistaidollaan.

Sitten kertoi ystäväni erään tapauksen Nierulaisen käynnistä hänen luonaan ja sanoi että tämä on ihan samanlainen kuin kaikki muutkin käynnit, ainakin pääpiirteissään, että mahdollisesti satunnaiset seikat kyllä hiukan voivat muutella yksityisyyksiä. — Tässä suvella, sanoi hän, näin ikkunasta, että Nierulainen ajaa pihaan. Hän ei aja koskaan kovasti; nytkin käveli hevonen kuin unissaan. Itse hän istuu rattaitten etupuolella. Viime syksyisessä rasvassa olevat saappaat heiluivat alhaalla varattomina kuin kellon heiluri. Ruumis etukumarassa nojailee hän kyynäpäillään polvia vasten pitäen huolimattomasti suitsista. Notkovarsinen raskas kollo rötköttää hampaissa vääntäen muutenkin omituisesti vääristynyttä suuta toiselle sivulle. Ylähuuli on muuten vajonnut alahuulen sisään ja silmät tuijottavat hevosen häntään älyttömästi ja laiskasti. Hevonen kävelee itsestensä tallin eteen tavalliselle paikalleen. Siinä se saa seisoa jonkun aikaa, ennenkuin Heikki ryhtyy rattailta alas tulemaan. Tuo kaikki kuitenkin tapahtuu vihdoin: hän tulee alas, sitelee hevosen renkaaseen kiinni, panee heiniä eteen, pistää sitte kädet housun taskuihin ja jää miettien katselemaan hevosen syöntiä.

Olin jo jättänyt hänet omiin puuhiinsa ja ryhtynyt muihin tehtäviin, kunnes kuulen hänen koplailevan oven takana ja näen vihdoin astuvan sisään.

"Hyvä-ä päivä-ä." Hän jää seisomaan oven suuhun omituisesti suutaan vääristellen ja muljautellen sivuilleen.

"Päivää, päivää!" sanon, "käykää istumaan Nierulainen."

Hän ei katsahdakaan minuun, vaan yhä omituisesti kyräillen ja suutansa vääristellen virkahtaa vihdoin vaatimattomasti:

"Seisoakin saa juuri ... ole istumisesta lukua juuri."

"Noo, käykää istumaan."

Vähitellen alkoi hän epäröiden lähestyä muuatta tuolia oven puolella ja istahti siihen varovaisesti kuin petosta peläten ja rupesi tuijottamaan yhteen kohti lattiassa juuri kuin jotain pulmaa oikein periaatteellisesti miettien.

Yht'äkkiä hän nousi, astui epävarmasti minua kohti käännettäen päätään ja katseitaan puolelta toiselle kuin tuuliviiri, seisautui eteeni, ojensi minulle kätensä, joka oli ylt'yleensä niin paksussa kärryn piessä, että minä en mielelläni olisi antanut hänen käsiinsä käytettäväksi lapiotankaan.

"Kättä lämmintä ... köyhällä' on lämmin käsi. Vai pelkäätekö tahrautuvan?"

Vasta tuota kysyessään vilkautti hän jonkunlaisella salaisella vahingonilolla silmiini — ainoa ymmärrettävä ilme, minkä olin vielä hänen silmistään saanut. Sillä välin oli hän jo tuhrinut kättänsä takkinsa rintapieleen, ojentanut sen uudelleen minulle yhä tuo pilkallinen vahingonilonilme silmissä.

Hämilläni pistin kääppäni hänen pikilapioonsa ajatellen saipuan ja veden hyötyä. Hän jatkoi jutellen ja pitäen minun kädestäni:

"Rupesivat kärryt niin sianporsaita kauppaamaan, että oikein täytyi maantiellä ruveta rasvaamaan. Renki oli jättänyt rasvaamatta, mutta saa nyt selkänahallaan maksaa..."

Hän päästi käteni, mutta katsahti siihen vielä yhä tuo ilkeä vahingonilo silmissä.

"Suttaantui nyt kätes, mutta anna anteeksi ... vaikka teiksikin nyt sais sanoa, mutta en mä juuri viitsi, kun sinä oot niin paljoa nuorempi... Isäsi kanssa me oltiin hyvät tuttavat, hevoskauppojakin tehtiin, mutta ei me ole oikein tutuiksi päästy... Sin'oot kans niin komia ja iso päältäs jotta... Mutta ei se nyt tähän kuulu..."

Hän kaiveli pulloa povitaskustaan. Minä tiedän, että hän alkaa minulle tarjota ryyppyä vaan sitä varten, etten siitä huoli, sillä hän muuten ei koskaan tarjoo kenellekään, jonka tietää ryyppäävän. En viitsi hänen syytökseensä tällä kertaa vastata mitään, sillä minä olen niin monasti hänelle sanottavani siinä suhteessa sanonut, että olen kokonaan toivoton, uskallanpa sanoa välinpitämätönkin, ajattelin. Hän otti tulpan pullon suulta, ryyppäsi, pyyhkäsi pikisellä kädellään suun "puhtaaksi" ja ojensi sen minulle.

"Eikös nyt passaa ryyppy? Ei siellä ole myrkyä ... vai vieläkö sinä oot niin komia, ettei sovi ottaa multa ryyppyä?"

"En huoli, tiedättehän tuon ennestäänkin", virkahdin kärsimättömästi.

"No se on punssia ... kyllä sä sitä itsekin kuitenkin joka päivä viljelet". Hän vilkautti silmiini tuo entinen ilme silmissään vielä selvempänä.

"Piruakos tuossa", pääsee minulta kuin vahingossa.

"Noo ... suutu jos tahdot, eli saisin mä nyt teiksikin sanoa, mutta en mä sano kiusallasikaan ... suutu siitäkkin, jos tahdot... Ainakin minä ryyppään, vaikka sun kuinka pistäis vihaksesi..." Ja hän oli ottavinaan oikein pitkän ryyppyn, nauttien siitä, että hän erehdyksissään luuli sen minua harmittavan. Mutta hän ei päästänyt paljoa suuhunsa, vaan piti kieltänsä pullon tulppana. Pullon pisti hän vihdoinkin poveensa, vääristeli suutansa ja muljotteli silmiään ajatuksissaan. Ja minä kuvittelen hänen ajattelevan sitä, että mitähän hän nyt sanoisi?

"Missäs teidän emäntä on? ... sopii mun nyt teiksikin sanoa, ei suinkaan siinä suu väsy... Onko emäntä kotona vai? ... olisin sillekin ryyppyn antanut, ... vai ryyppääkö sekään?"

"Ei hän ole kotona."

"No missä nyt on?"

"Kylässä on."

"Soo ... vai niin... On meilläkin emäntä, mutta ei se jouda kylässä kulkemaan ... vaikka en mä sitä nyt sen päälle sano, mutta sanon mä vain, jotta roiskuu meillä paikat, kun isännälle vierahia tulee. Ja on sitä nyt varojakin juuri, Jumalan kiitos, niin paljon että kestää kahvipannun keittää..."

Tässä en voinut pidättää nauruani, vaan iloisesti kaklattaen pyysin anteeksi, ettei nyt sattunut olemaan vaimoväkeä kotona, enkä itse ollut koskaan saanut vähintäkään kokemusta kahvin keitossa.

Nyt hän nähtävästi suutahti, sillä hän kallisteli ison aikaa äänetönnä päätänsä kuin palokärki ja minä katselin tahallani hymyillen, vainuten hänen jokaista silmänluontiaan.

"Naura mitäs naurat, mutta se vasta nauraa, joka viimeiseksi nauraa", hän alkoi sanella loukkaantuneella äänellä harvakseen ja rupesi astelemaan ovea kohti.

"Jokos te nyt olette vanha?" kysäsi hän ja kääntyi vitkallisesti takaisin. Kun olin tehnyt siitä selvän, kuulin hänen puhelevan ollenkaan minua kuuntelematta:

"... Sopii ... sopii kyllä teiksikin sanoa, vaikka en mä juuri viitsisi, kun en mä ole kovin paljoa köyhempikään, mutta..." (Hän sanoi tuota siitä syystä, että tiesi olevansa monta vertaa rikkaampi). "Isäksi kyllä kelpaisin, mutta mitähän niistä... Ei meiltä ole koskaan emäntä kadonnut... Ka kun en mä havaitse hyvästikään sanoa." Hän tuli vitkalleen jälleen luokseni, kun seisoin selin häneen.

"No hyvästi nyt ... eikä riidellä", hän sanoi ja tarjosi kättä takapuoleltani. Minä käännyin ja annoin hänelle käteni.

"Ollaan miehet kahden puolen, mies isäskin oli." Hän puristi kättäni armottomasti. "Sun isäsi oli siivo mies, eikä me koskaan riideltä, vaikka hevoskauppojakin tehtiin, mutta riita meille sun kanssasi pakkaa tulla ... mikä hänessä on syynä. Oletkohan sinä niin paljon parempi kuin minä, vai?"

"No heretkää jo tuosta."

"... Ei sinusta tulekaan koskaan sellaista miestä kuin isäsi oli, usko jos tahdot... Ja vaikka mä sen itse sanon, niin miehen housuissa minäkin aina olen kulkenut..."

"Mutta mitä te nyt oikeastaan kaivelette riitaa?"

Hän ei välittänyt vähääkään minun puheestani, vaan jatkoi:

"Ole niin hyvä kuin olet ja niin raitis kuin tahdot ... vaikka teiksikin juuri sais sanoa, mutta... No hyvästi nyt vielä kerran. (Hän tarttui uudestaan käteeni). Käy panemassa piippuun, kun kuljet ja on siellä meillä kamarikin, missä istua sopii. Tehkää nyt niin hyvin... Täytyy sanoa teiksi, jos sitten paremmin tulisitte."

Nyt hän vihdoinkin näytti päättäneen mennä, mutta vielä kerran hän kääntyi oversa:

"Paljon me olimme yksissä isävainajasi kanssa, vaikka ei se suinkaan tähän kuulu, mutta on se niin paljon että... No ei me sillä riitele, hyvästi nyt vain ja käykää kautta, kun passaa."

Ja hän menee vihdoinkin ulos, syrjäytyy hetkiseksi huoneitteni taakse, mistä sitten ilmestyy hevosensa luo. Siinä alkaa panna piippuun, nojaillen aisaa vasten ikäänkuin jotain odotellen.

Minua kovin huvitti hänen käytöksensä. Asetuin akkunapieleen salaa tarkastelemaan. Jokainen ruumiin liike ja käännös, jokainen äännähdyks ja askel — ne kuvaavat häntä niin omituisesti. Jospa voisoin tätä kaikkea kertoa, mutta en voi.

"Soo siinä!" Se on hiljainen, mutta samalla painava nuhde hevoselle, joka hiukan liikahtaa, horjuttaen samalla aisaa vasten nojailevaa isäntäänsä. Viime mainitun pää kohoo vitkaan ja kääntyy hevosen päätä kohti.

"Soo siinä! ... ei sulla ole kiiruumpi kuin mullakaan."

Mutta hän alkaa nyt kuitenkin liikkua rattaille päin, ja kömpii sinne istumaan, ottaa suitset, nostaa nenäänsä hiukan pystymmäksi ja katsoo pitkin hevosen selkävartta.

"Noh, lähde nyt", hän virkahtaa, nykäisee hiukan suitsista ja jää rauhallisesti odottamaan hevosen lähtöä. Hevonen tekee yrityksen, mutta pidättyy kohta, sillä marhaminta on jäänyt kiinni seinärenkaaseen.

"Jassoo." Nierulainen nousee levollisesti, vähääkään suututtelematta ottamaan sitä irti. Päästyään onnellisesti taas maahan, on piippu sammunut ja hän rupee sitä sytyttelemään.

Mutta juuri siinä, kun jo osoittelee tulitikulla valkeata piippuunsa, älähtää:

"Mutta vaikka mä sen itse sanon, niin aina meidän padas on mäntä ollut, jumaliste!" Piippu jäi sytyttämättä ja hän alkoi uudestaan astua tupaa kohti. Minä pakenin kuin nuoli toiseen huoneeseen ja suljin oven perääni. Kuulin sieltä, miten hän itsekseen jutteli etuhuoneessa ja teki mitä kummallisimpia ja aiheettomimpia, mutta väliin myöskin erinomaisen teräviä ja sattuvia johtopäätöksiä, niin että minun väkistenkin täytyi nauraa.

Vihdoin hän lähti samaa nuottia jatkaen pihalle ja venyteltyään siellä noin puolen tuntia, lähti. Mutta juuri portissa mennessään hän huudahti:

"Roiskuu meillä paikat, kun meille vieraina tulee, vaikka mä sen itse sanon, mutta..."

Hän oli kovin vihoissaan siitä, ettei ollut kahvia saanut ja minä olin aivan varma, että hän tulee uudelleen pian takaisin purkamaan samasta asiasta, sillä hänellä näyttää pysyvän kaikki kärsityt vääryydet mielessä ijankaikkisesti. Mutta tuo, mitä hän emännästään sanoo, se on vaan pelkkää suun pieksämistä, sillä hän, harvasanainen miesrukka, on niin perinpohjaisesti tohvelin alla. —

1892.

Kelvottomat.

Sekin on luultavasti järkähtämättömän luonnonlain seurauksia, kun nuorissa renkipojissa maalla herää heti, kun ovat pikkuleivän suuhunsa saaneet, vakava ajatus naimisiin menosta. Tuommainen, mielestäsi joutava miehen pala, jota olet taipuvaisempi pitämään talon elättäpoikana kuin renkinä, jolle et mielelläsi uskoisi piippukoukku suuhun ja jonka varmemmin uskoisi pyhä-illoin tapaavasi lasten joukossa häränpyllyä heittämässä eli vareksen pesillä kulkemassa, — löydätkin hänet käsikoukussa kävelemässä täysikasvuisten tyttöjen seurassa tahti "polkkaamassa" maantienristeyksellä ensimmäisenä miehenä. Naurat tuota katsellessasi. Luulet, että nuo tytötkin pitävät häntä mukanaan vaan leikin vuoksi, jonkunlaisena narrattavana narrina. Naurat yhä makeammin tuota pilaa, jonka tytöt ovat keksineet antamalla tuon miekkosen esiintyä joukossaan täysiarvoisena tanssittajana. Sinusta tuntuu kuin joku hivelisti lauhalla jalkapohjiasi, kun katselet miten se nulikka on veikeä, pitää itseänsä jonakin ja luulettelee että tytöt hänestä hyvinkin pitävät, — ja sinä ymmärrät, että he eivät voi pitää, että se on aivan täysi mahdollisuus. Ajattelet, ettei koko avarassa maailmassa löydy ihmistä, joka tuon kanssa naimisiin menisi.

Mutta vähän ajan kuluttua kerrotaankin, että hän meinaa ottaa akaksensa sen tahti sen...

* * * * *

Kun näki Rompan Iikan ensi kertaa "joukossa" tanssipaikalla, olisi mieluisammin uskonut hänetkin paimenpojaksi kuin rengiksi, joka palvelee vuosipalkalla ja ryyppiskelee saamansa rahat suuhunsa. Sillä pikkuinen hän oli, niin mitättömän vähäinen että...

Mutta vuoden kuluttua siitä, kun Iikka oli ripille päässyt, rupesi hän jo hommaamaan naimisiinmenoa Hiironen Matin tyttären Leenan kanssa.

"Kuka hyvä ihminen senkin ottaa?" kyselivät kummastellen ihmiset, jotka Iikan tunsivat.

"Ja jo sekin raukka on, joka tuostakin huolii", toiset arvelivat, jotka Leenan tunsivat, mutta ei Iikkaa.

Kun yhdessä vihdoin heidät molemmat nähtiin, lyötiin käsiä yhteen, naurettiin ja huudettiin:

"Voi maailmassa! Ainapa se näkyy vakka kantensa valitsevan."

Oli samanlainen se Leena kuin Iikkakin. Taisi olla vielä lapsuuden aikuisia variksensaappaita säärissä ja korvantaustat nesteät, — oli sellainen tolppasäärinen, möllöhuulinen tytöntynkkä. Vasta viime kesänä oli ensi kertaa viikatteen kanssa nolastellut ja nyt talvella töikseen teki puolia emännälle ja joskus, niinkuin leikin vuoksi, nolasteli kehrätä vanhemman piian hurstinkude-rukilla.

Kun emäntä toisinansa haukhdellen ja pilkaten taivasteli, että kun sellaiset kelvottomat yhteen menevät ... ja hänen kanssansa samaa köyhtä nauraen veti muu väki, — silloin Leena itki ja ajatteli, että köyhyyden tähden heitä halveksitaan. Ei suinkaan emännällä nyt ole muuta pärmänttäämistä... Mutta ylönkatsottu mätäs monasti kuorman kaataa! Kertoi siitä Iikalle, ja niinkuin kaksi tuhman näköistä varpusta he sitten yhdessä livertelivät, että "jos vaan meill' on rakkautta, niin Jumalall' on rikkautta" j.n.e. Eikä siitä usein paljon puuttunut, ettei Iikankin miehekäs sydän heltynyt vesittelemään. Mutta mies on aina mies, hän röyhästi rintaansa uhallisesti ja teki kamaloita valoja siitä, että hän näyttää vielä ihmisille, miten ylönkatsottu mätäs kuorman kaataa! Puheli Leenalle urakoista ja summatöistä, rautatöntöistä ja sen semmoista, vieläpä Amerikastakin ja sanoi, että vaikka hän on pikkuinen, niin — maasta se pienikin ponnistaa, ponnistaa jo!

Eikä Leena enää itkenyt. Rupesi vaan sanomaan, että ihmiset niin kovin kadehtivat, ja että se emäntäkin vaan sentähden sellaisia pauhaa, kun ei päästäisi häntä pois palveluksesta. Iikka luuletti, jopa ihan varmana sanoi, että hänen isännällänsä ja emännällänsä on juuri samanlaiset syyt.

Mutta eihän sitä kukaan ihminen elämä-ikänsä palvelle jaksa, eikä viitsikään. Entä sika, kun ei ole mikään pakko! Mäkirannassa häämötti mökinpaikka, Leena näki jo itsensä lypsämässä omaa punankyytiään ja puskemassa ruskeata hampputukkaansa sen kupeeseen. Iikalla oli hyvät saha- ja höylärustingit, Kallion sepän tekemä veistinkirves, kierunavari ja kamaloota ja hyvä kolmineuvoinen tuppi, jossa oli timpermannin pännä ja passari...

Lapset nukkuivat tuuditellen näissä unelmissa lutin sängyssä päitä yhteen puskien. Olkipatja oli alla, kun ei Leena ollut vielä ehtinyt rydinpäitä laittaa. Mutta elämä tuntui niin syöttävältä kuin hyvä lämminleipä. *Toivo* hymyili jalkopäässä väännellen kummallisen salaperäistä kameleontti-naamaansa muka sopivaan ja hyväksyvään, vakuuttavaan hymyyn ... narraili lapsia liukkaalle jäätikölle, jättääkseen heidät kohta, jähka vaan saisi perässään niin pitkälle, etteivät enää palaamaan pääsisi. —

Hyvät ihmiset ja kylänmiehet nauroivat ja pilkkasivat heitä, mutta vakavalla sanalla ei kukaan ottanut

neuvoaksensa ystävällisesti. Neuvon tapaisissa puheissa oli aina ilve kärjessä ja sen tähden ei se pystynyt. Opettavaiset akat näkyivätkin neuvoillansa tarkoittavan sitä, että vaan saisivat tuota nuorta paria härsytetyksi kiivaammin yhteenpäin yrittämään, että sitten kuin kaikki niiden toiveet ja luulottelut maahan romahtaisivat saisivat täyttä kurkkua, viisaannäköisinä huutaa: "No enkö minä sitä sanonut!" "Minähän juuri sanoin, että niin käy, juuri niin minä sanoin."

Iikka ja Leena aavistivat että ne juuri sitä ajattelivat, mutta he tahtoivat näyttää pitkäänenää ämmille ja antaa palttua kaikille... He koettelivat käsivarsiansa, jotka jo alkoivat vahvistua niin ihmeesti, muistelivat mitä osaavat tehdä ja — kas kummaa: he varmaankin tulisivat osaamaan tehdä mitä ikänä tahtovat, jahka vaan ehtivät oppia!

Leenakin ihastui tuosta ajatuksesta perinpohjin. Rakkautta oli kuin sumua. Kun Leena Iikkaa katseli, tuntui kuin olisi nähnyt aavan meren rannassa laivan, joka oli varustettu häntä viemään tanssien elämän kareikkojen välitse, pilkan ja ylenkatseen käsistä tyneeseen satamaan, jossa arvosteltaisiin perin toisella tavalla, kuin ihmiset nyt tekevät... Ja toivo yhä hymyili kameleontti-naamoineen ja pysytteli todellisuutta koreasti piilossa selkänsä takana.

Mikkelin aikana kuulutettiin ensi kerta ja pyhäinpäivä-viikolla ajateltiin häät pitää, oikein rahahäät. Mutta häistä ei tullut mitään, kun ei kukaan niin paljoa luottoa antanut, että olisi häävarat kokoon saatu. Pappilassa he kävivät kahden vihillä. Iikan mieleen painui syvästi papin sanat, kun hän sanoi, että mies on varustettu vahvemmalla järjellä ja suuremmilla luonnonkirjoilla kuin nainen. Hänen rintansa paisui jalosta oman arvonsa tunnosta, tuli ehdottomasti ajatelleeksi, että kyllä se pastori sen tässäkin paikassa oikein tietää, miksei se sitä tietäisi! Leena se rupesi pehmenemään, kun pappi sanoi, että Iikan pitää kohdella häntä kuin heikompa astiaa. Hän ymmärsi sen vertaukseksi, sillä tunsu oikein todellisuudessa olevansa vanteratekoisempi kuin Iikka, niin että siltä puolen ei hän nyt mielestensä ollut mikään heikko astia. Mutta lahjat ovat moninaiset, hänellä on huonommat kuin Iikalla...

Niin he astuivat rohkeasti pyhään aviosäätyyn ja näyttivät pitkäänenää ihmisille. Tosin sisälsivät "torpankirjat", joiden avulla asiaa vastustava lakipykälä saatiin tyhjäksi kirjaimeksi, vaan paria syltä paksua rahkanevaa, johon ei itse rahamiehetkään olleet uskaltaneet ryhtyä. Vaan Iikka melkein ajatteli, että ei sitä tiedä vaikka hän ryhtyisi.

Ensin rupesivat elämään koturina. Mutta ihmeen huonosti oli ansioita syystalven mittaan, että yritti jo joulun alla tulla leivän väli. Silmäkulmat alkoivat ryppyyn käydä ja leuka painua rintaa vasten, toivon kameleontti-naaman päälle oli jotain harson tapaista, omituista väriä vetäytynyt.

Iikka oli jo syksyllä sanonut jäähyväiset rengittämiselle ja katsellut jonkunlaisella riemulla menneisiin kurjuuden päiviin taaksepäin. Vaan jo jouluna rupesi jälleen ajattelemaan, että jos tässä rengiksi rupeaisi? Leena yhytti Iikkaa mietiskelemässä ja sanoi että hänkin kyllä piiksi menisi, jos vaan sattuisi paikkoja saamaan.

Joulun jälkeen Iikka saikin paikan, mutta Leena ei. Vaan eihän sillä suurta väliä. Iikka kun sai talosta ruoan, niin Leenan sopii syödä Iikan palkkaa. Sitä hän kävikin sitten ahkeranlaisesti poimimassa joka mielitekoon kuin lapset vitkaan kypsyyviä karviaismarjoja.

Vaan pian rupesi Iikka muikeasti katselemaan, kun akka niin usein kävi. Leena oli mielestensä liian hyvä syömään — söi Iikan palkan niin tyysten, ettei tahtonut enää tupakkarahoiksi riittää. Siitä rupesi nurisemaan Leenalle ja kyselemään, että etkö sinä nyt mitään saisi tehdyksi, että edes vähän ansaitsisit? Leena karvautui: miksei hän tehdyksi saisi melkein vaikka mitä, kun vaan sais tekemistä! Siinä oltiin, eikä se siitä parantunut. Iikka ajatteli, että kun Jumala antaa kesän, niin kylläpä tuo sitten työtä saanee, että itsensä elättää, vähän säästöllekin panee ja hän, Iikka, säästää niinikään.

Jumala antoi ensin keväimen ikäänkuin suun avajaisiksi, sitten kesän täydessä runsaudessaan. Mutta murusia siitä vaan varisi Leenan osalle, kunnes tuli leikkuuaika. Silloin sitä sai syödä ja herkutella leikkuukekkereissä, ja mieli ihastui. Vaan vaatteet olivat jo siksi kuluneet, että leikkuupalkoilla välttämättä täytyi nyt saada uudet, ristiraitaiset vaatteet ja karttuunahuivin. Kun sitten vielä rahoja riitti pieneen panokseen kahvia ja sokeria niin... Ja totta puhuen, tyhjän säästäminen ei maksa vaivaansa!

Tuli vielä riihiaika. Kaikki tiesivät, että kyllä se Leena riihityössä on täysi ihminen. Sai "riihimiehen" paikan samassa talossa, missä Iikkakin oli. Mutta sekin oli niin lyhytaikaista ansiota, että jo ennen lokakuun loppua oli Iikalle ruinnuttamassa että pyydä nyt isännältä yhtä markkaa, kun aivan mun kenkäni hajoavat jalkaan. Nyt Iikka julmistui ja sanoi, ettei hän pyytäisi, vaikka et ikänä kenkiä näkisi!

—
Siitä on jo muutamia vuosia kulunut. Jumala on siunannut heidän avioliittonsa kahdella perillisellä. Mutta tässä, kun tuli köyhävuosi, ei Iikka sattunut saamaan rengin paikkaa, kätevämpiä kun oli kyllä

menemään alennetuilla palkoilla. Nyt ei auttanut muu, kuin istua tyhjäntoimittajana murjottaen, koturina, syödä kun oli, olla syömättä kun ei ollut. Aina kun oli vaivais-avun antopäivä, lähetti akan sinne evästettynä muistutuksilla, että pitäisi enempi antaa... "Eihän niin vähällä voi mitenkään neljä elävää ihmistä toimeen tulla. Pitää sanoa, että lapset ovat kipeinä ja mulla on sydänalustatauti."

Ja herra ties eikö hänellä edes lie ollut jotain sellaista, kun oli nuo ennen niin paksut posket ohkaisiksi käyneet ja ääni kähisi, kuin olisi ollut viime viikkoja elävä keuhkotautinen. Ihmiset osoittivat viisaan näköisinä sormillaan ja sanoivat: "Kas nyt, enkö minä sitä sanonut? Minä sitä samaa sanoin, muistattehan? — että kerjuu siinä on edessä ennen pitkää, kun kaksi kelvotonta yhteen menee."

Tuota sanoessaan tuntuivat eukot ikäänkuin huokuvan omasta hyvinvoinnin tunnostaan ja omistavan itselleen kunnian siitä, että olivat "juuri niin sanoneet". Vaan jos he sen sijaan, että härsytellen noille, mielestään kelvottomille "niin sanoivat", olisivat silloin ottaneet äidillisesti Leenan hampputukkaan ja vieneet makaamaan tuvan yli sänkyyn, olisivat sitten antaneet Iikalle ympäri korvia, niin molemmat varmaankin olisivat vähän lauhtuneet halussaan pyhään aviosäättyyn päästä.

Jos heillä nyt, kun itse kykenemättöminä kunnan tavalla leipäänsä ansaitsemaan, kun nälkäiset lapset voivotellen itkevät viattomina ihmiskunnan leväperäisyyden uhreina, kyselisi: "mitä sanoisit *nyt*, jos silloin kun sinä pihisit rakkaudesta kuin kumipallo ja kiirehdit tulisella vauhdilla avioliiton satamaan, olisi joku ottanut sinun otsatukkaasi ja sanonut:

"Hiton kakara, etkö ymmärrä huuttia, taikka minä annan, että tuntuu!"

Iikka ja Leena ihan varmaan huutaisivat yhteen suuhun:

"Ah, hyvä isä, kunpa joku hyvä ihminen oliskin sen tehnyt!"

1893.

Isäntä, hevonen ja koira.

"He-voi-nen!"

Se lentää kuin ihme, katkaisee kolkkoa talvista taivalta. Kuuvalossa näkee valkean huurun nousevan hevosen ruumiista ja haihtuvan hitaasti tyvenessä pakkas-yössä. Tilanomistaja Kouttinen, "*hän itse*" istuu reen perässä, paksun turkin sisässä ja huutaa tuon tuostakin hevoselle, kiirehtii sen kulkua, kun on niin kylmä ja kiire. Hevonen juoksee, taival lyhenee. Jo häämöittää kuuvalossa tuolla taloinen ryhmä. Yhä kovemmin juoksee hevonen, senkin on niin kylmä, menis mielellään kotiin, ottais loimen selkään ja appeita eteen. Niitä kai se nyt muistaa, niiden perään juoksee...

"Tpruu!" Isäntä tempaa suitsista; on tultu kestikievarin tiehaaraan ja sinne käännytään. Kummallista: musta tekee pientä tenää, se tahtoi vain kotiin rientää. Juuri kuin edellyttäen sitä, mitä otaksuu mustan ajattelevan, äännähtää Routtinen:

"Nooh, pian siellä käydään ... mene vaan."

Juuri kuin järkevälle, ajattelevalle kumppalille! Ja musta, ikäänkuin ymmärtäen puhelun, menee, mutta hienosti huomattavaa vastenmielisyyttä osoittaen. — — —

On niin kylmä. Musta värisee selkä koukussa kestikievarin pihassa. Jo kaksi tuntia on Routtinen itse sisällä ollut. Porstuan kamarin ikkunasta tuikkaa valkean valo. Yhtämyötään mustan pää sinne kääntyy ja kummallisesti odottelevan näköisillä silmillään tuijottelee valoa kohti. Taivaslaella heloittaa kuu täysimmillään. Sen valossa sopii katsoa mustan silmiin, kun se tuonne akkunaan tirkistää! Huomio kiintyy yhä enemmän hevoseen: sen kyyryyn vetäynyt selkä, koukistuneet etupolvet, nuo ripuksissa olevat korvat, jotka pienenkin äänen, tahi rahinan kuullessa luppoutuvat tarkalla huomaavaisuudella kuuntelemaan. Mikä kärsimys, mikä tuskallinen odotus, mikä ihmisellisen järkävä tunnelma sen silmistä luistaa! Ja se on vaan eläin, rääkätty, opetettu ja kilpa-ajoissa palkittu. — — —

"Minulla on sellainen hevonen, että pois siitä olla pitää!" huutaa *hän itse* siellä porstuan kamarissa ja lyö nyrkkiä pöytään kestikievarin nenän edessä.

"Hyvä se hevonen on", kehuu toinen, "eikö sille vilu mahtane tulla siellä, kun näin kylmä on?"

"Viluko?" Hän rupesi kiroilemaan. Vai vilu! Ja jos tuleekin niin tulkoon, kyllä *hän itse* lämmittää... Koni on hänen omansa, eikä siihen tule kenenkään mitään. Hänen hevosensa pitää oppia kaikkeen, hän on isäntä, hevosmies ja kyllä hän tietää hevosten "vääsingin." Hänen hevosensa pitää olla niinkuin

ajatus. "Sillä on lihaa päällä, ei sitä ole opetettu näljällä elämään!"

Nyrkki taas läjähti pöytään — ja musta vavahti, katsoi ikkunaan.

Vihdoin Routtinen tuli ulos. Kun hän portaille astui, höristeli musta jo vastaan. Se oli niinkuin nuhteen ja anteeksiannon tapaista ystävällistä mutinaa.

Routtinen oli juonut ja hoiperтели. Musta katseli tarkoin tutkien, kun hän hoiperrellen läheni. Isännän likelle tultua musta yht'äkkiä kuorsasi, heilautti voimakkaalla heitolla päätä, pudisteli sitä, kuopasi jalallaan lumista pihaa ja kiinnitti vauhat, pelkoa osoittavat silmänsä isäntäänsä.

Yhä valaisi kuu mustan silmiä, joissa hurjistunut ilme aste asteelta tuli yhä selymmäksi. Tuuli, joka oli alkanut hiukan henkiä, toi jo portailta asti oluen hajua mustan sieramiin. Kun isäntä pääsi ääreen, kurotti se päätänsä häntä kohti, kuorsahti rajusti ja alkoi levottomasti muutella jalkojaan.

Kievarin isäntä tuli Routtisen kanssa. Selitettiin jalkoihin sekautuneet suitset. Musta riehui ja tahtoi paeta jokaista isäntänsä lähestymisen yritystä. Routtinen huusi ja karjui. Sai vihdoin kievarin avulla itsensä lähtökuntoon.

Musta lähti kuorsaten hyppäämään kuin hirmua pakoon. Routtinen ei tahtonutkaan sitä kiinni pidellä vaan huutaen ja rähisten lisäsi sen vauhtia.

Kotipihaan saavuttiin klo 12 yöllä. Kontistuneena oli mies rekeensä nukkunut. Hevonen seisahti rauhallisesti tallin eteen, hirnautti, tallista vastasivat toiset... Renki jo tulee ulos porstuan ovesta ja lähenee hitaasti, unisin silmin ja myrkyisenä rekeä.

Tarkastettuaan ja saatuaan selville, että isäntä siellä vielä sentään elävänä kuorsailee, tyrkkää hän tätä kylkeen ja murahtaa:

"Eiköhän olisi paras nousta."

"Häh?" Routtinen unentöpperössä kysyy.

Renki jo silloin mustaa valjaista päästelee ja sieltä sanoo:

"Te olette nyt jo kotona."

"Hääh?" tutkii isäntä vielä mutta alkaa kuitenkin jo nousta. Pääsee vihdoin oikein seisomaan ja kompuroi reestä pidellen hevosen ääreen tämän lautasia vasten käsillään nojailemaan. Siinä halli alkaa häntä ystävällisesti lähennellä, hyppii ulisten rinnoille, kiertelee sinne tänne ja heiluttaa mielihyvissään häntäänsä.

"Halliko se on?" tuumii Routtinen ajatuksiinsa vaipuneena ja ystävällisesti. Mutta samalla musta liikahtaa, käsi luiskahtaa sen lautaselta ja isäntä kaatuu... Musta pelästyi, halli alkoi haukkua ja renki riensi auttamaan isäntää. Tämän sappi oli jo ehtinyt paisua kovasti ja puhisten koperoitsi hän reestä jotain.

Musta jo oli asettunut, se höräili ystävällisesti rengille, haisteli sitä ja turpaansa sen kaulalle pani ja siihen puhalteli. Matti päästeli valjaita, olisi jo mielellään jonkun ystävällisen sanan sanonut mustalle. Mutta jostain syystä ei hän nyt tahtonut ääntään ilmoittaa, hiljaa vaan oli kuin myyrä.

Muut eivät sitä huomanneet mitä *hän itse* aikoi, ennenkuin ruoska läimähti mustan lautasilille yhden ... kaksi ... kolme ... useampia kertoja.

Syntyi yleinen epäjärjestys. Musta hyppi kuin hullu. Matti sitä koetti kiinni pidellä ja kieltää sekä isännälle karjua... Meniskin muuten ja ottais ruoskan pois, mutta musta yllättelee karkuun, se riehuu niin vietävästi, että ajokalut jalkoihin sekautuvat ja Matinkin aatami jo tahtoo nousta.

"Mi-minä olen itse minä!" Samassa sai Matti ruoskasta ympäri korviaan kihelmöivän läimäyksen. — —

On aamu. Routtinen on jo noussut, pukeutunut housut ja saappaat jalkoihinsa. Halli pistäytyy kamarin oven raosta sisään ja juoksee häntää heilutellen isäntänsä luokse viisilla silmillään tämän katseita etsien. Mutta Routtisella on pää kipeä ja koiran ystävyys tuntuu tunkeilemiselta ja hännämiseltä. Hän potkasee sitä jalkaan armottomasti, kovasti ja älähtää:

"Ka hullunako se on tuo koira?"

Kiljahtaen juoksi koira sängyn alle, korvat luimussa, ruumis matalana ja häntä koipien välissä asettui sieltä sitten kummallisen kysyvänä tutkimaan isäntänsä synkeitä silmiä.

Tuossa olisi Rouhtisen pitänyt osata katsoa vähän syvemmältä hallinsa silmiin! Mutta hän vaan haukotteli väsyneesti, tuijotteli yhteen kohti ja paneusi vihdoin uudelleen makaamaan. Silloin koira tuli sängyn alta, katsahti luhusti vielä isäntäänsä ja meni oven luo, vingahti, raapasi ovea ja näkyi tahtovan kaikella muotoa pois kamarista. Ovi avattiin tuvasta päin ja koira puikahti nähtävällä riemulla pois isännän seurasta — jonka kanssa hän hyvin usein sängyssä makasi.

1894.

Isä on Ameriikassa.

Samoin kuin tuhansille muille, talollisille ja mökkiläisille, oli Vareslahden Mikollekin ensin "pistänyt päähän" ajatus Ameriikkaan menosta. Siitä se rupesi tehomaan ja paisumaan, kunnes se sydäntalvella, tuossa tammi- ja helmikuun aikoina tuntui jo vieneen miehen auttamattomiin. Se ei ollut enää kalvea ajatus, jota saattaa sietää, se oli paisunut mokottavaksi sydämmen tuskaksi. Ajatus jo eli aivan Amerikan "toiveiden vuorilla" ja kaakerteli siellä etsien tuota ikuisesti etsittyä elämänkiveä.

Ensin se oli ollut vaan yksityinen salaisuus, Mikko kärsi ja iloitsi vaan itse ajatuksistansa. Mutta erään kerran kun vaimo tuskitellen vaikerteli, että "kun ei tämä kitu näy meidän mökistä koskaan loppuvan", silloin Mikko puhkasi paiseen ja sanoi: "Loppuu se, kun lähden tässä kevätpuolella Ameriikkaan."

"Sinäkö?" kysäsi vaimo, ja kummallinen, ilon ja omituisten aavistusten tapainen loisto värehti silmistä.

Sinä päivänä ei vaimo enää tuskitellut. Hän kohteli vaan jonkullaisella suuremmalla huomaavaisuudella miestänsä.

Lähtöpuuhista tulikin tosi kevätpuoleen. Mikko sai matkarahat panttaamalla kartanonsa niiden vakuudeksi.

Vaan mitä lähemmäksi tuli lähdön ajat, sitä ajattelevaisemmaksi kävi vaimo. Kun mies toisinaan kyseli, että "mikä sinua vaivaa?" ei sanonut juuri mitään syytä.

Lähtöpäivä tuli. Vaimo itki aamusta alkaen — eikä se suinkaan parantanut hänen hiukan kipeitä silmiään...

"Älä nyt itke", sanoi mies usein. "Jos kaikkivaltias onnea suo, niin eihän tässä nyt ijäksi erota."

"No ei suinkaan, mutta..."

"Mitä mutta?"

Miehen mielestä piileili tuossa jotain epäluuloista. Vasta sitten kun eronhetki löi, vaimo hyvästellessä kavahti kaulaan haikeasti itkien ja änkyttäen:

"Älä unohda, isä, minua ... muista lapsia..."

"Unohda! Mitä sinä ajatteletkaan... Sinä puret sydäntäni epäluulollasi."

"En, Mikko rakas, en sitä tarkoita. Mutta kun maailma on niin kavala ... ja minulle hoidettavaksi jää nuo kolme pienoista. Tupa on matkaraistoitasi pantattuna ja... Älä pahastu, isä, mun sydämmeni on niin täysi..."

Mikko oli jo ollut sanomaisillaan kovan sanan, mutta sydän pehmisi, kun vaimo yhä kaulassa riippui. Sitten otti hän lapset vuorotellen syliinsä, suuteli, suuteli, vuorotellen yhtä ja toista ja sitten vielä äitiä...

Hyvä Jumala! Mikko ei ollut koskaan luullut olevan niin vaikeata jättää niitä. Ja niinkuin tulva tuli päälle ajatus: jos tulisi joku ja tarjoisi työtä, niin en menisi, en.

Mutta lähteä täytyi.

Vaimo itkeskeli pari päivää. Se oli haikeata, mielikuvitusten tuottamaa sydämmen tuskaa. Vaan sitten ne alkoivat vähitellen kuivaa "tollareita" ajatellessa. Lapsetkin niitä ajattelivat, kertoivat kylässä: "Ameriikan taaloja isä lähettää makeisrahoiksi."

* * * * *

Ensimmältä Mikko kirjoitti usein. Lähetteli rahojakin, vähän silloin, vähän tällöin. Lupasi aina tuonempana isompiakin summia lähettää, pani nyt aluksi vaan niin kuin maistiaisiksi.

Kului vuosia. Kirjeiden välit harvenivat harvenemistaan, rahakirjeiden vielä arveluttavammin. Oli huonot ajat, piti muutella ja sairastaakin, kertoi. Mutta kehoitusta parempaa toivomaan riitti aina.

Vaan äidin katseet rupesivat jo surullisiksi käymään: leipä alkoi tehdä yhä kiinteämmin tiukkaa.

* * * * *

Jo on Mikko ollut poissa viisi vuotta. Toista vuotta on siitä, kun on kotiinsa kirjoittanut.

Tulee kevät.

Pääsky palaa Pohjolaan, rakentaa pesänsä myöskin Vareslahden matalan mökin räystäään alle. Päivät pääksytysten se kertoo lapsille etelän hedelmällisistä maista, missä rusinat kypsyvät ja pulleat, komeat viikunat notkistavat emäpuiden mahtavia oksia. Lapset eivät ymmärrä mitä pääsky kertoo, mutta että se on jotain ihanaa, jotain, josta kannattaa riemuita sen he ymmärtävät: taputtavat ihastuneina pieniä, laihoja kätösiänsä.

"Onkohan tuo pääsky nähnyt isää?" virkahtaa eräänä päivänä keskimäinen lapsista, tyttö.

"Voi kun tietäis!" vanhin sanoo. Ja nuorin, johdatettuna ajattelemaan isästä, jota ei hän ensinkään muista, kysäsee:

"Oliko isä väkevä?"

"Oli", vanhin vakuuttaa.

"Kun isä tulis kotiin!" sanoo keskimäinen. —

Mutta isästä vaan ei kuulu mitään.

Mökin ympäryys vähitellen ruohistuu, marjapensas multipenkin vieressä alkaa kukkia. Äiti kääntää perunamaatilkut kivenkoloissa ja kätkee sinne siemenen, lapset innokkaina apulaisina. Kesän tullen, alkaa lasten kalpeille poskille nousta hiukan punakampi ruso... Niinhän se on kuin ruokaa tuo ihana kevätilma! Äidinkin sydän kevenee hiukan, suven armaus sitä sivelee toivon hienoisella pensselillä ja antaa tulevaisuudelle hiukan vaalakamman värin. Hän vetää perunamaan seipään nenään tuulettumaan Mikon karvalakin, levittää turkit ja huivin aidalle, — näkeehän kotiin tullessa, ettei täällä ole unohdettu, eikä annettu koin vaatteita raiskata.

Siihen tulee juuri isäntä, jolta Mikon matkarahat ovat lainatut.

"No, kuuluuko siltä Mikolta enää mitään?" kyselee.

Vaimo vähän hätäilee. Paha sanoa niin, paha näin. "Noo, ei siltä nyt aivan hiljan ole..."

"Koko lurjus sekin! Jollei siltä nyt pian tule rahoja, niin mun täytyy myydä tämä mökki ja nuo peltotilkut. Vähän ajan kuluttua ei ne enään riitäkään."

Vaimon sydän tahtoi ehtyä, eikä voinut keksiä juuri mitään sanottavaa. Vasta sitten, kun mies lupaa tulevaan kevääseen vielä odotella, vasta sitten alkaa henki helpommin kulkea. Tulee syksy.

Äidin silmässä on yhä useammin kyynel. Hänen painava mielialansa puhkee toisinaan nurpeaksi, tuskalliseksi purkaukseksi lapsia kohtaan. Silloin kyyristyvät he penkin loukkoon, pimeään soppeen ja yksi kolmesta kuiskaa:

"Kun ei se isä tule kotiin!" Siihen toinen virkkaa: "Niin kotiin! kun sillä on uusi akka." Lapset eivät täysin tajua koko laajuudessaan, mitä se merkitsee, kun kerrotaan, että isällä on uusi akka. Mutta katsellessa äitiä, jonka silmästä ei kyynel enää katoakaan, joutuvat he vaistomaisesti käsittämään, että isä on hyvin, hyvin häjy, että äidin on paha olla ja heillä on nälkä...

Mutta isästä vaan ei kuulu mitään!

1893.

Ennen ja nyt.

(Ote Janne Eerosen päiväkirjasta.)

Minä olen ollut miehen iässä jo muutamia vuosia, miehen reiässä niinkään. Olen toisinaan istunut

elämän kiikkurattaissa ja menestyksen virkut varsat ovat lennättäneet minua suvi-illan vienossa hämärässä lumoavia lehtokujia pitkin. Sellaiset tiet ovat suoria, hyvästi hiekotettuja, kivistä puhtaaksi haravoittuja. Vahinko vaan, että niitä on ollut niin lyhyitä palasia matkani varrella. Tulee tuon tuostakin äkkikäännteitä, aivan aavistamatta. Loppuu hyvästi hoidettu tie ja lehdot. Aukiaa erämaan kaltainen aavikko eteen. Saattaa toisinaan tapahtua, että tiekin loppuu kokonaan ja rattaat vajoavat aksilaa myöten liejuun, jopa joskus nurinkin keikahtavat. Silloin onnettaren virkut varsat pudistelevat valjaansa ja karkaavat, katoavat kepeänä sumuna silmistäni.

Sellaisissa tapauksissa olen tukalassa tilassa: suo siellä, vetelä täällä. Monesta kokemuksesta olen jo tottunut, että silloin ei auta muu, kuin itse hypätä liejuun, vääntää kukistuneet rattaat pystyyn, tarttua aisoihin ja ruveta vetämään. Tämä on tukalaa työtä, se käy raskaaksi, kun vajoo lokaan, pehmeään suomutaan itse ja kuorma. Mutta ei auta, eteenpäin täytyy pyrkiä vaikka etanan lailla. Palaaminen ei tule kysymykseenkään. Tie takana on suljettu menneisyyden kukistamattomalla rauta-aidalla.

Mutta levätä saa. Toisinaan pidätyn lepäämään, istun suosta ylenevälle mättäälle. Mättäät hyllyvät, painuvat alemmaksi eivätkä tunnu turvalliselle. Mutta sellaisissakin tiloissa saattaa kyllä levähtää, kun vaatimukset eivät ole korkeammalla kuin mättään nenässä.

Siinä silmä vaistomaisesti tähystelee näköpiirin etäisimpiä kolkkia myöten, etsien onnettaren tulisia, vauhkoja varsoja. Huulet supistuvat viheltelemään: kuulla jos sattuisivat ja palaisivat aisoihinsa. Mutta aavan suon omituinen kaiuttomuus karkoittaa heti kutsumishalun.

Kun on tottunut tällaisiin kolttoisiin, ei sentään epätoivo valtaa, sillä mielessä on vaistomainen vakaumus: kylläpä he palaavat, kun tietkin paranevat.

Pyyhkäisen rauhoittuen hikeä otsaltani, päätän todella hetkisen levähtää ja unohtaa.

Mutta muisto ei tyydy levähtämään. Se luikertelee takaisin entisyyden rauta-aidan taakse. Se viiltelee siellä mielin määrin ja tuo viestejä minulle. Kykenemättömänä persoonallisesti murtamaan menneisyyden rauta-aitaa, istun mättäälläni ja suloisella nautinnolla otan vastaan menneisyyden muistoja.

Muistoni palaa erinomaisen usein takaisin kylään, kotiin missä synnyin. Siellä se askartelee, nuuskii jokaisen kivenkolan, jokaisen soppelon; pälyilee lymysillä talollisten kartanolla, viiltelee pitkin monimutkaisia metsäpolkuja, joiden poukamat ja monet omituiset merkillisyydet vielä himmeästi tuntee. Mihin liittyy tuhansia, jos jonkinlaisia syrjämuistoja, merkillisempiä ja vähemmän merkillisiä, mutta kaikki omituisesti viehättäviä.

Minulla oli tovereita, kasvinkumppaneja, Jaskoja, Miskoja, Jusseja, Kalleja. Useimpain kanssa minä muistoissa elän, mitä minkin kanssa teen. Sitten on vanhoja mummoja, ikäloppuja hampaattomia ukkoja. Keski-ikäisistä, toimellisista ihmisistä ei muistini paljon välitä. Meillä ei ollut mitään tekemistä sellaisten kanssa. He olivat liian jokapäiväisiä ... eivät ymmärtäneet meitä. Olivat vaan melkein alituisella sotakannalla kanssamme. Meillä oli eri tarkoitukset, heillä taas erilaiset. Mutta nuo vanhat ukot ja vanhat mummot, heistä me pidimme. He elivät paljon kanssamme. He kertoivat meille verrattomia juttuja omasta lapsuudestaan, meistä ne tuntuivat muinaistaruilta, mutta sitä viehättävämpiä ne olivat.

Varsin hyvin muistan suven, kun olin 8 vuotias. Silloin opin minä uimaankin. Kotini lähellä oli isonen oja. Siinä me pojat päivät pääksytysten räppäilimme. Siinä oli kolmen kyynärän pituinen allikko, missä eivät kädet ulottunut pohjaan. Siinä opeteltiin, utiitiin kilpaa. Vesi sekautui polskaroidessamme savivelliksi, harmaaksi, kuraiseksi. Mutta se oli lämmintä. Oltiin ojassa viisitoistakin kertaa päivässä. Eikä vesi koskaan ehtinyt välillä selkenemään. Siitä vihdoinkin uskalsimme jokeen. Silloin oltiinkin jo miehiä, ainakin olevinansa.

Väliajat askarreltiin hiekkakoloissa, tehtiin pieniä kärryiteitä, kaivettiin ojat kahden puolen, jopa poikittainkin. Poikkiojain ylitse rakennettiin kivilojuja. Ajettiin pienillä ja suurilla puuhevosilla, joilla oli perässä asianmukaiset rattaat. Oli meillä pienet lapiot, pienet aurat. Peltoja raivattiin mäkeen, kynnettiin, kylvettiin, ojitettiin ja aidattiin. Hevoskauppoja tehtiin, ostettiin, myytiin, vaihdettiin. Maksun välikappaleina oli ruostuneita rautanauloja, vanhoja nappeja ja mitä milloinkin. Meistä nähden olivat sellaiset arvokasta tavaraa, vaikka ikä-ihmiset niitä pitivät hylkyroskana.

Me olimme ahkeroita, päivät ei mitenkään tahtoneet riittää, aina tuli kesken ilta. Monasti olin yötä toisten luona. — Minun kotonani oli taas yksi ja toinen vuorostaan. Emme tulleet ilman toveritta yötä toimeen, emme edes unta saaneet. Vanhemmatkaan eivät lopulta vastustaneet, hekin tottuivat tähän.

Ja minulle on jäänyt sellainen ajatus, että vanhempanikin lopulta kaipasivat noita minun yövieraitani.

Se oli autuasten aikaa, lasten aikaa. Jos näimme itkeviä, elämän huolissa huokailevia ihmisiä, saatoimme ottaa osaa, jopa sankarimaisesti uhrautuakin. Mutta joskus lankesimme pilkkaamaankin sellaisia. Mitäs itkee? sanoimme, raukka, porukontti! Ei me itketä, ei me surra!...

Me emme koskaan haikeasti valittaneet puutteitamme, kun saimme olla omia olojamme. Kun vaan rakennuksemme saivat olla rauhassa, kun ei teitämme ja siltojamme rikottu, kun ei mitään kapineitamme varastettu, niin — silloin emme kaivanneet mitään, en ainakaan muista mitään sellaista. Mutta jos joskus jotain kaipasimmekin, jota eivät vanhemmamme, eikä kukaan suostunut hankkimaan, niin me lohdutimme itseämme: kun kasvamme, niin itse hankimme, oikein omituiseksi...

Väliin näyttää minusta siltä, kuin tämän aikaiset lapset olisivat tyhmempiä, vähemmän kehittyneitä ja saamattomampia kuin minun aikaiseni. En tiedä miksi se näyttää sellaiselle, enkä minä taida sille mitään. Mutta sellainen ajatus on minussa melkein pysyvänä vakaumuksena.

* * * * *

Minä en ole enää moneen vuoteen ollut lapsi. Minä olen nähnyt tuulta ja tyventä. Olen vaihtanut ja ostanut oikeita hevosia, olen tehnyt oikeita siltoja, aitoja, peltoja ja teitäkin olen tehnyt. Olen ollut poismuuttaneena syntymäkylästäni parikymmentä vuotta, — *kaksikymmentä vuotta*.

Kun onnettaren virkut varsat väliin pillastuvat ja heittävät minut, kun istun käsi poskella ja muistelen lapsuuteni aikaa, kotikylää, tovereita, huoletonta elämää ja ajatustapoja, silloin minä jään kauaksi aikaa käsi poskelle. Minulta saattaa kyynel vierähtää, ja minut valtaa sanomattoman haikea ikävä.

* * * * *

Joskus käy entisiä lapsuuden tovereita luonani. Useat heistä asuvat siellä kotikylässä; kaksi on muuttanut pois, niinkuin minäkin. Monen kanssa en ole enään muuta kuin tavallinen hyvänpäivän tuttava. Minulla on jo kymmeniä myöhemmin saatuja, paljon likeisempiä tuttavuuksia.

Mutta milloin yksikin heistä, noista lapsuuden ystäväistäni sattuu tienoilleni, helähtää sydämeni kantelossa omituisen hellä kieli. Minä kutsun hänet, lapsuuden ystäväni, tieltä tupaan, tarjoon tupakkaa ja käsken kahvia toimittamaan. Ja, omituista sekin, miten eukkoni menettelee, vaikka hän on kotoisin kokonaan toiselta haaralta. Huomaan, että hänkin erityisellä tavalla kiirehtii kahvia lapsuuden ystäväilleni.

Minä haparoin kiinni jutun päästä, kyselen sitä, tätä, ja vienosti hätäillen vien jutun melkein väkivallalla niihin "entisiin aikoihin."

Mutta minä en saa häntä innostumaan, tuota Jaakkoa, Kallea, mikä heistä milloin lieneekin, joka asuu vielä siellä syntymäkylässäni. Kun minä kaivan esiin jonkun muiston, puhdistelen sitä, silittelen sitä ja esittelen hänelle: "muistatko?" Hän saattaa hymähtää kylmästi: "siitä on jo niin pitkä aika, ettei niitä kaikkia muista."

Tuo tavallisuuden mukaan tekee minuun tuskallisen vaikutuksen. Minun tulee paha olla. Tuo lapsuuden ystäväni alkaa näyttää kovin puisevalta, jäykältä koko mies. Hänen muistamattomuutensa, kylmyytensä, puisevuutensa melkein äköittää minua. Hän ikäänkuin vetää repaleista, ikävän näköistä esirippua noiden, minulle niin ihanain muistojen eteen. Minä tarkkailen häntä pettyneen katseilla kiireestä kantapäähän asti. Koko mies muuttuu vähitellen silmissäni: ei hän olekaan tuo entinen Kalle ... hän, jonka kanssa *silloin* niin monta monituista kertaa... Minulta melkein tunkee itku. Minä kun aina kuvittelen nuo synnyinkyläni ihmiset aivan toisenlaisiksi kaikkia muita ihmisiä. Noinko se onkin? Ovatko nekin muuttuneet?

Surkea todellisuus laskee päälleni kuin sumu: ne ovat muuttuneet, nekin!

Mutta minä en ota sitä vähällä uskoakseni. Minä alan uudestaan, vien hänet jutuillani yhä syvemmälle lapsuuteen. Minä varoen vältän enää kyselemästä muistatko. Tahdon panna kaikkeni elähyttääkseni hänen muistiaan. Ehkäpä lämpenee! ajattelen.

Minä lopetan viisaasti valiten sellaiseen kohtaan, johon hänen ehdottomasti pitäisi jotain liittää, jota hänellä täytyy olla muistissaan. Silloin saattaa hän ruveta sanomaan esimerkiksi: "kun tuohon nyt vähän heittäisi lunta, niin nyt olis täysi rekikeli".

Sellaisessa tapauksessa minun sappenä paisuus ja minulla on täysi työ, kun pakotan sitä ohenemaan.

Kun hän lähtee, surkuttelen minä häntä. Useimmiten taivun hänelle anteeksi antamaan vasta noin vuorokauden kuluttua. Sillä välin aprikoitsen asiaa monipuolisemmin. Minulla on *siellä* vaan lapsuuden

muistot, hän on *siellä* vetänyt elämän kuormaa. Hän on jo ehtinyt sataan kertaan umpeen ajaa silloin hiihdetyt, lapsuuden aikaiset ladut. Hän on ne unohtanut jokapäiväisyyksien joukkoon. Minä olen vetänyt *täällä* elämäni kuormaa. Minulla on *siellä* auki lapsuuden aikaiset ladut. En ole siellä koskaan mitään huolehtinut; kaikki semmoiset asiani tiloittuvat tänne. Mutta joka kerta kun tapaan heitä, syntymäkylässä asuvia lapsuuden ystäviäni, teen minä uudestaan samalla tavalla: koetan heistä urkkia esiin lapsuuden muistoja. Harvoin se hiukankaan onnistuu. Useimmiten menee yritys myttyyn. Silloin minun täytyy aina tehdä äskeiset johtopäätökseni uudestaan. Ja se, että niin saan tehdä, se elähyttää minua, se auttaa minua vireillä pitämään omia muistojani.

Kun saan jommankumman niistä lapsuuden ystäväistäni käsiini, jotka sieltä syntymäkylästä ovat myöskin pois muuttaneet, silloin on minulla verratonta. Erittäinkin toinen heistä säilyttää muistonsa tarkoin. Kun hän käy luonani, tahi minä hänen luonsa, jaarittelemme loppumattomiin. Meillä kyllä on erilainen yhteiskunnallinen asema. Mutta me emme kaiho toistamme. Sydämmemme saattavat sulaa yhteen *lapsuuden muistoissa*. Ja kumpanenkin meistä pitää arvossa sitä, että niin saattaa tapahtua.

* * * * *

Joskus käyn katsomassa syntymäkylässäni. Minulle ilmestyy väliin sinne niinkuin asiaa, vaikka ei olekaan mitään semmoista. Viimeaikoina on mielitekoni kuitenkin vähitellen laimentunut. Vanhoista, minun aikaisistani rakennuksista katoaa yksi toisensa jälkeen. Aika ja uudistushalu kuluttavat sieltä muistoni esineitä kuin ahmatit. Nuo vanhat rakennukset, jotka eivät vielä ole kokonaan kadonneet, ovat saaneet kuitenkin korjausten kautta jotain vierasta itseensä. Vanhat ladot katoavat sukupuuttoon. Eräskin talo, minkä kartanolla aina oli varsinainen piilosillaolo paikka, sekin on melkein kokonaan muuttunut. Silloin oli siinä vanha, erinomainen leskiemäntä. Hän oli äitini tuttava ja minun suosijani. Nyt asuu siinä aivan vieraita ihmisiä. Kartano on kokonaan mullistettu, ainoastaan sikoläätti ja sauna ovat vanhallaan. Vaan niihin, niihinkin liittyy monta, monta muistoa. Sikoläätin nurkan takana olen tuhannen kertaa seisonut piilossa piilosilla oltaessa, jokainen halkeama sen seinähirsissä, omituinen oksa, tahi piinlohkioin, — kaikki ne ovat vanhoja tuttuja. Saunassa taas olen kymmeniä talvisia sunnuntaipäiviä satuja kertonut ja kuullut kerrottavan. Kun pakkanen tuikeasti nurkissa paukutteli, kun talollisten isot tuvat olivat kylmänhörneitä, silloin saunassa lämmin suloisesti hyväili ja teki tuon mustan huoneen kodikkaaksi ja hauskaksi...

Minun tekee toisinaan mieli jäädä seisoskelemaan näiden huoneiden patinoille. Mutta minä en oikein uskalla, häpeen tuota vierasta väkeä. Jos huomaisivat, ajattelen, ja tulisivat kyselemään, seisoskelemiseni syytä tiedustelemaan, niin mitä sanoisin heille? Olen vaivannut päätäni, keksiäkseni jotain tekosyytä. Mutta minä en ole löytänyt pätevää. Sanoa taas suoraan, että katselen tuota sikoläättiä ja uudistan lapsuuteni muistoja, sitä en ilkiäisi. Se näyttäisi minusta itsestäkin kovin hullulta ja naurettavalta. Vaikka eivät nuo ihmiset olekaan minulle koskaan puhuneet luotua sanaa, tunnen minä kuitenkin melkein vihaavani heitä; pidän heitä nenäkkäimpinä, uteliaimpina ihmisinä koko maailmassa.

Yhä harvemmin käyn syntymäkylässäni. En tahdo siihen tutustua sellaisenaan kuin se nyt on. Tahdon mielikuvituksissani säilyttää sen vanhallaan. Tahdon muistella sitä sellaisenaan. Se, se on minulle nautintoa.

Kun nousen mättäältä, jolla olen levännyt, on joskus tapahtunut, että muutaman askeleen päässä saavutan, löydän tasaisen tien. Onnettaren varsat tulevat silloin kuin leipurit, itsestään. Minä asetan ne aisoihin ja lähden vakavasti ajellen eteenpäin. Silloin muistuvat lapsuuden ajat harvemmin mieleen. Silmät tähtäilevät uteliaina eteenpäin, tutkien ja aprikoiden edessä olevaa matkaa. Ajatus askartele olevaisissa oloissa. Muistot tulevat tuomituiksi lapsellisuuksien joukkoon. Etsin ainoastaan tämänaikaaisia ystäviäni, nykyisiä henkiheimolaisiani; olen mielestäni enemmän käytännöllinen...

Mutta sittenkin pidän enemmän itsestäni silloin, kun saatan istua alallani, unohtaa päivän harrastukset ja muistella entisiä aikoja. Kuvittelen silloin aina mielessäni, että minulla on kokemusta. Luultavasti kuvittelen kokemuksen suuremmaksi kuin se onkaan. Siitäpä syystä en siitä kerskaa. Mutta sitä en voi auttaa, että kokemuksen panee minut vähän väliä huokailemaan: "voi kun olisin vielä kahdeksanvuotias!"

1891.

Himojensa herra.

"Ähäh! ... tphyi!... Se on tottatosiaankin inhottavaa, kerrassaan eläimellistä! Istua ja kävellä tässä päiväkaudet ja imeä posket lontossa juuri kuin olisi henki kysymyksessä. Piru itse lie ollutkin mukana, kun tupakka keksittiin ... ihan epäilemättä! Mitenkäpä voisi muuten käsittää tätä himoa, tätä ... tätä ...

hm, sanalla sanoen, tätä elämistä tupakan savussa..Kun piippu pitää olla aina, i-han a-li-tuiseen ham-
paissa kuin mikäkin koukku eli keppi, tahi sikari kuin mikä tulppa... Hyvä isä! Olenko minä sitten
vasikka, joka en kykene luopumaan siitä, mitä inhoon!"

Herra Sukanen viskasi piipun, jonka varressa öljy korahтели, pöydälle. Häntä niin kovin inhotti,
tupakka maistui niin ilkeälle, kieltä poltti ja suu tuntui olevan kuin parkittu. Ei yksinään tuo piippu
inhottanut, sillä se oli oikea, tavallisen hyvä piippu, olipa sieväkin. Hän oli sen ostanut hiljakkoin ja piti
siitä ensi päivinä oikein paljon, s.o.: hän poltti sillä ihan yhtä myötään. Se ei siis nyt enään ollut uusi,
siitä oli sen ensi viehätys kadonnut, mutta siltä oli se kuitenkin piippu, oivallinen piippu. Siihen ei hän
siis ollut erittäin suuttunut, vaan koko järjestelmään, pitkävirtisiin, lyhytvartisiin piippuihin, sikareihin
ja paperosseihin — kaikkiin! Hän, näetten, oli ensi luokan tupakan polttaja... Ei hienointa eikä
karkeaintakaan laatua, mutta sillä tavalla ensi luokan, että hän poltti melkein ihan lakkaamatta.

Sukanen oli polttanut koko pitkän päivän. Sitten illalla lie hänellä ollut vähän ikävänlaista kynätyötä,
niin hän koetti sitä saada hupaisemmin kulumaan polttamalla tupakkaa oikein ihmeesti.

Hän herkutteli tupakalla, tämä miekkonen, poltti sikareja ja kun niihin kyllästyi, niin paperosseja ja
paperossien perästä seuraa järjestyksessä pitkä- ja lyhytvartiset piiput, yksi toisensa perään ja Rettigin
kasakat.

Mutta joskus sai oikein kyllikseen niinkuin nytkin. Silloin ei enää mieli tehnyt! Tietäähän sen mitä se
on, kun ensi luokan tupakan polttaja saa kylläkseen tupakasta? Kyllä se on hyvin kumma tapaus. Hyvä
isä sentään, kumpahan ei olisi tuohon vaivaiseen tapaan tullut ikänä itseänsä totutetuksi! — tulee silloin
ajatelleeksi. Tuo toivo saattaa olla niin sydämmellinen, että saattaa sylkäistä inhosta... Tosiaankin,
jospa tupakka olisi silloin niin kaukana kuin pippuri kasvaa!

Ja herra Sukanen sylkäsi todella inhoten, päätti ajatuksistaankin poistaa koko tupakan ja syventyä
työhönsä ilman tupakkaa.

"Olenhan minä ihminen, mies, hän ajatteli, mies, jolla on omaa tahtoa?
Jumaliste! minä olen Matti, jos en vielä kerran luovu tupakasta!"

Hän innostui tuosta ajatuksesta niin, että herkesi työstään. "Tupakastahan on niin tuhatta laatua
vahinkoa: ruokahalu katoaa, työnhalu katoaa, niin ainakin sanotaan ja miks'ei se niin olisi, — aika kuluu
hukkaan, terveys turmeltuu ja rahan häviö sitten!"

"Jaa, rahan häviö, sepä se juuri onkin ... noin kaksi, kolmesataa markkaa vuodessa... Tuhat
tulimaista!"

Tuota miettiessään hän yhä enemmän innostui asiaan, mutta sen ohessa alkoi taas uudestaan tehdä
mieli tupakkaa.

"No menköön nyt sitten yksi piipullinen vielä ... yksi piipullinen sinne eli tänne... Minä luulen, että se
nyt taas jo sentään maittaa."

Piippu alkaa pölytä ja työ sujua. Vaan yht'äkkiä valloittaa koko miehen tuskallinen tunne. "Herran
ihme tätä siivoa tässä pöydällä! Kaksi tuhka-astiaa kukkuroillaan kaikenlaista tupakan roskaa.
Papereillekin on tupakan poroa varissut, ja uh!" piippukin kaatui ja luonnollisesti oksensi tuhkansa
papereille!

Sukanen asettuu ivallisena syrjästä tarkastelemaan tuota epäjärjestyttä, ikäänkuin perinpohjin
kukistettua kilpailijaa. Sitten hän suurellisesti, juhlallinen katse silmissä kokoilee kaikki tupakkavarat
pöydältä ja kätkee ne piironkinsa alimmaiseen laatikkoon.

Istuu sitten, tyytyväinen ja päättäväinen sävy kasvoilla, uudestaan työhön. "Se on päätetty asia!"

Mutta päätös, teko, on niin suurellinen, mieli pysyy niin aaltoilevana, että vakava työnteko ei onnistu.
Hänen täytyy saada asia muillekin tiedoksi. Lähtee kertomaan talonväelle, että nyt ne on sanottu
jäähyväiset tupakalle ihan kerrassaan. "Kuinka, miten?" kyselivät. "Mitenkö? No siten tietysti, että olen
lakannut tupakoimasta. Kaikki tupakkatamineeni järjestin piirongin alimaiseen laatikkoon. Olkoon siellä
ijänkaiken. Minä tahdon näyttää, että olen mies, jolla on oman tahdon voimaa."

Kaikki rupesivat yhteen suuhun ihmettelemään, jopa epäilivätkin: saa nähdä kuinka kauvan tuota
kestää.

Sitten hän näki nuoria miehiä piiput suussa niitä oikein hartaasti imemässä.

"Hyi", sanoi niille, "nuoria miehiä, kakaroita ja poltatte tupakkaa. Ottakaa piiput pois suustanne, sillä
minä en ilkiä puhua, en, katsellakaan sitä, kun tuollaiset imevät, että posket lontossa. — No kas niin!

Nähkääs, minä olen ollut suuri tupakan polttaja, minäkin, piippu piti savuta ihan yhtenäin. Mutta nyt, juuri tänään, tuli siihen loppu. Rupesin sydämmestäni inhoamaan tuota jumalatonta raakalaistapaa. Piiput heitin hiiteen. Niin minä tein ja jokaisen tulee tehdä niin. Miehen pitää olla himojensa herra! Ja te kun olette nyt vielä niin nuoriakin..."

Sillä tavalla hän jatkoi. Mutta he polttivat vaan, nuo pojat, suu tuhmassa hymyssä. Piippukoukut ja notkot ne rötköttivät heidän suupielissään kuin mitkä rangaistuskappaleet.

Voi kun Sukasen pisti vihaksi, kun kaikki sellaiset kakarat, kennot, jotka tuskin vielä kykenevät mitättömän itsensä yli lattian saamaan, niin piipunkollo vaan pitää olla hampaissa kuin vasara, taikka kuten aiturin hanko, niin että toisinaan irvillä hampain, selkäkenossa kulettavat tuota vietävän tulitornia nokkansa alla.

Jo teki mieli lyödä kitaan. Nielköön sinne koko kapineen! Onko se nyt ihmisten tapa, tuo!

Hän ajatteli nyt jalosti ja osasi ajatella ... mitenkä hän nyt haukkuu kaikille pojille, kun tapaa heitä piippukynä suussa ja olipa hänellä pari kovaa sanaa täysikasvuksillekin. Ei hän ollut pitkään aikaan ollut niin innostunut, mutta eihän sitä aina ole sellaisia syitäkään... Oli saanut suuren voiton lihansa ylitse, himoistaan, oli nyt himojensa herra täydellisesti... Jaa'a, täy-del-li-ses-ti! Se merkitsi jotain se. Sellaisen miehen puhe, sekin maksaa jotain ja painaa vaa'assa.

"Pääkin jo tuntuu selvemälle ja raittiimmalle, niin että... Mutta hulluja ne, kerrassaan hulluja ovat, jotka polttavat tupakkaa: Minä en polta, en!"

Kohta oli yksi päivä lopussa, yksi kokonainen päivä. Yksi päivä — se on jo hyvä alku.

Jos olisin polttanut tämänkin päivän, hän mietti, niin nyt olisi menneenä ... vähintään, keskimäärin:

5 sikaria à 5 p. 25 p.
15 paperossia à 2 p. 30 p.
Piipputupakkaa ja tulitikkuja 10 p.
Summa 65 penniä.

Päivässä säästöä kuusikymmentä viisi penniä! Ja vuodessa? Hm ... hm ... hm ... se tahtoo sanoa kolmessasadassa kuudessakymmenessä viidessä päivässä? ... hm ... hm ... se tahtoo sanoa kaksisataa kolmekymmentä seitsemän markkaa ja kaksikymmentä viisi penniä! Ja tämä summa on vuosi vuodelta, markka markalta haihtunut ilmojen kautta, lintujen teitä tyhjään äärettömään avaruuteen! Niistä kai on suuria pilvikasoja muodostunut... Kaksi kokonaista sadan markan seteliäkin!

* * * * *

Siitä on kulunut kaksi vuorokautta, kun Sukanen viimeiset haikunsa veteli. Hän oli tuimalla tuulella, Ruoka ei maittanut, työ ei sujunut, hän oli kuin luulosairas, joka ei tiedä, mistä oikein on kipeä.

"Mitäs, yhdeksäntoista! ... minä en osaa ajatella mitään. Jos mitä koettaa, aina on vaan tupakka mielessä".

Hän tuskitteli, ärhenteli syyttömille ihmisille, teki tikusta riita-asioita. Illemmalla jo rupesi huokailemaan.

"Se tupakka, se on vähän ihmeellistä ainetta".

Siinä yksin istuessa muistui mieleen, miten ennen hyvässä toveriseurassa nautinnolla haikuja veteli, miten kieli silloin luisti ja mielikuvitus eli. Nyt tuntui kuin olisi äsken puusta pudonnut, kuin olisi käsiä palellut, taikka housut olleet märät.

"Kun nyt olisi yksi sikari ja saisi sen imeä tässä hämärässä!"

Paljas ajatus jo selvitti huumaantunutta päätä, sormen päihin virtasi lämpöä.

Mutta se oli vaan *ajatus*, mielikuvitus, joka heti raunioiksi luhistui, kun muisti koko maailmalle saarnanneensa, että oli jättänyt tuon ihanan nautinnon.

"Ihanan!" Hän itsekin nauroi, kun se sillä lailla mieleen tuli. Tuntui mielestään niin omituiselta vertailu, kun oli äsken tuota nautintoa eläimelliseksi sanonut.

"Yksi sikari... Mikä taivainen nautinto se olisi nyt tässä... Eikä sitä näkisi kukaan, kun puhaltaisin savutkin uuniin."

Itseänsä rupesi mies morkkaamaan. "Mikä panikin mun sitä kaikille veisaamaan, että minä nyt niin

lakkaan! Olisin hiljakseen vaan lakannut koetteeksi."

"Mutta minä en kestä tätä, minä tulen hulluksi, jos en saa muutamaa savua. Herra auttakoon, en voi kieltää itseltäni sitä nautintoa, joka nyt mielikuvituksessani elehtii. Yksi ainoa sikari!"

Hän nousi kuin kuumeessa, etsi sikarin, sytytti ja vaipui hurmautuneena sohvan nurkkaan. Hän ei ajattele mitään, ei välitä mistään. Sinertävä savu tuoksahtelee, muodostuu pään ympärillä paksuksi, sinertäväksi, runolliseksi pilveksi. —

Huomisin Sukanen ajatteli illan hämärtäessä, että sikari päivässä, ei enempää ei vähempää, se se vasta olis nautintoa. Otti, sytytti ja vaipui taas sohvan nurkkaan sinertävän savun helmoihin.

Muutaman päivän päästä jo teki mieli useamminkin, eikä sitä enää voinut salassa harjoittaa. Joku sattui huomaamaan.

"No, rupesi muistuttelemaan, kuinkas sen asian kanssa nyt on oikein?"

Sukasen katse kulki ensin pitkin nenän vartta, mutta sukkela mies keksii aina pian, mitä kussakin tilassa tehdä.

"Niin sen tupakkaraittiuden? Nähkääs, en minä nyt oikeastaan ajoi ... mutta huvin vuoksi silloin tällöin... Sitä nyt ei auta sentään niin ehdottomaksi, ajattelen, että mies tienaa, mies täärää".

"Joo, jopa", toinen vakavana tuumi, oli olevinaan aivan samaa mieltä, mutta jo selän takana ilkkuen silmää iski ja sormellaan osoitti:

"Katsokaa ihmistä, itsensä kieltäjää, lihansa kiduttajaa, himojensa herraa!"

1893.

Katovuoden kevät, kesä, syys.

Toukokuun loppupuolella v. 1867 peitti vielä paksu jää Pohjanmaan jokia ja lumi makasi rauhallisesti vankkoina kinoksina kylvöpelloilla. Samaan aikaan muina vuosina jo toukujen oras pilkisti pilviä kohti hienoa turpaansa ja rukiin oras oli toipunut talven väkevästä runteleemisistä reippaaseen, iloiseen kasvinintoon. Ja vedet, joissa tavallisissa oloissa näinä aikoina jo venoset kiitelivät ja kalastajat kokosivat verkkoihinsa Ahtolan lipoista karjaa, ne lepäsivät nyt rauhassa alla paksun kannen, joka vielä hyvin kesti miehet, hevoset ja kuormat. Tuuli asusti pohjoisessa ja palelsi kuin sydäntalvella. Aurinko kyllä kohosi taivaanlaelle, tavalliselle paikalleen, mutta sitä toisinaan peittivät harmaat lumipilvet, toisinaan se surullisesti tirkisteli ikäänkuin oudostellen, ettei maan pinnalta lumi kadonnut, ettei siellä elollisuus herännyt ja ettei saanut nähdä tuota iloista luonnon heräämisen kevättanssia.

Ja ihmiselämä, se oli ihmeellistä tähän aikaan maalla! Talvella oli toimitettu talven työt, nyt varustauduttu kesää avoimin käsin vastaan ottamaan: rakentamaan kunniaportteja ja mielenkiihkolla ryhdytty riemullisiin tervetuliaispuuhiin.

Mutta kesää ei tullutkaan. Näytti siltä, kuin se etelässä, varsinaisilla asuinpaikoillaan olisi viehättynyt siksi asumaan, että oli unohtanut karut, kolkot Pohjolan seudut ja siten jättänyt tavalliset vuosivierailunsa tuleviin, kenties ikuisiin aikoihin. Viehätti kai sitä silloin etelän kuumaveristen lasten rieheä, pinnalle näkyvä ilakoiminen — miksi olisikaan halunnut Pohjolaan, missä leikkikin on totta, missä ilollakin on vakavat, surumieliset piirteensä! Miksi kaipaisikaan kesä meitä, kun pintamme on kolkko kuin Pohjolan luonto tammikuulla ja sydämmemme — olisikohon sydän kuin Kuusamon kesä? Mutta mitä sydämmestä, eihän sen tahto muutenkaan tule niin usein täytetyksi...

Jo monta viikkoa oli odotettu kesän tuloa — tuli muutamia peipposiakin. Nekin näkyivät ajattelevan kanssamme samalla tavalla, eivätkä unohtaneet meitä. Mutta kesä viipyi armaammilla mailla, meillä vaan pohjoinen puhalteli kylmää ja lumipyryä. Me pukeuduimme uudestaan turkkeihin toukokuun lopulla — samoihin turkkeihin, jotka jo saman kuun alulla oli yliselle ajan vuoksi viety. Ja kun me turkit päällä katselimme miten peippo hangella aristellen ja vilusta väristen kyyristeli, niin me mielellämme olisimme vieneet villahuivin sen siron ruumiin ympärille, tahi avannet ovemente ja kutsuneet sisään lämmittelemään. Mutta kun me avasimme ovemente ja kutsuimme sisään, lensivät ne surullisesti valittaen tiehensä. Ja kun vaimoväki riihten luota haki viimeisiä olkilyhteitä elukoille syötettäväksi, löysivät he niitten välistä peipposraukkoja, jotka sinne olivat tunkeuneet vilua pakoon ja vartomaan kesän tuloa. Olivat nukkuneet sinne niin, etteivät enää koskaan heränneet vaikka lapset koettivat niitä hellävaraisesti vaalien asetella hehkuvain hiilustain äärille.

Jo meni toukokuu ja kesäkuu alkoi, mutta mitään muutosta ilmoissa ei näkynyt. Vaikka ei ihmisillä ollutkaan mitään kiireitä töitä, nousivat he kuitenkin aamuisin vuoteiltaan tavallista aikaisemmin. Astuivat paitasillaan katsomaan ulos ikkunoista, eikö jo näkyisi kultaiset sadepisarat pirahtelevan lumikinoksiin. Kun ei näkynyt mitään pirskeitä, pistettiin vaatetta ylle, käytiin ulos katsomaan vieläkö tuuli vaan asui pohjoisessa. Ne olivat, nuo aamuiset ylösousemiset, niinkuin arpauurnalla käyntejä. Ja kun pihalle tultua huomattiin asiain olevan entisellään, pääsi raskaat huokaukset ahdistetuista rinnoista ja palattiin takaisin tupiin. Perheen isät useinkin kätkeysivät uudestaan vällyihin, jos uni sattuisi tulemaan ja hetkiseksikin rinnasta poistamaan kalvaavan pettymyksen tahmeata palaa. Mutta uni ei ollut houkuteltavissa, kun sydän oli niin levoton, että se oikein ruumista liikutti, oudosti vapisutti ja vilutti, Monissa taloissakin oli jo viimeiset viljat viikkoja sitten myllyllä käytetty ja saattoi hyvin laskea viikot, miten pitkälle ne tarkoin viljellen riittäisivät... Tuosta johtunut mielikuvitus ajoi ylös jos kenenkä, kädet laskeusivat ikkunalaudalle ja silmä uudelleen tutki tarkoin taivaan rantaa. Rinnasta pääsi taas kumiseva huokaus ja ilmoille pyrki värähdellen ja valittaen:

"Mitähän hyvä Jumala tällä tarkoittanee?"

Kerjäläislaumoja, monista perhekunnista yhdistettyjä, miehiä, vaimoja, lapsia, nuorukaisia ja vanhuksia kulki talosta taloon. Ne voivat mielestään ruhtinaallisesti oloihin nähden, kun saivat yönsä maata lämpimällä takkakivellä. Poikaviikarit ne keksivät vielä sopivamman keinon: konttasivat, kun niin sattui, talokkaiden leivinuuneihin, ja kun niissä usein vielä oli suuruksen haju leipomisen jälkeen, niin väittivät kiven kovaan, että tuo paljas haju monasti poisti nälkää ja täytti tyhjää vatsaa. Talokkaat kun tunsivat omain leipävarainsa niukkuuden, koettivat monasti haukkumalla karkoittaa vieraista pitäjistä olevia kerjäläisiä, sanoivat, että on tässä omanpaikkaisiakin, joille saa tarpeekseen jakaa. Mutta kerjäläiset olivat tottuneet kuulemaan emäntiä kuin rakkikoiria, eivät piitanneet paljon sen enempää. Kun uhattiin viedä vankikulettajalle, käskivät viedä vaan, sanoivat, että kuluuhan siinäkin aika ja saa kerjäämättä leivän. Silloin useinkin luetuista leipäkannikoista murunen murtui ja kerjäläiset saatiin pois. Kun joukko poistui ja oven peräänsä kiinni pani, pillahtivat nuo julmat emännät toisinaan itkemään ... mitä lienevätkin ajatelleet!...

Mutta kun kesäkuu tuli viikon vanhaksi, silloin kääntyi jo tuuli etelään. Isännät reipastuivat, rupesivat katselemaan maanviljelyskalujansa, eivätkä aamusilla menneet toiskertaan maata. Ja se toi sieltä pian sadettakin, joka huuhtoi jäitä ja lumikinoksia sellaisella mahdilla, että lumi nöyristyi kuin lapsi, kokoutui uriin ja ojiin, riensi pauhinalla voittamaan vesistöjen jäitä. Jäät ottivat ihmetellen vastaan noita purojen tervetuliaisia, alkoivat ryskyen ja paukkuen liikahdella ja jäivät lopuksi tahdottomina kappaleina vesien liikuteltaviksi. Noin viikkoa ennen Juhannuksen sanoivat ne etelän lämpöisen puhallellessa jäähyväisiä Pohjanmaan jokirannoille. Kohta kuin lumi pois meni, riensivät ihmiset pelloilleen, koettivat auroilla murtaa kirren kamaraa. Vaikeaksi se kyllä kävi, mutta oli lukemattomia Saarijärven Paavoja, jotka puolivaossa, kun laihtunut hevonen seisautti hengähtämään, pyyhkivät nutun hihalla hien otsastaan, taputtelivat hevosparkkaa lautasille ja lohduttelivat: "Jaksahan vielä, saat appeita tulevana syksynä!" Niinkuin laihtunut koni olisi puheen ymmärtänyt, lähti se uudestaan ponnistelemaan. Juhannuksen alla tehtiin kylvöjä. Ilmat olivat tosin kolkonlaiset sen ajan ilmoiksi, mutta sentään laatuunkäyppiä kylvön teolle. Mutta Juhannuksen aikana tuli muutamina päivinä ihmeen lämmin. Lehti kasvoi puissa, niin että se muutamissa päivissä korvasi myöhästymisensä, ja pari päivää jälkeen vihoittivat metsät, maat ja — ihmissydämmet.

Kylläpä nyt oli kylvöjen kanssa kiirettä. Jolla ei itsellä siementä ollut, hankki sitä muualta hinnalla millä hyvänsä. Kalliita ne olivat, mutta muokattu maa odotti niitä paahtuen suloisessa kuumuudessa. Ja tuleehan syksy, ehkä korvaa kymmenkertaisesti! Ei tarvinnut hävetä koronkiskurien, kun ei juuri kukaan kaksinkertaista hintaa kalliksunut. Mutta kun viimeiseksi velaksi otetut ohran siemenet vakoista peltoon pirahtivat, silloin meni kylväjän mieleen monien edellisten vuosien kohtalot. Karvas pala nousi kurkkuun ja mieleen johtui synkeä kuva. Tuntui siltä kuin noiden siementen velkakirja riistäisi kulmakiveä tuparakennuksen alta. Vaan saihan sen mielen taas tasautumaan, kun joku ohikulkeva onnea toivotti ja sen kasvoista tyytyväisyys loisti.

Perunoissa oli jalan pituiset idut, niiden istuttaminen vaati vaivaa ja työtä. Se kestitkin niin, että vielä heinäkuun alulla tätä kylvöä tehtiin. Mutta ilma oli silloin vielä kaunis. Kyllä peruna aina ehtii kasvaa! Ruis, se tahtoi pahoin vitkastella...

"Herra armahda, ettei vaan tulisi syyshalloja!"

* * * * *

Tuli syyskuun 4 päivä. Pohjoinen puhalsi kuin tuhansin palkein, se möyrysi ja vinkui väliin uhottelevan jylhästi, väliin valittaen vaikeasti, ikäänkuin sen jättiläiskeuhkoista olisi ollut voima loppumaisillaan. Viheriäiset tähkäpääät tuulen mukana heiluessaan näyttivät hurjassa paossa olevalta lapsijoukolta, jotka jo ovat äänensä langenneiksi itkeneet ja kohta uupuneina ovat kaatumaisillaan sutten raadeltaviksi. Eikä nuo ennen ahkerat kädet sinä päivänä juuri työhön pystyneet. Isät liikuskelivat peltojen

pientareilla kädet housuntaskuissa, seisoskelivat toisinaan tavattomia aikoja ja katselivat tähtkäpäiden pakoyrityksiä. Otsat olivat rypyissä ja kasvojen ilme itkettävä, Kun näkivät naapureita tuolla loitommalla, melkein juoksujalassa riensivät kohti: siellähän on surukumppani, eihän tarvitse yksin tätä kovaa kestää! Ehkäpä jos naapurilla olisi jotain lohduttavaa, jotain jota ei vielä voi aavistaakaan... Mutta naapuri tuli ääreen, henkäsi ensin ikäänkuin lapset itkusuonta tutkiessaan ja äännähti sitten:

"Voi veli kulta!"

Toivo oli pettänyt. Naapurilla ei ollutkaan mitään lohdullista. Ja ikäänkuin vielä jotain odottaen kääntyi hän naapurin puoleen ja pani: "Hmm." Teki oikein mieli kysyä, että etkö sitte mitään muuta tiedä? Äidit kotona huokailivat ja toisinaan itkuun pillahtivat. Lapsilla oli tuota paha nähdä, he pakenivat ulos, koettivat leikkiä saviastian palasilla ja kivillä, joita olivat lautasille asetelleet päivän puoleiselle tuvan seinälle. Vaan siinä tuuli niin kylmä, että täytyi koettaa muuta. Hiekkaläjällä tomotti tuuli hiekkaa silmiin ja kun muutenkin oli ikävä olla, niin siitä tuli kohta itku ... mentiin äitien luo silmiä nuolettamaan ja hyväilyttämään.

Tuli ilta, tuuli aleni. Tähtiä ilmestyi tuhansittain taivaan laelle, ne räpyttelivät, ikäänkuin niiden silmiä olisi huikaissut tuo puhtaus tähtitaivaan ja maan välillä. Kukapa nukkuisi sellaisena yönä! Maanmiehistä olivat tähdet, kuin tuhansia rosvojen ja varkaitten väijyviä silmiä, jotka ilkeästi tirkistelivät viheriäistä, lupaavaa viljavainiota. Sydän sykertyi niitä katsellessa, niin hirveästi ne pelottivat, mutta niitä täytyi kuitenkin katsella — poistuvatko vai yhäkö väijyen uhkaavat leipää ja henkeä...

Kun aurinko nousi aamulla, karkoitti se tähdet ja sulki niiden ilkeästi uhittelevat silmät. Mutta se äkkäsi kohta tulleen myöhään — maassa oli ehkä puoli tuumaa paksulta härmää, ojat ja lammet paksussa jäässä. Tähtkäpäät olivat väsyneet pakoyrityksessään, ne nyt lepäsivät, sirot päät rintaa vasten kallistuneina ja harmaatakinen mörkö istui hartioilla, raskaana kuin kivi, kylmin kourin kuristaen voitetuista viimeistä elonmehua. Aurinko näytti hämmästyneeltä, sen katse samealta. Mutta kohta se alkoi kohota korkeammalle, tulla likemmäksi. Harmaat möröt tähtkäpäiden niskassa hellittivät kynsiään, silmäisivät oudostellen ylös tuota verivihollistaan. Pakoon! Möröt nyykistivät uhrejaan viimeisen kerran, laskeusivat sitten olkea pitkin hyvässä järjestyksessä maahan, ilkkuen mennessään ja pitäen ilkeätä, lotisevaa sähinää. Tähtkäpäiden köyristynyt, pikkuniska suoristui, painon paettua, luonnolliseen kuolinasemaan. Kuinka väsyneiltä ja laihtuneilta ne näyttivät! Pitkin rutistunutta runkoa juoksi vaan paksua tuskan hikeä kuin elukan kyljiltä, jolla "mara" on ratsastanut.

Pilviä nousi lännestä. Olisivat tulleet muutamia tunteja ennen! Mutta nyt ne vasta tulivat, hiljaa, kiiruhtamatta, ikäänkuin ei olisi kellään oikeutta tehdä muistutusta heidän virkatoimiaan vastaan. Ne kulkivat laiskasti kuin virkamies ainakin ja monien tervehdysmutkain perästä saapuivat viimein "virastoonsa." Mutta se oli kylmä. Paksut takit selässä ja kalossit jaloissa asettuivat ne kankeina, kylki kylkeä vasten lämmittelemään auringon eteen, jota näkyivät virastonsa lämmityslaitoksena pitävän. Hyvin laiskoja näkyivät tänä päivänä olevan, nuo pilviherrat, uudet tulokkaat asettuivat toinen toisensa kylkeen ja selkä aurinkoon.

Maassa oli kylmä, hyvin kylmä. Ihmiset vilusta väristen ja käsiänsä hykerrellen loivat rukoilevia silmäyksiä lieteä kohti — koska aukeaisi ja lämpö pääsisi virtaamaan takaseinille, heillekin asti. Mutta pilvet lämmitelivät selkiänsä melkein katkeamatta koko päivän. — Ja hiki kylmettyi kiinni kuolleitten tähtkäpäiden harmenneisiin hiuksiin ja rypistyneeseen, mehuttomaan runkoon.

1890.

Miska pantiin kansakouluun.

Miska oli jo kolmentoista, mutta lukemisen kanssa oli vähän niin ja näin. Ja kun rippikouluvuosi alkoi jo arvelluttavasti lähestyä, rupesi äidillä toisinaan olemaan jonkunlaista ennakkoluuloista pelkoa siitä, ettei Miskan asiat rippikoulussa tulisi kulkemaan oikein asianmukaisessa järjestyksessä.

Kylän lukukoulussa oli hän käynyt aina kahdeksan vuotiaasta. Mutta muutamia ensivuotia meni sillä tavoin, että kun Mikku (hän oli silloin vielä Mikku) äkkäsi laskettelemisen hauskemmaksi, kun istua koulunpenkillä sitä ajattelemassa, tuli pää kipeäksi ja Mikku makasi ensin aamusta pari tuntia enempi. Nousi sitten ylös, mökötteli paitasillaan takan ääressä, hynkkäsi itkua, eikä lakannut, ennenkuin äiti nuristi kahvipannusta kupillisen. Sitte meni vielä hetkeksi vällyjen alle. Mutta tavallisesti hän pian unohti siihen määrään kipunsa, että alkoi pitää aika jytyä sängyssä. Äidin täytyi vihdoon ajaa hänet pukemaan. Kun ei nyt enää viitsinyt puoliltapäivin kouluun mennä ja Mikku oli tuvalla akkaväelle alituisenakiusan kappaleena, laskettiin hänet kelkkaperässä Luoman rantaan. Sieltä palasi vasta

iltapäivällä terveenä ja punottavana nälkäänsä valittaen.

Tästä elämästä oli seurauksena, että kinkeripäivät alkoivat olla hirvittäviä. Eikä Mikun äiti enää oikein pitänyt. Provastiukosta, joka hänen mielestään vaati "tuollaisilta, ymmärtämättömiltä mukuloilta" kerrassaan liian paljoa.

Mikun kasvaessa ja muuttuessa Miskaksi, rupesi äiti ikäänkuin aavistamaan, että pojassa on jotain laiskuuden oireita, ja alkoi viljellä luudan tyveä ja mitä milloinkin sattui käteen, kun poikaa kouluun ajoi. Vaan nyt Miska jo uskalsi julkisesti vastaan panna ja meni hevosenajoon mieluisammin kuin kouluun, saaden siten tuumilleen kannatusta isäkulolta, joka ei juuri lukemisen päälle paljoa perustellut.

Isä oli toimeen tuleva Tapanilan isäntä. Hänen mielestään se nyt oli *melkein* sama, jos poika osasi lukea hyvin taikka vähän huonommasti ... eipähän tuota lukemisella suuria kokoon panna. Arveli muuten, että oppineehan tuo vähitellen sen verran, että ripille pääsee.

Vaan eräänä päivänä, kun äiti taas väkisten oli saanut pojalle kirjan käteen sattui isäkin olemaan tavallista paremmalla lukemisenharrastus tuulella, hän kun oli jostakin syystä Miskaan suutahtanut. Hän meni toimessaan pojan ääreen, otti tältä katkismuksen ja sanoi:

"Annas minä koettelen sinua, osaatko sinä mitään".

Isä rupesi selailemaan katkismusta. Ei hänkään ollut mikään vahva kirjamies, sen näki jo paljaasta kirjanlehtien koskettamisesta.

"No lueppa nyt seitsemäs käsky." Miska painoi leukansa, rintaan ja hivutteli siihen sekä kyräili lattianrakoihin.

"Noh, 'Ei sinun pi-', no etpä sinä luekaan. Lue nyt! 'Ei sinun pi-dä va-...' no, etkö sinä osaa?"

"Ei sinun pidä valehteleman..."

"No, no, no älä nyt ... onko se niin!"

Miska venytti alahuulensa pitemmälle ja tunteli sattumalta piippua taskussaan, muljotellen sivuilleen. Isä auttoi.

"Ei sinun pi-dä va-ras..."

"Varastaman", jatkoi poika.

"Noh, lue nyt: 'Mitä se on? vastaus: Meidän...'"

Isä katsoi ankarasti Miskaan, joka, ehkä hiukan peljäten jo äänsi:

"Meidän pitää pelkäämän ja rakastaman..."

Se jäi siihen.

"Rakastaman..." auttoi isä.

"No et sinä taida", jatkoi isä ja käski lukemaan ensimmäistä käskyä. Se sujui jonkun verran paremmin. Vaan uskonkappaleissa taas istuttiin kiinni eikä isä sen pitemmälle enää yrittänytkään, rupesi vaan nuhtelemaan. Sanoi, että kun on koko ikänsä koulua käynyt, eikä ole tuon paremmaksi oppinut.

"Muutama! Laiska!..." ärjyi isä. "Annan selkään pian, niin että tuntuu." Äidille teki oikein hyvää, kun isäkin nyt yhtäkkiä noin näytti ruvenneen pojan lukemista harrastamaan. Miska rupesi itkua hynkkäämään.

"Älä poraja, laiska!" ärjyi isä.

"Siihen poruunsa se aina turvaa!" tiuskui äiti.

"Tuki nyt suusi, elikkä minä panen sun kansakouluun, niin näet kissan parkua!" jatkoi isä. Sepä olikin oiva pelotin, sillä poika rupesi heti hellittämään. Isä kenties pitikin asiaa paljaana pelottimena, mutta äiti tarttui siihen kiinni vakavammalta kannalta.

"Mutta mitähän se olisi", alkoi sanoa, "jos tuon panisi sinne täksi talvisydämmeksi? Sielläpä ne kehuvat niiden niin oppivan että..."

"Niin, laiskoiksi."

"Mahtaisiko tuota nyt yhdessä talvessa niinkään laiskaksi oppia", tuumi äiti.

Isä kynsi korvantaustaa.

"Paha hänen tietää, mutta en minä luullut tuota poikaa noin huonoksi...
Lemmonlailla kova pää sillä taitaa olla."

"Johan sillä taitaa, poikaparalla olla."

"Mahtaisiko ne ottaakaan enää sinne kouluun, kun sanovat, ettei sinne oteta muuta kuin lukukauden alussa ja että niiden pitää jo osata hyvin lukea, jos sinne pääsevät", jatkoi äiti.

"Riivattuakos sillä sitte tehdään koko koululla, jos sinne mennessä jo pitää mestari olla! Ja kyllä minä niin paljo kouluihin maksan, jotta mun poikani täytyy kouluun päästä jos se siksi tulee, täytyy jo, mä vieläkin sanon."

Äiti innostui. Alkoi sanoa:

"Mutta eiköhän me panna tuota poikaa sinne täksi talveksi, kuule? Etkö sinä mene tänä päivänä katsomaan?"

"Minä en sinne mene", mörähti isä. "Ja mitä sinne tarvitsee katsomaan mennä. Vie pojan sinne, jos vie. Vai katsomaan ja pyytämääkö etukäteen?... Vieläpä kun herrakin, jota tässä nyt pyytelemään." Hän nauroi halveksien.

"Noo, niin, mutta johan siellä nyt ensin katsomassa täytyy käydä, jos on tilaakaan."

"No menee, ja menee kohta."

Tuo oli äreä käsky. Näki kyllä, että se tuli vasten tahtoa, vasten syvää vakaumusta. Mutta siihen tuntui pakoittavan pelko siitä ettei poika kenties pääsisi ripille. Toiselta puolelta kiihoitti ajatus, että tuossa ehkä saattaisi tehdä pientä kiusaa ja näyttää mahtiansa, pakottaa "sen herran" ottamaan pojan puolilukukaudessa. Sillä hän itseään lohduttikin.

"Vaikka kyllä mä pahoin pelkään, että se oppii siellä niin laiskaksi, että..." murahti hän vähän ajan kuluttua.

"Mahtaneeko tuo nyt sentään..."

"Oppii siellä", urisi poikakin myrkyisen näköisenä istuen yhä penkillä.

"Ole sinä ääneti!" kielsi äiti, "minä annan opettajalle luvan, että saa sua, lyödäkin, jos et ole ahkera."

"Se on vale", sanoi poika hiljaa, suurella varmuudella.

"Hääh?" kysyi äiti hymyillen, ikäänkuin sisällisesti riemuiten pojan sukkelasta vastauksesta.

Poika kuuli, että äitiä oli miellyttänyt hänen tuumansa, vilautti salaisesti isää ja näki, että tämäkin hymyili. Miska sai yht'äkkiä niin miellyttävän tunteen, että naurahti. Isäkin hörähti:

"Miska tuumii, että lyömäisillen ei pidä ruveta."

"No lyömäluvan minä annan", jatkoi äiti.

Isä kävi ulkona, tuli sieltä pian takaisin ja rupesi jo kiirehtimään:

"Etköhän sinä nyt ota ja mene sinne koululle... Jos tuon koettaisi sinne panna. Ottaa pojan mukaan."

"Mitä minä siellä nyt vielä teen", tuumi poika.

"Tuki sinä suusi!... Ota ja pese silmäsi, minä haen pyhävaatteet yllesi." Miska rupesi itkua teettelemään. Vaan äiti otti ja jauhoi tukkaa ja antoi päähän muutamia käsipaukkuja. Ja kun isä tänäpäivänä näytti olevan kokonansa äidin puolella, näki Miska itkemisen turhaksi ja rupesi kun rupesikin kasvojen pesun touhuilun.

* * * * *

Tämä tapahtui marraskuun loppupuolella. Koulussa oli ennestään jo viljalta oppilaita, eikä uusien, ei lahjakkaimpainkaan kouluun ottaminen ollut enää kovin mahdollinen. Mutta Tapanilan emäntä puhui koreasti opettajalle, sanoi, että hän puolestansa olisi Miskan jo aikoja sitten, monta vuotta ennen pannut kansakouluun, mutta kun ei pojan isä ole suostunut, kun se on sellainen, vanhanaikainen. Pyysi,

että opettaja nyt jollain keinoin katsoisi Miskalle tilaa — "ei sen tarvitsisikaan muuta oppia kunhan tulisi lukemisen päälle" — ja kertoi että se heidän isäntä sanoi, että kun hän maksaa koulujen kannatukseksi vuosittain niin paljon, niin... "Meillä on 65 veroääntä, vaikka taitaapa opettaja tietääkin."

Opettajaa nauratti.

"Ei se nyt tähän kuulu", sanoi, "miten paljon te maksatte, ei kouluun tarvitse puolilukukaudessa ketään ottaa. Ja kun tämä Mikki on niin huonolukuinen, niin ei ole suuria toiveita siitä, että hän voisi toisia seurata, jos olisi alustakin ollut, saatika nyt kun pitäisi joutua toisten mukaan. Mutta kun hän nyt on jo noinkin ijällinen, niin taitaa täytyä ottaa. Lupaisitko sinä olla ahkera?"

Miska pureksi lakkinsa keulaa eikä vastannut mitään.

"Ota se lakki pois suustasi!" Äiti tempasi Miskaa kädestä. "Sano nyt, kun koulumestari kysyy, eli opettaja piti sanoakseni."

"Aikoisitko sinä olla ahkera?" uudisti opettaja.

"En minä tiedä."

"Et tiedä, no sano että aikoisit. Ahkera koulussa aina pitää olla — ja jos ei ole ahkera, niin opettaja saa lyödäkin." Tässä emäntä loi opettajaan sukkelan, salaperäisen katseen, jonka saattoi selittää tarkoittavan: tämä lupaus oli vaan pojan pelotukseksi annettu.

Lopputuloksena oli, että Miska vietiin istumaan koulupenkkiin. Emäntä istui ensimmäisen tunnin koulussa ja seurasi hartaasti opetusta. Tunnin loputtua, ennenkuin kotiin lähti, pistäysi vielä opettajan kamariin selittämään:

"Minä vaan sanoin poikaa pelottaakseni, että opettaja saa lyödä, mutta mahtaneeko tuo nyt sentään lyömistä kaivata, jos opettaja vaan pelottelisi."

"Jaa sen minä pidän omana asianani."

"Niin, no johan se nyt niin onkin, mutta on se taas niinkin, että ei suinkaan ne lyömällä opi, jos ei niillä itsellä ole halua."

Opettaja hymyili.

"Siitä saattaa olla erilaisia mielipiteitä", sanoi hän.

Emäntä lähti hyvästellen kädestä, ja sanoi vielä, että jos poika jotain tarvitsee, niin saa sille antaa, kyllä maksetaan.

* * * * *

Miska kotiintui pian koulussa ja mielistyikin siihen ensi aikoina niin, että jo klo 6:lta ja 7:ltä aamusilla sinne kiirehti. Vaan jo viikon kuluttua rupesi opettaja ottamaan häntä kotiluvuista lujalle. Sai huomata sen kumman, että Miska ei osaa, ei kerrassaan mitään. Tuon havainnon tehtyään sanoi parina päivänä jo, että jos ei kotiluvut ala yhtään luistaa, saa ruveta jäämään iltasin laiskanluvuille. Kun opettaja tuota sanoi luokan edessä, pälyilivät toiset ivallisesti, kieli pitkällään Miskaa, jota kovasti harmitti. Tämä ymmärsi, että hänen arvonsa tuon kautta laskeusi toisten silmissä, vaan hän päätti sen hankkia takaisin ensi välitunnilla. Hän tekikin yrityksen. Kun opettaja oli poistunut huoneeseensa, astui Miska luokan eteen, asettui samallaiseen asentoon kuin opettaja ja sanoi honottelevalla äänellä:

"Jos ei sun lukusi ala yhtään luistaa, niin saat iltasin ruveta jäämään läiskäin läksyille."

Sepä olikin poikaa. Koko lauma nauramaan täyttä kurkkua! Opettaja tuli huoneeseen.

"Mikä täällä on? — Mitä sinä tässä teet?" kysyi Miskalta ja otti kiinni olkapäästä.

"Ei mitään."

Opettaja töyttäsi hänet menemään edemmäksi ja poistui, mielessä Miskaa kohti jonkunlainen epäluulo.

Illalla sai Miska ensikerran jäädä laiskanluvuille.

Sitten niitä seurasi kerta kerran perään. Opettaja tutustui yhä enemmän oppilaaseensa, muun muassa siinä suhteessa, että Miska oli tavattoman laiska ja kurillinen. Tähän aikaan rupesi hän jo kantelemaan koulusta kotiin. Hän keksi sukkeloita valheita opettajan päälle. Vanhemmat uskoivat niitä ja opettajaparka sai monasti kuulla nimensä.

Eräänä iltana karkasi Miska laiskanlukuilta ja varusti itsensä kotiin tullessa ovesta heti täyttäkourkua itkeä kollottamaan.

"No mikä nyt on? mikä sun on?" tutkittiin monella suulla.

Opettajan sanoi lyöneen, kun ei hän oikein hyvin osannut lukea ulkoa.

Isä julmistui: Vai *sellainen* tässä nyt mänttäämään ihmisten lapsia!... Äiti sanoi, että sitä vartenhan se on opettaja, että pitäisi opettaa... Ei suinkaan hänellä ole mitään valtaa hullun tavalla mäntätä ihmisten lapsia...

"Hakee huomenna kirjat pois!" sanoa jyskytti isä.

"Helposti saakin hakea, kuka siellä uskaltaa poikaa pitää, mänttää pian vianalaiseksi", mietiskeli äiti.

"Jos minä viitsin mennä sinne, niin..." uhkaili isä.

"Ei sinne sovi sun mennäkään, suutut pian niin kovaa että ... vahingolle", muistutti emäntä.

Isäntä nauroi mielihyvissään emännän tunnustuksesta, sanoi että kyllä hän pian näyttäisi sille...

Vasta sitte, kun mielet oli hiukan asettuneet, ruvettiin pojalta tarkemmin tutkimaan, mihin se on lyönyt? — onko ottanut kipeästi, y.m. Poika äkkäsi, että se koski vanhempiin kovasti tuo lyöminen. Hän rupesi muistuttelemaan, ja löysi hampaankolostaan useita eri kertoja, jolloin opettaja oli häntä töytänyt. joskus huitaissut karttakepillä, milloin hiukan nipistänyt tukasta y.m.

"Ja etkä ole puhunut mitään kotona!" tiuskui äiti hirmustuksissaan.

Poika selitti, että hän oli luullut, että opettaja sentähden lyö, kun äiti oli käskenyt.

"Niin minä vaan sua pelotin, mutta sitten kielsin minä opettajaa, ettei se lyödä saa." Äitiä alkoi jo itkettää, kun poika oli sillä tavoin marttyyriksi joutunut. Isännän mielestä opettaja eli niinkuin leijona, ja hän lähti naapuriin tuumimaan, että eikö sitä sellaista panna viralta pois.

* * * * *

Seuraavana aamuna meni äiti koululle. Hymyssäsuin otti opettaja hänet vastaan.

"Mitäs emännälle nyt kuuluu?" kysyi.

"Minä vaan ... minä vaan tulin noutamaan sen pojan kirjoja, jos ei se kerran täällä mitään opi, niin..."

Emäntä tunsu itsensä jotenkin epävarmaksi: tuon opettajan omatunto näytti hänestä niin vapaalta, ettei edes hämmästynyt hänen tulostaan!

"Vai niin", hymyili opettaja, "parastahan se onkin."

Opettaja haki pojan kapineet.

"Tässä ne ovat", sanoi. "Minä olen muuten hyvin mielissäni päästessäni siitä pojasta, se on pahankurinen ja laiska."

Emäntä joutui hämille, mutta luonto tahtoi nousta:

"Johan niissä poikamukuloissa aina tahtoo olla, mutta ... ei suinkaan niistä järjettömällä mänttäämisellä ainakaan mitään tule."

"Mitä emäntä sillä tarkoittaa? Onko poika kertonut, että minä olen häntä lyönyt, vai?"

"Noo, itsepähan tuon tiedätte."

"Kuulkaa, sanoiko poika, että häntä on lyöty?"

"Kyllähän se tiedetään, että täällä lapsia lyödään."

Opettaja hillitsi itseänsä,

"Minä uskon teidän poikanne kertoneen teille, että häntä on täällä lyöty. Mutta minä vakuutan, etten ole häntä lyönyt, en kertaakaan. Olipa se oikein totisesti onni, että otitte hänet pois, sillä semmoinen junkkari saa koululla paljon pahaa aikaan. — Nyt minun täytyy lähteä tunnille. Hyvästi!"

"Mutta, tuota, eikös te ota pois näitä kirjoja, kun ei niitä nyt enää tarvita?" kysyi emäntä, tarjoten

niitä kirjoja, jotka opettajalta oli ostettu.

"Vai niin", sanoi opettaja, "teillä ei siis tarvita kirjoja?"

"Mitäpä niillä sitten ... kun on kyllä kirjoja?"

"Se on tosin sitte hyvin ikävää, mutta kun minullakin on niitä tarpeeksi asti, niin enpä taida minäkään näitä ostaa." Hän meni tunnille ja emännän täytyi lähteä pois.

Matkalla hän vasta oikein muisti mitä olisi pitänyt sanoa, ja voivotteli kun ei ollut *sille* sanonut niin ja niin ... ettei *sen* tarvitsisi olla siinä luulossa, että häntä kovinkaan suurena herrana pidetään.

Painajainen.

Tämä tarina, jonka aijon tässä kertoa, on hyvin kummallinen, ensiksikin siitä syystä, että se minusta näyttää ihan todennäköiseltä, mutta kaikista muista se näyttää "komppuneeratulta" jutulta; ainakin ovat useimmat, joille sen olen kertonut, minulle suuta partaa vasten sanoneet: "Valehtelet, valehtelet kun raato!"

Mutta minä kerron tämän, kerron juuresta aikain. Päättäkää sitten itse sen johdosta.

Minä olin joutunut tekemisiin ja siis tuttavuuteenkin työvouti Lundferssonin kanssa. Hän oli rikas mies, totisesti oikein aika porho. Perinnöllä oli rikastunut, ja saanut sitten suuria maataloja hoidettavakseen ja alustalaisia ja palvelijoita.

Hän oli kummallinen mies, tuo Lundfersson ja minä sen monasti hänelle sanoin, että sinä olet kummallinen mies veli Lundfersson. Mutta hän sanoi: "eipähän, enpähän ole kummallinen, vaan sinä olet kummallinen olet." Ja niin me riideltiin monta monituista kertaa. Siinä nimittäin oli hän niin kummallinen, että hän ei uskonut ketään muita ihmisiä, jotka vaan puhuivat eli ajattelivat toisin päin kuin hän. Hän oli järjettömän kovapäinen mies.

Mutta omituisimmalla tavalla vaikutti tuo hänen omituisuutensa hänen omassa alustalais- ja palveliapiirissään. Sillä palvelijoiltaan ja torppareiltaan vaati hän, että he eivät saaneet koskaan sanoa vastaan, vaikka hän käskisi mitä tekemään. Hän tahtoi olla herra kaiken ylitse. Ja hän saikin sen aikaan, etteivät palvelijat eikä torpparit puhuneet hänen kuultensa mitään. Mutta annas mitä puhuivat takana päin! Puhuivat ja arvostelivat kuin pojat, vieläpä naapurissakin sitä tekivät, sanoivat, että jos meidän oikea herra tietäisi, mitä Lundfersson tekee, niin...

Mutta kun Lundfersson sai tuon kuulla, suuttui hän silmittömästi, rupesi kovistamaan alustalaisia, pitämään kerrassaan niinkun pihdissä: kielsi puhumasta heitä keskenänsä mistään muusta kuin työasioista ja naapurien kanssa ei saanut ollenkaan puhua, ennenkuin oli Lundferssonille sanonut, mitä aikoi puhua. Muullakin tavalla hän kovisti, teki alustalaisensa kerrassaan orjiksi.

Kyllä nyt koitti kummat ajat. Mutta Lundfersson oli mielissään. Tukkipatpa suunsa mokomat! Kun hän nyt käveli pelloillaan ja työväkensä keskellä, tunsu hän suloista viihtymystä, ettei kukaan uskaltanut suutansa avata ilman hänen käskyänsä. Hätäkos on olla niin mahtavana herrana. Hän luuli muuten, että tyväki rauhassa tyytyi tuohon, eivätkä ainakaan uskalla mennä valittamaan herralle. Mitä kollot, pelkopökyt! hän ajatteli.

Hän näki kyllä palvelijain kasvoista, että ei niiden hauska olla ole. Mutta sen parempi! hän riemuitsi, kyllä siihen tottuvat, parempia työmiehiä vaan tulee, lurjuksista!

Sitten eräänä yönä, kun hän oikein väsyneenä nukkui, pälkähti hänen päähänsä yht'äkkiä hauska juoni (näetten tuo takanapäin puhumis-asia häntä kiusasi): päätti pihdillä nipistää kielet suusta jok'ikiseltä noilta kielittelijöiltä. Ja hän innostui siitä niin, että luuli jo pitelevänsä pihtejä tulessa, mutta löysikin samassa itsensä ulkoa, pihamaalta ja ihan paitasillaan, tulevia vieraita vastaan ottamassa. Mutta mikä lie hassu sattuma päähän johtanut senkin, että hän alkoi palvelijata käskeä hakemaan housuja sisältä. Vaan ensimmäinen palkollinen, joka käsille sattui, luuli kai unta näkevänsä ja alkoi tyhmästi naureskella vaan koko asialle. Lundfersson suuttui hirveästi ja paukutteli paljasta jalkaa kivitettyyn pihaan, että tuli veriselle. Mutta tästäkö palvelija yhä vaan tyhmistyi ja alkoi omituisella nuotilla laulaa: "Ei sinun pidä riittä tappavan härjän suuta sitoman kiinni!" Toisia palvelijoita alkoi tulla kuin pilviä ja kaikki yhtyivät laulamaan tuota yhtä ja samaa, suu verrattoman tyhmässä hymyssä. Siitä kasvoi hänen ympärilleen satalukuihin nouseva joukko. Ne pihistivät hänet yhä ahtaammalle ja ahtaammalle, siksi ettei hänellä ollut enää tilaa kääntyä ja yksitoikkoisella omituisella nuotilla

semmoisessa jättiläisköörissä yhä lauloivat tuota samaa. Kukaan ei häneen käsin sattunut, vaikka olivat kylki kyljessä, poski poskessa kiinni. Lundfersson raivosi kuin hullu, mutta kokonaan voimatonna. Vieraat olivat ajaneet pihaan ja katsoivat ihmetellen tuota touhua. Yht'äkkiä kaappasivat monet voimakkaat kädet hänet ylös, nostivat ilmaan vierasten nähtäväksi, pilkattavaksi! Nämät alkoivat nauraa niin kuin hullut ja köörin melu ja ääni paisui moninkertaiseksi, mutta — siihen hän heräsi juuri ajatellen, että tietävätköhän perhanat, että pihdit ovat kuumenemassa?

Tästä unesta ei hän aluksi välittänyt mitään. Mutta — ja se siinä olikin merkillistä, ihan samallaisena, väliin paljon ilkeämpänäkin se alkoi palata joka yö. Hänestä alkoi tuntua siltä, kuin todellisuus, valveilla olo päivillä, olisikin unta ja nuo yölliset unet todellisuutta. Se oli painajainen, joka häntä vaivasi, sen hän ymmärsi. Häntä hierottiin, kupattiin ja lyötiin suonta, mutta aina vaan samanlaisia unia!

Ja, niin ihmeelliseltä kuin se tuntuukin, niin kuitenkin on se totta, että sitten kun hän antoi palvelijoillensa suuremman vapauden, sitten hän pääsi painajaisestansa.

* * * * *

Kun hän minulle kertoi tätä juttua, sanoin minä: "Se on tulevaisuuden enne." Mutta hän sanoi: "Ei, eipä ole, sinä erehdyt! Se on palvelijain noituma painajainen." Tuosta uskosta ei häntä saa kukaan taipumaan, hän istuu siinä kuin tikka.

Mutta se tässä nyt on lopuksikin kaikkein omituisinta, että ihmiset, joille olen tätä kertonut, ovat väittäneet, että minä itse olisin nähnyt tällaista unta ja että koko asia on tuulesta temmattu ja he kysyvät aina: "No missä se on se Lundfersson?"

Siinäpä se juuri onkin kysymys! Sillä minä en kuolemakseni tiedä missä Lundfersson nyt on. Minun siis täytyy pyytää anteeksi ja jättää asian *siveellisesti* siten ratkaistavaksi, että kukin ajattelee sitä: onko mahdollista nähdä sellaista unta?

Jos nyt joku luulisi tuntevansa Lundferssonin, niin älköön aivan heti tehkö varmaa päätöstänsä, sillä huomioon on otettava, että niilläkin, jotka väittävät sitä *minun* unekseni, on perusteita.

Mutta — kaikessa tapauksessa itse uni, nimittäin Lundferssonin uni, se on hyvin omituinen, ensiksikin siitä syystä, että oliko se vaan palvelijain noituma painajainen, vai oliko se tulevaisuuden enne...

1891.

End of Project Gutenberg's Kylistä, kodeista ja vainioilta, by Santeri Alkio

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KYLISTÄ, KODEISTA JA VAINIOILTA:
KERTOMUKSIA JA KUVAELMIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project

Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if

you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or

limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.